

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Petra Černohlávková

**Akvizice v (odborných/veřejných) knihovnách: Knihovna Divadelního ústavu,
Knihovna Národní galerie v Praze, Knihovna Národního filmového archivu a Knihovna
Uměleckoprůmyslového musea v Praze**

Acquisition in (professional/public) libraries: Library of Theatre Institute, Library of
the National Gallery in Prague, The National Film Archive Library, Library of the Museum of
Decorative Arts in Prague

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Marcela Buřilová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí práce PhDr. Marcele Buřilové za ochotu, užitečné rady a čas, který mi věnovala při vedení této práce. Stejně tak bych ráda poděkovala vedoucím všech zúčastněných knihoven a jejich zaměstnancům z oblasti akvizice.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 29. června 2014

.....
Podpis

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na analýzu a popis akviziční činnosti v pěti sledovaných knihovnách profilovaných na umění. V teoretické části přibližuje profilování fondu, akviziční proces, finanční hlediska akvizice a jednotlivé způsoby akvizice (nákup, dar, výměna, povinný výtisk a ostatní zdroje). Dále se zabývá e-zdroji, typy speciálních dokumentů, jež jsou typické pro odborné knihovny a způsoby hodnocení efektivity akviziční činnosti. V praktické části sleduje u jednotlivých knihoven profil fondu, akviziční proces, financování a způsoby akvizice. Dále jsou předmětem zájmu e-zdroje, typy speciálních dokumentů specifických pro odborné knihovny a způsoby hodnocení efektivity akviziční činnosti. Za každou knihovnou následuje krátké shrnutí. V závěru praktické části jsou knihovny mezi sebou porovnány a v závěru celé práce srovnány s teoretickou částí.

Abstract

The bachelor's thesis focused on analysis and description of acquisition work in five followed libraries specialised on art. The theoretical part of the thesis describes profiling of collection, acquisition process, financial option of the acquisition, different methods of acquisition (purchase, gift, exchange, legal deposit and other resources). It also deals with e-resources, types of special document which are typical for the professional libraries and methods of evaluating effectiveness of acquisition. The practical part monitors in each library fund profile, the acquisition process, budget and different methods of acquisition. It also deals with e-resources, types of special document which are typical for the professional libraries and methods of evaluating effectiveness of acquisition. Each chapter about the library is followed by a short summary. In conclusion of the practical part the libraries are compared to each other and it is compared with the theoretical part at the end of the whole thesis.

Klíčová slova: akvizice, odborné knihovny, budování fondu, koupě, dary, výměna, umění, Knihovna Divadelního ústavu, Knihovna Národní galerie v Praze, Knihovna Národního filmového archivu a Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze

Keywords: acquisition, special libraries (professional libraries), collection development, purchase, gifts, exchange, art, Library of Theatre Institute, Library of the National Gallery in Prague, The National Film Archive Library, Library of the Museum of Decorative Arts in Prague

Obsah

Předmluva	8
1 Úvod	9
2 Publikace z oblasti umění	12
3 Akvizice	14
3.1 Profilování	14
3.2 Akviziční proces	15
3.2.1 Akviziční program a koordinace	15
3.2.2 Výběr informačních zdrojů a objednávky	16
3.2.3 Akvizitěři a další zaměstnanci	17
3.3 Financování	18
3.4 Způsoby získávání dokumentů	19
3.4.1 Nákup	19
3.4.2 Výměna	19
3.4.3 Dar	19
3.4.4 Povinný výtisk	20
3.4.5 Ostatní zdroje	22
3.5 E-zdroje	23
3.5.1 Databáze	23
3.5.2 E-knihy	23
3.6 Typy dokumentů	26
3.7 Hodnocení efektivity akvizice	28
3.7.1 Připojení knihoven k sociálním sítím a akvizice	29
4 Praktická část	30
4.1 Knihovna Divadelního ústavu (DU)	30
4.1.1 Profil fondu	31
4.1.2 Akviziční proces	32
4.1.3 Financování	33
4.1.4 Způsoby akvizice	34
4.1.5 E-zdroje	36
4.1.6 Typy dokumentů	37
4.1.7 Hodnocení efektivity	39
4.1.8 Shrnutí	39
4.2 Knihovna Národní galerie v Praze (NG)	41

4.2.1	Profil fondu.....	41
4.2.2	Akviziční proces.....	42
4.2.3	Financování	43
4.2.4	Způsoby akvizice.....	44
4.2.5	E-zdroje	47
4.2.6	Typy dokumentů.....	49
4.2.7	Hodnocení efektivity	51
4.2.8	Shrnutí	52
4.3	Knihovna Národního filmového archivu (NFA).....	53
4.3.1	Profil fondu.....	53
4.3.2	Akviziční proces.....	54
4.3.3	Financování	55
4.3.4	Způsoby akvizice.....	56
4.3.5	E-zdroje	59
4.3.6	Typy dokumentů.....	60
4.3.7	Hodnocení efektivity	61
4.3.8	Shrnutí	61
4.4	Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze (UPM)	62
4.4.1	Profil fondu.....	62
4.4.2	Akviziční proces.....	63
4.4.3	Financování	64
4.4.4	Způsoby akvizice.....	65
4.4.5	E-zdroje	67
4.4.6	Typy dokumentů.....	68
4.4.7	Hodnocení efektivity	69
4.4.8	Shrnutí	70
4.5	Závěr praktické části	71
4.5.1	Profil fondu.....	71
4.5.2	Akviziční proces.....	71
4.5.3	Financování	72
4.5.4	Způsoby akvizice.....	73
4.5.5	E-zdroje	74
4.5.6	Typy dokumentů.....	74
4.5.7	Hodnocení efektivity	75

5	Přiblížení oborové brány Art	76
6	Závěr	80
6.1	Profilování	80
6.2	Akviziční proces	80
6.2.1	Akviziční program a koordinace	80
6.2.2	Výběr informačních zdrojů a objednávky	80
6.2.3	Akvizitéři a další zaměstnanci	81
6.3	Financování	81
6.4	Způsoby získávání dokumentů	81
6.5	E-zdroje	82
6.5.1	Databáze	82
6.5.2	E-knihy	82
6.6	Typy dokumentů	84
6.7	Hodnocení efektivity akvizice	84
	Zdroje	86
	Přílohy	93
	Příloha 1: Dotazník pro NFA	93
	Příloha 2: Dotazník pro DU	94
	Příloha 3: Dotazník pro UPM	95
	Příloha 4: Dotazník pro AVU	96
	Příloha 5: Dotazník pro NG	97
	Příloha 6: Dotazník zaměřený na personální zajištění akviziční činnosti	98
	Příloha 7: Dotazník zaměřený na typologii sbíraných dokumentů	99
	Příloha 8: Dotazník o databázích	101
	Příloha 9: Dotazník o jednotlivých způsobech akvizice	102
	Příloha 10: Dotazník zaměřený na finanční stránku akvizice	104
	Příloha 11: Dotazník zaměřený na informační zdroje	105
	Příloha 12: Dotazník o profilování fondu	107
	Příloha 13: Dotazník zaměřený na kritéria výběru	110
	Příloha 14: Dotazník o připojení knihoven k sociálním sítím	112
	Příloha 15: Dotazník zaměřený na odebíraná periodika a Oborovou bránu ART ..	114
	Seznam tabulek a grafů	116

Předmluva

Toto téma – akvizice v (odborných/veřejných) knihovnách – bylo vypsáno pro dva řešitele. Tato práce je zaměřena pouze na odborné knihovny, konkrétněji na odborné umělecké knihovny. Cílem této bakalářské práce je analyzovat a porovnat způsoby akvizice v jednotlivých knihovnách, které jsou profilované na různé druhy umění. Vzhledem k omezenému rozsahu a velkému počtu knihoven zabývajících se uměním, bylo hledáno pět institucí, které by dokázaly pojmut tuto oblast z různých stran. Vybrány a osloveny byly: Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze, Knihovna Divadelního ústavu, Knihovna Národní galerie v Praze, Knihovna Národního filmového archivu a Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze. Cílem volby těchto institucí je rovnoměrné pokrytí různých složek umění. Během výběru byl brán ohled na jejich význam pro zkoumanou oblast tj. umění v rámci České republiky a jejich konkrétnější specializaci. Nakonec byla Knihovna Akademie výtvarných umění vyřazena, a to vzhledem k časové vytíženosti ředitele knihovny pana Tomáše Perglera a s ohledem na již tak velký rozsah této práce.

Z důvodu konečného zaměření této bakalářské práce se v záhlaví práce objevuje jen její zkrácený název – Akvizice v odborných knihovnách. V podnázvu jsou pouze zkratky institucí, pod které vybrané knihovny spadají: Knihovna Divadelního ústavu = DU, Knihovna Národní galerie v Praze = NG, Knihovna Národního filmového archivu = NFA a Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze = UPM. Tyto alternativy budou využívány i ve zbývajícím textu práce.

Úvodní kapitola se stručně zabývá odvětvími umění, které jednotlivé knihovny sbírají, a vysvětluje základní pojmy z této oblasti včetně typických druhů dokumentů, jež lze pak ve vybraných institucích dohledat. Druhá kapitola pojednává o akvizici z teoretického hlediska. Třetí část této práce je nejrozsáhlejší a představuje praktickou stránku akvizice ve vybraných knihovnách. Každé instituci je věnována samostatná podkapitola (řazeny jsou abecedně). U každé knihovny jsou sledováni stejní ukazatelé jako například profil fondu, informační zdroje, jednotlivé způsoby akvizice, nebo finanční stránka akvizičního procesu. Předposlední kapitola je věnovaná přiblížení oborové brány Art, která se snaží shromažďovat všechny podstatné zdroje a informace o existujících dokumentech na jednom místě. Zařazena byla také z důvodu, že se většina z vybraných knihoven podílí na tomto projektu. V závěru budou porovnány akviziční zkušenosti informačních pracovníků z jednotlivých institucí s teoretickými předpoklady, které budou rozebrány detailněji v druhé kapitole.

Zdroje jsou citovány podle normy ISO 690-2.

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá knihovnami zaměřenými na různé oblasti umění, které se snaží tato kapitola přiblížit, definovat jejich základní pojmy a přiřadit k jednotlivým druhům umění základní typy dokumentů a popřípadě i jejich nosiče.

Umění je součástí lidské kultury již od pravěku, kdy vznikaly první nástěnné malby, i když jejich prvotním záměrem bylo sdělení informací než umělecké ztvárnění. V nejširším smyslu jej lze chápat jako jakýkoliv druh lidského tvoření a působení, k němuž je zapotřebí zvláštních dovedností a zručnosti. Uměním je vlastně to, co neumí každý, nýbrž jen člověk zvláště k tomu způsobilý a vycvičený tedy umělec (Umění, 1907). V užším pojetí se mluví o krásném umění, které zahrnuje architekturu, sochařství, malířství, hudbu a poezii. Ottův slovník naučný jej definuje jako úmyslné tvoření nebo konání, jehož výsledek nad jiné výtvary a výkony vyniká jistou hodnotou již při pouhém nazírání a vnímání – hodnotou estetickou. Tato hodnota nemusí být jediným výsledkem díla, ale hlavním účelem může být role funkční, jak je tomu u stavitelství, uměleckých řemesel a užitého umění vůbec. Tato funkční složka umění nesmí býti opomíjena, neboť až mnohem později vzniká zásada umění pro umění (*l'art pour l'art*), kterou beztak nelze aplikovat na všechny umělecké obory a směry (1907). Encyklopedie Britannica však upozorňuje, že někdy je pojem „umění“ omezen jen na samotné výtvarné umění/vizuální umění, ale hudba, divadlo i poezie jsou stejně uměním jako malířství, sochařství nebo architektura. Dále zmiňuje, že by tento pojem měl být užíván bez ohledu na to, zda je konkrétní dílo dobré či špatné, protože stále se jedná o úmyslné lidské tvoření se záměrem estetické složky (Art, philosophy of, 2014).

„Umění tvoří jednotu tří prvků – uměleckého procesu (tvorba uměleckého díla), uměleckého artefaktu (dílo) a působení díla (konzumace uměleckého díla)“ (Umění, 1999). Umění lze členit z mnoha různých hledisek, například podle použitého materiálu, podle smyslu, k němuž se umělecký obraz obrací nebo dle časových a prostorových kritérií (Umění, 1999). Umění lze však rozdělit na dvě velké oblasti – výtvarná umění (malířství, architektura, design) a múzická umění (divadlo, tanec, hudba, poezie) (Divadlo, 2001). Pro účel této práce jsou dále podrobněji rozvedeny tyto oblasti: divadlo, tanec, film, výtvarné umění jako celek a z jeho dílčích částí grafika, malba, kresba, sochařství, architektura a užité umění.

Divadlo je múzické umění, kdy účinkující na jevišti předvádějí divadelní hru a diváci je sledují z hlediště v divadelní budově nebo pod širým nebem (Divadlo, 1999). Tímto oborem se zabývá divadelní věda čili teatrologie a z knihoven se jím nejvýrazněji u nás zabývá Knihovna Divadelního ústavu. Divadelní hry lze rozdělit na činohru, operu, operetu,

muzikál, zpěvohru, balet, pantomimu, tanec, loutkové divadlo. Mezi nejvíce známé formy patří rozhlasová a televizní hra, film a video – tyto formy se občas neřadí mezi divadlo, ale mezi scénická umění (Divadlo, 2001). Typickými dokumenty z tohoto prostředí mohou být zvukové a audiovizuální záznamy např. na CD/DVD nosičích. Z tištěných dokumentů převažují texty divadelních her, mezi něž patří scénáře a libreta (literární podklady hudebních uměleckých děl). K divadelním zdrojům patří také hudebniny tj. dokumenty s písemným (grafickým) zobrazením záznamu hudebního díla, kde základním prostředkem záznamu je notové písmo, může se však objevovat i text (Matušík, 2003a). Jedním typem hudebniny je partitura, kterou lze chápat jako notový zápis hudebního díla včetně příslušného textu, kde jsou uvedeny jednotlivé instrumentální/vokální party tak, aby mohly být sledovány souběžně (Matušík, 2003b). Dalším typem hudebnin jsou například klavírní výtahy divadelních her. Specifickou skupinou jsou dokumenty scénografické tj. o výtvarných složkách divadla (kulisy, kostýmy,...), jež jsou zaznamenávány na grafických listech (Knihovna Divadelního ústavu, 2014).

Stejně typy dokumentů se často vyskytují v tanci i filmu. V kinematografické oblasti jsou to však scénáře filmové nikoliv divadelních her. Tato umělecká oblast hraničí s divadlem některými výstupy jako například televizními či rozhlasovými hrami. Film je však na rozdíl od konkrétního divadelního představení opakovatelný. V kinematografii převládají zvukové a audiovizuální dokumenty. Nejčastějšími tištěnými dokumenty jsou zmíněné scénáře, častá mohou být i beletristická díla, která byla zfilmována.

Výtvarné umění je umění vizuální. Na rozdíl od jiných druhů umění působí samo bez nutné přítomnosti interpreta (Výtvarné umění, 1999.). Ve výtvarném umění nejčastěji vznikají tato díla: malba, ať už jako povrchová úprava stavby nebo samostatný obraz, je součástí malířství a vyjadřuje se liniemi a barvou v ploše (Malířství, 1999); kresba jako lineární záznam provedený například na papíře nebo textilu tužkou, uhlem, křídou,... Může být doplněna kolorováním a lavírováním (Kresba, 1999); novějšími typy děl jsou fotografie, které mohou být definovány buď jako zobrazování reálných objektů působením světla na fotografický materiál, nebo jako hotový fotografický snímek (Fotografie, 1999), a grafika, která byla původně chápána jako výtvarný projev pracující s kresbou, který vznikal rydlí a písátky na jakékoli hmotě. V užším smyslu se jedná o tiskem rozmnožený obraz nebo písmo. Od vynálezu knihtisku dělíme grafiku na umělecky volnou (tzv. grafické listy), užitou a reprodukční, která se stala průmyslovým odvětvím (Grafika, 1999). Z toho vyplývá, že grafika nebo fotografie mohou být samostatným a zároveň i podstatným dokumentem v těchto

vybraných knihovnách. Jedná se často o monografické dokumenty s reprodukcemi uměleckých děl.

Protikladem plošného vyjádření výtvarného umění je prostorové pojetí tj. sochařství, architektura a užitému umění. U sochařství se samozřejmě nabízí sbírání samotných exponátů, ale to náleží více muzeím a galeriím než knihovnám. Ty obvykle schraňují dokumenty s vyobrazením těchto děl nebo katalogy z výstav sochařů. U architektury se nabízejí plány jednotlivých budov, ale ty většinou bývají nepublikovanou šedou literaturou. Nalezneme je pravděpodobněji jako součásti rozsáhlejších publikací, často také jako přílohy. V užitém umění funkčnost převládá nad estetickou hodnotou. Můžeme ji rozdělit na umělecké řemeslo, jehož základem je rukodělná výroba v dílně vedené mistrem, na umělecký průmysl, který je charakteristický větší koncentrací pracovních sil a dělbou práce, patří sem i věci denní potřeby. Ve 20. století pak vzniká nové odvětví a tím je průmyslové návrhářství tedy design (Užité umění, 1999). Ani v případě užitého umění a jeho dalších podoborů nejsou sbírány přímo artefakty, ale jejich reprodukce například na fotografiích.

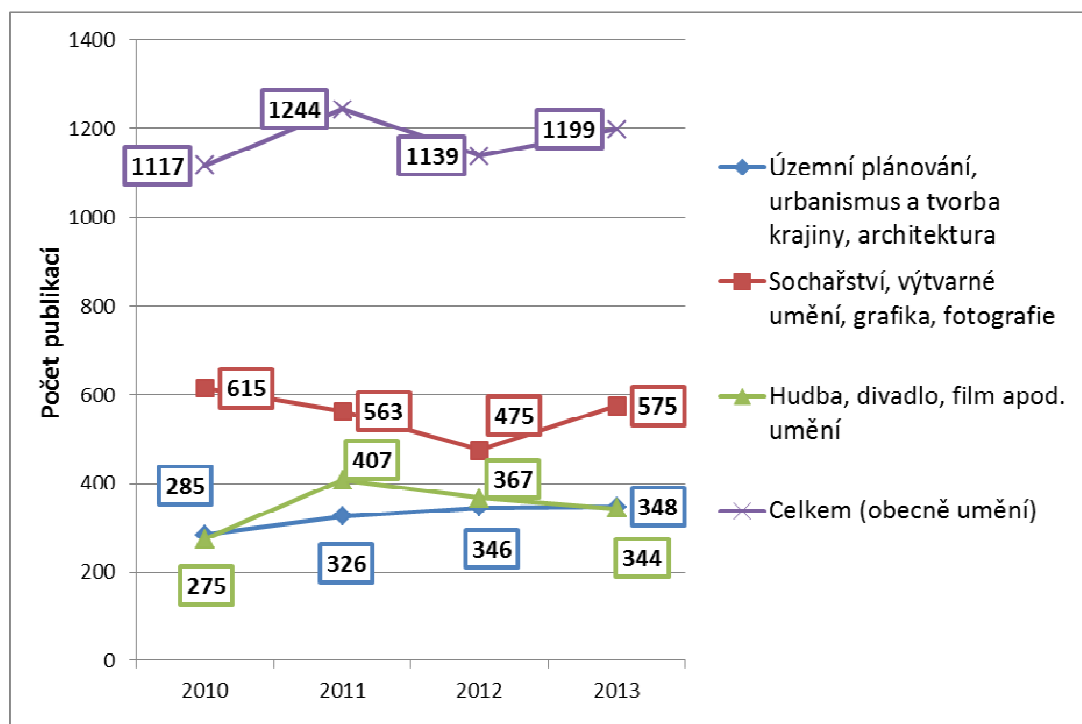
Pro všechna tato odvětví jsou typické výstřižky z tisku o českých i zahraničních festivalech nebo významných událostech, drobné tisky o různých akcích, které se konaly. Případně také doprovodné materiály z těchto akcí, jako například výstavní katalogy, programy divadelních představení nebo filmových festivalů apod.

2 Publikace z oblasti umění

Tato kapitola je určena k přiblížení českého knižního trhu (neperiodických publikací) pro oblast umění. Níže uvedená tabulka (Tab. 1) a graf (Graf 1) poukazují na vývoj publikací vydaných ve zmíněném oboru v časovém rozmezí čtyř let. Data byla sebrána z výročních zpráv Národní knihovny ČR, která vycházela z přírůstků nabytých formou povinného výtisku. Dokumenty jsou rozděleny na knihy a brožury podle počtu stran – kniha 49 a více stran, brožura 5 – 48 stran. Důležitým faktorem pro sledovanou oblast je, že nejsou zahrnuty divadelní programy ani výstavní katalogy. Národní knihovna rozdělila umění do tří položek: *Územní plánování, urbanismus a tvorba krajiny, architektura; Sochařství, výtvarné umění, grafika, fotografie a Hudba, divadlo, film apod. umění* (Národní knihovna České republiky, 2014b). Tyto složky byly v tabulce i grafu zachovány, graf zobrazuje celkový počet publikací pro celé umění. V ČR je tedy ročně vydáno přes 1.100 publikací o umění. Z tabulky je jednoznačná převaha druhé oblasti věnované výtvarným uměním oproti ostatním složkám umění. Údaje u třetí položky tj. s múzickými uměními mohou být trochu zkreslené, jelikož knihovny (archivy) tohoto zaměření často sbírají i programy z daných představení/akcí.

	knihy	brožury	celkem	1. vydání		
				knihy	brožury	celkem
Územní plánování, urbanismus a tvorba krajiny, architektura						
2010	218	67	285	207	65	272
2011	243	83	326	230	78	308
2012	281	65	346	268	64	332
2013	254	94	348	243	88	331
Sochařství, výtvarné umění, grafika, fotografie						
2010	449	166	615	423	166	589
2011	384	179	563	371	179	550
2012	321	154	475	314	154	468
2013	406	169	575	386	168	554
Hudba, divadlo, film apod. umění						
2010	233	42	275	214	42	256
2011	368	39	407	347	39	386
2012	310	57	367	282	57	339
2013	307	37	344	278	36	314

Tab. 1: Počet vydaných neperiodických publikací z oblasti umění (zdroj: výroční zprávy¹ Národní knihovny ČR)

Graf 1: Vývoj celkového počtu vydaných publikací z oblasti umění za léta 2010 – 2013 (zdroj: výroční zprávy Národní knihovny ČR)

¹ Zprávy dostupné z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/vyrocní-zpravy/vyrocní-zpravy>.

3 Akvizice

Akvizice dokumentů je v databázi TDKIV ekvivalentním označením termínu „doplňování knihovního fondu,“ jež je zde definováno takto: *„Zjišťování, vybírání a získávání dokumentů do fondu knihovny s ohledem na funkce, zaměření a poslání knihovny, obsahovou strukturu jejího fondu (profil knihovního fondu) a potřeby jejích uživatelů. K získávání fyzických dokumentů do fondu knihovny dochází čtyřmi způsoby: povinný výtisk, nákup, dar, výměna“* (Celbová I., 2003). Jiná definice říká: *„Akvizice je proces skutečného zajištění materiálů pro knihovní fond (sbírku), ať už koupí, darem, nebo prostřednictvím výpůjčních či výměnných programů“* (Gregory, 2011, s. xiv). Jedná se tedy o činnost, která zajišťuje doplňování fondu s ohledem na specifika dané knihovny a využívá k tomu různých způsobů – nákup, dar, výměnu a povinný výtisk.

Akviziční proces je vstupní fází knihovního systému a je v rámci tohoto systému klíčovým, jelikož se jedná o regulační prvek ve vytváření dynamické rovnováhy všech následujících fází. Bez ohledu na způsob rozšiřování fondu lze akvizici rozdělit na 3 základní metodické prvky – profilování, zjišťování a výběr, získávání (Ullmannová, 1988).

3.1 Profilování

Akviziční proces lze rozdělit do několika dílčích částí. První je profilování informačního fondu tj. vymezení tematického profilu a definování jeho obsahu, jež obnáší stanovování akvizičních kritérií, která slouží k určování relevantnosti dokumentů pro daný fond knihovny. Tato kritéria se určují v rámci vytváření akvizičního programu/politiky a jsou aktualizována podle potřeby reagovat na změnu společnosti, vývoje oboru, technologií, apod.

Jedním z kritérií je tematická hranice, jež je vyjadřovaná seznamem vědních oborů a specializací, které fond tematikou svých dokumentů pokrývá a na které se zaměřuje. Je nutné zahrnout také teoretické obory dané specializace (v případě této práce teorie a kritika umění), příbuzné vědní disciplíny (památková péče, restaurátorství,...) a také obory, které plní pro stěžejní specializaci knihovny funkci pomocných věd (pomocné vědy historické).

O typologickém hledisku platí, že o co okrajovější disciplínu se jedná, tím je jednodušší typologická skladba dokumentů, které jsou sbírány. Ve vytváření geografického a jazykového hlediska je nutné brát ohledy na jazykové schopnosti potenciálních uživatelů (Ullmannová, 1988).

„Společenská užitečnost fondu odborných dokumentů je v rozhodující míře závislá na aktuálnosti informací, které jsou obsaženy v zpřístupňovaných dokumentech. Aktuálnost

spočívá jednak ve významu informací pro daný informační úkol, jednak v stáří dokumentu. Proto je nutné řešit i otázky retrospektivní akvizice v jednotlivých informačních institucích“ (Ullmannová, 1988, s. 12). V oblasti umění zastarávání dokumentů obvykle nehraje příliš velkou roli, jedná se pak už o historii umění, jejíž informace však mají stále stejnou hodnotu.

Paní doktorka Stöcklová ve svých textech dodává institucionální hledisko, které značí nutnost podchytit dokumenty z prestižních pro obor významných pracovišť, a autorské hledisko, jež se stanovuje bibliometrickými metodami, aby se ve fondu objevily přednostně práce vynikajících odborníků (2008).

3.2 Akviziční proces

3.2.1 Akviziční program a koordinace

Akvizičním programem lze označit dokument, který popisuje akviziční politiku (strategii) dané instituce. Dobře stanovená akviziční politika by měla definovat cíle a poslání knihovny, analyzovat své uživatele a popsat jejich informační potřeby, stanovit kritéria výběru, identifikovat nejvhodnější nástroje a procesy pro výběr dokumentů pro danou instituci. Dále by takový dokument měl definovat proces výběru dokumentů a výměny publikací, ujasnit, kdo je zodpovědný za které dílčí části akviziční činnosti. V rámci akvizičního programu by měla být zahrnuta výhledová budoucnost vývoje sbírky a plán pro hospodaření s rozpočtem knihovny. Část by měla být věnována pokynům ohledně přijímání a nakládání s dary, dále také pokyny ohledně vyřizování stížností na pořizované dokumenty. Je vhodné si během sestavování akviziční politiky uvědomit silné i slabé stránky současného fondu. Vytvořený dokument může obsahovat různé kombinace uvedených i dalších kritérií, která si instituce zvolí podle své potřeby (Gregory, 2011). Přílohou akvizičního programu může být soupis institucí, s nimiž probíhá koordinace v rámci akvizičního procesu (Ullmannová, 1988).

Koordinaci v akvizičním pojetí lze definovat jako řízený způsob doplňování knihoven, která působí v rámci jednoho oboru, odvětví nebo regionu, jež se uskutečňuje na základě dohody mezi jednotlivými institucemi. Cílem koordinace je dosažení širšího spektra titulů pro daný obor se snížením duplicitnosti. Tento způsob spolupráce knihovny navazují zejména v případě zahraničních periodik. Důležitým zdrojem pro fungování jsou souborné katalogy a přístup všech zúčastněných institucí do těchto katalogů (Ullmannová, 1988).

3.2.2 Výběr informačních zdrojů a objednávky

Proces zjišťování informací o (nových) dokumentech zahrnuje tři dílčí části – vyhledávání, identifikaci a výběr relevantních informací vhodných pro zaměření daného fondu (Ullmannová, 1988). „*Každá informační instituce si musí typově vymezit optimální zdroje své akvizice, popřípadě je klasifikovat podle jejich vhodnosti při akvizici jednotlivých druhů a skupin dokumentů*“ (Straka, 1982, s. 42). Taková specifikace by pak měla být začleněna do tematického profilu fondu (včetně konkrétních dodavatelů) (Straka, 1982). Odpovědný výběr závisí na důkladné profilaci fondu a znalosti úkolů instituce, informačních potřeb uživatelů, struktury fondu a jeho vývoje (Ullmannová, 1988). V době internetu je zdrojů, kde lze tyto informace dohledávat, mnohonásobně více než před masivním rozšířením internetu a informačních technologií. O to náročnější je se v takovém prostředí zorientovat a nalézt vhodné relevantní zdroje. Řešením tohoto problému mohou být velcí dodavatelé, kteří se specializují na dodávání dokumentů právě do knihoven. Tito dodavatelé mohou knihovnám přinést tyto výhody: 1) měli by být v kontaktu s velkými vydavateli, kteří neradi přijímají objednávky o jednom titulu 2) měli by být schopni pochopit potřeby knihoven 3) po finanční stránce může být knihovně např. nabídnuta sleva nebo odpuštěny poplatky za doručení 4) tzv. služby navíc – např. zpracování čárových kódů, vázání publikací nebo katalogizační záznamy. Tato varianta však není nejvhodnější v případě malého rozpočtu, kdy by knihovna vsadila pouze na jednoho dodavatele (Chapman, 2001).

Po specifikaci informačních zdrojů, které bude akviziční pracovník používat pro orientaci na knižním trhu, následuje vytipování publikací a u vhodných titulů jejich objednání. V případě, že dokument nelze objednat ihned, je evidován v kartotéce deziderát. Dezideráty se rozumí dokumenty, které by si knihovna přála vlastnit, ale doposud zakoupeny nebyly. Publikace do kartotéky by měly být zapsány jen v případě, pokud existuje pravděpodobnost, že budou pořízeny. U dokumentů vydaných před dvěma lety výrazně klesá šance na jejich zakoupení, proto je potřeba kartotéku stále aktualizovat. Nicméně základní dokumenty by neměly být vyřazovány, jelikož se mohou vyskytnout např. v antikvariátech. Kartotéka deziderát se nachází v akvizičním modulu automatizovaných knihovních systémů (Stöcklová, 2008).

Každou objednanou publikaci je nutné evidovat kvůli přehledu o objednaných titulech a zabránění duplicitě nákupu. V případě ručního zpracování dr. Stöcklová doporučuje evidenci v sešitu nebo lístkové formě. Zde se pak uvádí i vyřízení objednávky. „*V automatizovaných knihovnických systémech se dezideráta ukládají, aby se později staly podkladem pro sestavení objednávky, a jsou již v této fázi kontrolovány na duplikát*“

(Stöcklová, 2008, s. 5). U objednávek je důležité přesně identifikovat požadovaný titul a jasně uvést počet exemplářů. V případě, že dokumenty nejsou včas dodány, nebo měsíc od vydání dodavatel neinformoval knihovnu o osudu objednávky, je potřeba ji urgovat. Výhodou automatizovaného knihovního systému je automatická urgence po uplynutí očekávané lhůty dodání. Objednané dokumenty knihovna přijímá na základě průvodního dokladu a následně verifikuje (ověří) správnost a kompletnost objednávky. Kompletně vyřízenou objednávku vyřadí akvizitér z evidence objednávek a provede adjustaci (orazítkování nových publikací). Po dodání faktury následuje kontrola objednávky a přidělení přírůstkových čísel novým titulům, na fakturu potvrdí dodávku a zašle ji do účtárny (Stöcklová, 2008).

Časté jsou i přímé nákupy bez objednávky, kde však hrozí větší riziko duplicity, proto se doporučuje vytvořit si seznam vytipovaných publikací v knihkupectví a v knihovně jej zkontrolovat. V případě automatizovaného systému lze proces urychlit a navštívit obchod s notebookem a tituly ověřit. Výhodou je rychlost získání a možnost důkladné prohlídky publikace (Stöcklová, 2008).

Prvotní evidence neperiodických publikací spočívá v přidělení přírůstkového čísla a zapsání do přírůstkového seznamu. V případě periodik se do seznamu zapisují ukončené ročníky/svazky, jednotlivá čísla se zapisují do pomocné evidence periodik (Stöcklová, 2008).
„[V rámci automatizovaného knihovního systému] přírůstkové číslo generuje počítač. Akviziční modul uchovává finanční i bibliografická data. To umožňuje vytvářet statistiky a analýzy výdajů“ (Stöcklová, 2008, s. 6). Nakonec je exempláři přidělena signatura.

3.2.3 Akvizitéri a další zaměstnanci

Celý akviziční proces je velmi náročná činnost, která klade velké nároky na akviziční pracovníky – akvizitéry. Tito lidé musí naslouchat potřebám svých uživatelů a zároveň být dobrými ekonomy, kteří umí co nejefektivněji naložit jak s malým tak velkým rozpočtem. Dále by se měl orientovat v knihovně (provoz knihovny, složení fondu,...). Vhodnou vlastností pro akvizitéry je pečlivost tzn. pečlivě evidovat objednané a dodané dokumenty, aby nevznikala duplicitnost. Mezi další předpoklady být dobrým akvizitérem patří: orientace na internetovém knižním trhu, práce s modulem akvizice v některém automatizovaném knihovním systému nebo jazykové znalosti (alespoň angličtiny) pro objednávání titulů ze zahraničí (Stöcklová, 2008).

Jedinou čistě akviziční událostí, kde mohou akviziční pracovníci rozšiřovat své znalosti, je každoroční akviziční seminář nazvaný *Sekce pro akvizici*², jež pořádá Sdružení knihoven ČR³. V zahraničí se pořádají např. tyto čistě akviziční akce: *Acquisitions Institute at Timberline Lodge*⁴ (konference; USA, Oregon) nebo *Charleston Conference: Issues in Book and Serial Acquisition*⁵ (konference; USA, Jižní Karolína), z online kurzů např. *Fundamentals of Electronic Resources Acquisitions*⁶ (Holden, 2010).

Jistou roli v procesu získávání dokumentů může hrát také akviziční komise, která se většinou skládá z odborníků na danou oblast. U odborných knihoven, které jsou součástí jiné instituce, jako je tomu u všech sledovaných knihoven, se jedná většinou o odborníky právě z nadřazené instituce. Akviziční komise může mít různé funkce, ale nejčastěji je využívána při rozhodování o nákupu zahraničních dokumentů.

3.3 *Financování*

Ohledně nakládání s finančními zdroji je nejprve potřeba správně definovat, jaká je budoucnost současných služeb/způsobů dodávání v postoji vůči potřebám uživatelů, jak budou tyto postupy realizovány a jak budou financovány nové formy přístupu. Je potřeba si uvědomit, že každá knihovna nemůže vlastnit všechny zdroje a jsou naopak zdroje, bez nichž se uživatelé dané knihovny neobejdou. Aby se uživatelé mohli dostat, k co nejvíce zdrojů, může být využita kooperace, kterou je však potřeba důkladně naplánovat a pečlivě implementovat, což vyžaduje rovněž finanční podporu. Během nakládání s finančními prostředky by si knihovna měla určit priority/vyčlenit částky na dané typy dokumentů (monografie, periodika, audiovizuální dokumenty,...). Při rozdělování prostředků na akvizici je potřeba zamyslet se nad těmito položkami a jejich prioritami pro rozšiřování fondu: zaměření/poslání instituce, primární uživatelská komunita, návaznost na stávající fond, retrospektivní doplňování dokumentů včetně náhrad za ztráty, související výzkumy a nové programy, ohledně výše rozpočtu, zda je jeho tendence klesající, rostoucí, nebo vyvážené. Je vhodné zvážit i jiné finanční zdroje, které by mohly alespoň částečně pomoci při akviziční činnosti (Gregory, 2011).

² Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

³ Stránky sdružení dostupné z: <http://www.sdruk.cz/>.

⁴ Stránky konference dostupné z: <http://www.acquisitionsinstitute.org/home>.

⁵ Stránky konference dostupné z: <http://www.katina.info/conference/>.

⁶ Více informací dostupných z: http://www.ala.org/alcts/confevents/upcoming/webcourse/fera/ol_templ.

3.4 Způsoby získávání dokumentů

3.4.1 Nákup

Nákup je nejčastějším způsobem rozšiřování fondu a lze jej realizovat v nakladatelstvích, u knižních distributorů a v knihkupectvích (Stöcklová, 2008). Během výběru dodavatele je vhodné zvážit např. tyto okolnosti: poměr ceny s hodnotou obsahu nabízených publikací, jaké jsou vedlejší náklady jako poštovné nebo jiné servisní poplatky, jaké jsou reklamační podmínky, nebo jakou formou bude nákup fakturován – platební podmínky (Holden, 2010).

3.4.2 Výměna

Výměnu lze rozčlenit na vnitrostátní, které knihovny využívají pro získávání publikací, jež nejsou běžně k dostání na knižním trhu (např. šedá literatura), a na mezinárodní (Ullmannová, 1988). Výměnu knihovna sjednává s jinou knihovnou, nakladatelstvím nebo jinou institucí, která vedle své hlavní činnosti vydává publikace, anebo se soukromou osobou. K výměně nabízí zejména dokumenty vlastní produkce, nebo z publikační činnosti nadřízené instituce. Dokumenty určené pro výměnu bývají součástí výměnného fondu (Stöcklová, 2008). „Vzhledem k finanční situaci knihoven ve vyspělých zemích výměna jako zdroj akvizice je nyní méně využívána“ (Stöcklová, 2008, s. 2).

3.4.3 Dar

Dary do knihoven přicházejí od institucí nebo od soukromých osob. Tito dárci stanovují podmínky, za kterých jsou ochotni dar věnovat. Nejčastější podmínkou bývá odebrání celé sbírky, jež mohou být v některých případech historickým artefaktem (Stöcklová, 2008). „*Tento zdroj skýtá pro knihovnu mnoho nebezpečí. Obvykle jsou darovány většinou zastaralé, nepotřebné dokumenty. Je nutné, aby knihovny pečlivě zvažovaly nabídku dárce*“ (Stöcklová, 2008, s. 2).

Změnu v přijímání darů přinesl nový občanský zákoník platný od 1. 1. 2014. Zákoník nařizuje odvedení daní z příjmů za každý přijatý dar včetně knižních. Na určení hodnoty darů není potřeba znalecký posudek. Předpokládá se, že v knihovně jsou odborníci, kteří dokáží částku publikace odhadnout. Zákoník ustanovuje výjimku o danění příjmů z darů, u níž je důležité, kdo je provozovatelem knihovny. Pokud se nejedná o provozovatele, který není

veřejným poplatníkem⁷, daně z přijetí darů knihovna uhradit musí. Jedná se o případy, kdy je knihovna dílčí částí větší instituce, jejíž hlavní činností je podnikání. V takovém případě, i když je knihovna ze zákona neziskovou organizací, ale nadřazená instituce není, spadá knihovna do kategorie, jež daně z příjmů z darů hradit musí. Pokud je zřizovatel veřejným poplatníkem, tak knihovny většinou daň z příjmů z darů hradit nemusí⁸ (Klusoň, 2014).

3.4.4 Povinný výtisk

V současné době platí v ČR dva zákony vztahující se k povinnému výtisku – zákon č. 37/1995 Sb. o neperiodických publikacích a zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (Národní knihovna České republiky, 2014a).

3.4.4.1 Zákon o neperiodických publikacích

Zákon o neperiodických publikacích definuje zmíněný typ dokumentů takto: „rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, popř. nejvýše jednou ročně anebo po částech i častěji, tvoří-li obsahově jeden celek“ (Česko, 1995). Zákon se však nevztahuje na rozmnoženiny audiovizuálních děl, bankovky a jiné úřední listiny, rozmnoženiny, jež slouží k provozní potřebě při výrobě, dále na plastické a nástěnné mapy, globy a základní a tematická státní mapová díla, na dokumenty v analogové i digitální formě, na rozmnoženiny trojrozměrných výtvarných děl a počítačových programů, na propagační materiály a nakonec na rozmnoženiny vydané v cizině, pokud vydavatel nemá organizační složku v ČR (Česko, 1995). Dále jsou v zákoně stanovené údaje, které by každá publikace neperiodického typu měla obsahovat. Jejich nedodržování je trestáno finanční sankcí⁹ (Česko, 1995).

Nárok na povinný výtisk, který je vydavatel povinen bezplatně na svoje náklady odevzdat, má Národní knihovna ČR – 2 svazky, Moravská zemská knihovna v Brně – 1 výtisk, Vědecká knihovna v Olomouci – 1 exemplář a státní vědecká knihovna podle regionu, kde sídlí vydavatel. Výjimku tvoří dokumenty pořízené slepeckým písmem. V takovém případě je vydavatel povinen odevzdat jeden výtisk i Knihovně a tiskárně pro nevidomé K. E. Macana v Praze (Česko, 1995).

⁷ Veřejný poplatník je právnická osoba, která jako svou hlavní činnost vykonává činnost, která není podnikáním (Klusoň, 2014).

⁸ Více informací dostupných z: http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/dary.htm.

⁹ Více informací dostupných z: <http://www.nkp.cz/sluzby/sluzby-pro/povinne-vytisky/zakonpv-neper>.

Zákon o neperiodických publikacích dále vydavateli nařizuje písemně nabídnout ke koupi 1 výtisk knihovnám, jež určuje vyhláška Ministerstva kultury z r. 2003¹⁰. Tento návrh musí být podán do 30 dnů od vydání publikace. Doba na uzavření kupní smlouvy je jeden měsíc od doručení nabídky. Jedná se o tyto knihovny: *Knihovna Akademie věd České republiky, Parlamentní knihovna prostřednictvím Kanceláře Poslanecké sněmovny, Státní technická knihovna [dnes Národní technická knihovna], Knihovna Národního muzea prostřednictvím Národního muzea, Knihovna Památníku písemnictví prostřednictvím Památníku národního písemnictví, Středočeská vědecká knihovna v Kladně, Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje, Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem, Krajská vědecká knihovna v Liberci, Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, Krajská knihovna v Pardubicích, Krajská knihovna Františka Bartoše, příspěvková organizace, ve Zlíně, Krajská knihovna Karlovy Vary, Krajská knihovna Vysočiny a Městská knihovna v Praze* (Česko, 2003).

Zákon byl novelizován v roce 2002. Jednalo se pouze o formální změny názvů odběratelů knihoven (Česko, 2002).

3.4.4.2 Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku.

Periodickým tiskem zákon rozumí noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, s totožným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě nejméně dvakrát v kalendářním roce (Česko, 2000). Zákon se vztahuje na periodický tisk vydávaný nebo šířený v rámci území ČR. „*Nevztahuje se na Sbírku zákonů, věstníky a úřední tiskoviny vydávané na základě zvláštního právního předpisu ani na periodický tisk vydávaný výlučně pro vnitřní potřeby vydavatele*“ (Česko, 2000). Pokud inzerci nebo reklamu uvedenou v tisku nevydává vydavatel, tak nenese zodpovědnost za pravdivost údajů v inzerci nebo reklamě uvedených. I v tomto zákoně jsou uvedeny povinné údaje, které by měl periodický tisk obsahovat a jaké sankce nastávají v případě porušení tohoto zákona¹¹.

Povinný výtisk periodických publikací bezplatně na náklady vydavatele dostává Národní knihovna ČR ve dvou výtiscích, dále po jednom výtisku Moravská zemská knihovna v Brně, Knihovna Národního muzea v Praze, Ministerstvo kultury ČR, Parlamentní knihovna. Po jednom výtisku dostanou krajské knihovny (v případě hlavního města se jedná o Městskou

¹⁰ Vyhláška dostupná z: <http://www.nkp.cz/soubory/web/mvcr-sb-2003-156.pdf>.

¹¹ Zákon dostupný z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/oddeleni-periodik/povinny-vytisk/zakonypv>.

knihovnu v Praze) podle regionálních mutací tisku. Nakonec 1 výtisk pro Knihovnu a tiskárnu K. E. Macana v Praze u periodik, které jsou vydavatelem určeny pro nevidomé a slabozraké (Česko, 2000).

Zákon byl novelizován v roce 2002, 2009, 2012 a 2013 (Národní knihovna České republiky, 2014a). Odběratelé povinného výtisku nebyli změněni.

3.4.5 Ostatní zdroje

Mezi další zdroje, kterými lze rozšiřovat fond může být členství v organizacích, jež můžou také vydávat dokumenty. Knihovna má rovněž nárok požadovat po zaměstnanci dokumenty, jež nabyl během služební cesty (Stöcklová, 2008).

Vedle tradičního nakupování nových publikací, může být fond rozšiřován i pomocí antikvariátů. Dobré vztahy s obchodníky/zprostředkovateli dokumentů z druhé ruky, mohou akvizitérovi usnadnit doplňování mezer ve fondu. V některých případech není nutno navštěvovat antikvariáty osobně, ale lze jejich stránky vyhledat na internetu, včetně jejich nabídky, a tím efektivněji naložit s časem vyhraněným na akviziční činnost (Chapman, 2001). Další možností jsou velké knižní výprodeje, které sice lákají příznivou cenou, ale je potřeba pamatovat, že se většinou jedná buďto o tituly, jež nejdou na odbyt, jsou zastaralé nebo poškozené. Jinou možností jsou aukce knih, ty jsou však velmi časově náročné a finančně nevyzpytatelné, což není pro akvizici nejvhodnější.

Zajímavou možností, jak vybírat své dokumenty jsou objednávky tzv. ke schválení. Knihovna si objedná dokumenty a má 2-3 měsíce na rozmyšlenou, zda si publikace ponechá nebo je vrátí. Za tu dobu poskytne uživatelům možnost do publikací nahlédnout, ale dbá na zachování dobrého stavu, aby je mohl dodavatel případně opětovně prodat. Za kvalitu vrácených publikací odpovídá akviziční pracovník. Pokud uživatelé publikace ocení, knihovna si publikace ponechá a zaplatí fakturu, v opačném případě je vrátí vydavateli/distributorovi (Chapman, 2001).

Knihovny muzejního nebo galerijního typu získávají dokumenty na základě reprodukčního práva, kdy jsou části sbírky nadřizené instituce reprodukovány v publikacích nebo jiné formě. Dále některé knihovny získávají dokumenty výměnou za zapůjčení sbírkových předmětů nadřizené instituce.

3.5 E-zdroje

Jedním ze způsobů jak publikovat elektronická díla je otevřený přístup (open access), jenž umožňuje přístup k dokumentům zdarma¹². Například v databázi *OpenAIRE*¹³ pod záštitou Evropské unie, kam musí být uloženy všechny výsledky výzkumů, které byly zaplacený z fondu Evropské unie, se nachází (k 29. 7. 2014) 15.342 záznamů o umění. Databáze *Directory of Open Access Journals*¹⁴ (DOAJ) registruje (k 29. 7. 2014) přes 100 časopisů zaměřených na oblast umění, které umožňují publikování formou otevřeného přístupu. Open access může tedy představovat také jeden ze způsobů, jak rozšiřovat svůj fond.

3.5.1 Databáze

Se stále snižujícím se rozpočtem, knihovny hledají různé způsoby, jak maximalizovat využití přidělených peněz. Jednou z variant, jak zacházet s financemi více ekonomicky, je spolupráce v rámci konsorcií. Pokud konsorcium funguje správně, může nabídnout organizovaný přístup k nákupu dohodnutých zakázek a slevy, což staví knihovnu do lepší pozice, než pokud by přístup k databázím hradila individuálně. Konsorcia byla původně navržena pro nákup tištěných publikací, v současné době převažuje nákup elektronických služeb. Konsorcia nevznikají pouze pro knihovny, ale také např. pro akademická pracoviště. V některých zemích jako např. ve Velké Británii existují tzv. národní konsorcia. Existují rovněž nadnárodní konsorcia např. *International Coalition of Library Consortia* (ICOLC)¹⁵ (Chapman, 2001). V ČR se v současné době pracuje na zprovoznění národního konsorcia, které by mělo být otevřeno začátkem r. 2017 (Svoboda, 2014).

3.5.2 E-knihy

Elektronická kniha (často v českém prostředí používaný anglický ekvivalent e-book) je „kniha v digitální podobě, tedy vytvořená v počítači (tzv. *born digital*) nebo vzniklá digitalizací tištěného dokumentu. Je možné ji číst buď online nebo offline (tj. ve čtecím zařízení)“ (Celbová, Havlová, 2003).

Současným problémem knihoven v ČR je půjčování e-knih z právního hlediska. Autorský zákon byl vydán v roce 2000 a jeho poslední aktualizace pochází z r. 2014, která však tento problém neřeší (Česko, 2014).

¹² Více informací o způsobu publikování dostupných z: <http://openaccess.cz/cs/pruvodce/>.

¹³ Databáze dostupná z: <https://www.openaire.eu/>.

¹⁴ Databáze dostupná z: <http://doaj.org/>.

¹⁵ Stránky konsorcia dostupná z: <http://icolc.net/>.

Půjčování publikací podle autorského zákona patří mezi způsoby užití díla, které podléhají souhlasu autora, nebo jiného držitele autorských prav. Výjimku představuje zákonná licence (§ 37 odst. 2; Tato licence se vztahuje jen na díla publikovaná.), která opravňuje knihovny a jiné nevýdělečně vzdělávací instituce k půjčování hmotného originálu nebo rozmnoženiny díla k dočasné osobní potřebě, a to za předpokladu, že nebude dosaženo obchodního prospěchu (Jurmanová Volemanová, 2013). Důvodů, proč knihovny nemohou e-knihy půjčovat, z výše uvedeného textu vyplývá více – jedná se o půjčování hmotného dokumentu, kterým digitální e-kniha není; dočasná osobní potřeba se jen špatně kontroluje vzhledem k elektronické formě dokumentů, které lze snadno přenášet a množit na jiné nosiče. S tím souvisí i poslední překážka a to je obchodní prospěch, který knihovna nemůže ohlídat.

Existují tři potencionální způsoby, kterými lze e-knihy půjčovat: 1. půjčovat čtečky i s obsahem (stáhnout do konkrétní čtečky elektronické kopie knih a půjčovat je jako celek) 2. stahovat uživatelům elektronické kopie knih do čteček v budově knihovny 3. umožnit uživatelům stahování elektronických kopií knih do svých čteček z portálu knihovny. Avšak tyto způsoby naráží na překážku už v okamžiku vytvoření rozmnoženiny, kdy podle autorského zákona se smí vytvářet kopie (tištěných i digitálních dokumentů) pouze pro osobní potřeby fyzické osoby. Právníkové osoby smí vytvářet pouze tištěné kopie a rovněž pouze pro vlastní potřebu, nikoli k dalšímu půjčování. Knihovny a další nevýdělečně vzdělávací instituce smějí pořizovat kopie pouze pro archivační a konzervační potřeby. Existují i další případy, kdy smí být vytvořena kopie digitálního díla, ale žádná, která by se dala dále využít k půjčování elektronických dokumentů široké veřejnosti (Jurmanová Volemanová, 2013).

Porovnání podmínek půjčování publikací v autorském zákoně s potencionálními způsoby půjčování e-knih se nachází v Tab. 2, jež jednoznačně demonstruje překážky v půjčování e-knih v ČR. Z tabulky vyplývá, že český autorský zákon neobsahuje zákonnou licenci, jež by se vztahovala i na elektronické půjčování, a je proto tedy nezbytné žádat držitele autorských majetkových práv o souhlas s takovýmto způsobem užití (Jurmanová Volemanová, 2013).

		Ad 1. (půjčovat hardwarové čtečky i s obsahem, tj. koupit např. Kindle 4 ¹ , stáhnout do něj elektronické kopie knih a půjčovat toto jako celek)	Ad 2. (stahovat uživatelům v budově knihovny elektronické kopie knih do jejich hardwarových čteček)	Ad 3. (umožnit uživatelům stahovat si do svých hardwarových čteček elektronické kopie knih z portálu knihovny)
[§ 16 – definice půjčování]	hmotný originál nebo rozmnoženina	ne ²	ne	ne
	absence dosažení hospodářského nebo obchodního prospěchu	ano	ano	ano
	k dispozici na dobu určitou	ano	? (lze v knihovně při kopírování souboru zajistit?)	ano (lze softwarově ošetřit)
[§ 37 odst. 2 – licence k půjčování v knihovnách a dalších jmenovaných institucích]	dílo vydané	ano ³	ano ⁴	ano ⁵
	úhrada odměny za každou absenční výpůjčku => bylo by nutno připočítávat do počtu absenčních výpůjček	lze	lze	lze
[§ 29 – tříkrokový test]	zvláštní případ stanovený zákonem	ne	ne	ne
	rozpor s běžným způsobem užití díla	ne	ano	ano
	nepřiměřené dotčení oprávněných zájmů autora	?	ano	ano

Tab. 2: Srovnání autorského zákona s možností půjčování e-knih (Jurmanová Volemanová, 2013)

Během získávání licencí od majitelů autorských práv je potřeba klást velký důraz na to, aby knihovna/instituce získala souhlas od všech majitelů práv. Tento proces může být velmi zdoluhavý a nákladný, a proto není v možnostech většiny knihoven tento postup aplikovat. Nabízí se požádání o licenci kolektivních správců autorských práv, kteří bohužel nejsou zákonem oprávněni uzavírat hromadné licenční smlouvy za účelem sdělování díla veřejnosti. Třetí cesta vede přes nakladatele, kteří sami s autory uzavírají licenční smlouvy. Tím získávají možnost sdělovat díla veřejnosti, udělovat k tomuto způsobu užití díla podlicence, popř. mohou získat oprávnění zařadit díla autorů do vytvářené databáze, k níž pak bude vydavatel poskytovat licenci. První dvě varianty vedou k přístupu k jednomu dílu. V posledním případě budou pravděpodobně licencovány celé balíčky děl (Jurmanová Volemanová, 2013). Během uzavírání licenčních smluv s vydavateli je potřeba důkladně zkontrolovat obsah smlouvy. Hlediska, která jsou klíčová, uvádí ve svém článku pí Věra Jurmanová Volemanová¹⁶. V současné době vede cesta tedy zejména přes vydavatele, výjimku představují díla volná (uplynula lhůta majetkových autorských práv) a osiřelá¹⁷.

¹⁶ JURMANOVÁ VOLEMANOVÁ, Věra. Půjčování e-knih z hlediska autorského práva. *Čtenář*, 2013, 65(2), s. 43-48. Dostupný také z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2013-roc-65/2-2013/pujcovani-e-knih-z-hlediska-autorskeho-prava-108-1391.htm>. ISSN 0011-2321.

¹⁷ Další informace o osiřelých dílech např. v článku FALADOVÁ, Adéla. Autorské právo a digitální knihovny: osiřelá díla. *Knihovna plus* [online]. 2010, č. 1 [cit. 2014-07-28]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus101/falad.htm>. ISSN 1801-5948.

Prodejem beletristických i odborných děl v elektronické podobě výhradně se zabývá v ČR internetový portál *eReading.cz*¹⁸, jež spadá pod společnost Albatros Media a.s.¹⁹ Prodejce *Palmknihy*²⁰ vedle e-knih nabízí také audioknihy a zmiňované multilicence. Internetový obchod *ebux.cz*²¹ pod záštitou Euromedia Group²² nabízí vedle e-knih a audioknih také elektronické časopisy. Mezi další prodejce e-knih patří např. *Rájknih.cz*²³ nebo *Academia e-knihy*.²⁴ Portál *Eknihyzdarma.cz*²⁵ podle názvu inzeruje e-knihy, které jsou bezplatně dostupné, ale nachází se zde i tituly placené. Portál *eKNIHOVNA.cz*²⁶ vedle placených titulů nabízí i volně dostupná díla ke stažení. Toto nejsou jediní poskytovatelé e-knih v ČR (některá běžná nakladatelství nabízejí vedle tištěných publikací i elektronické).

3.6 Typy dokumentů

Vedle tradičních monografií a periodik se v odborných knihovnách vyskytují speciální druhy dokumentů např. výzkumné zprávy, disertační práce, materiály z konferencí, cestovní zprávy, technické normy, firemní literatura, audiovizuální dokumenty, grafické dokumenty nebo hudebniny (Straka, 1985).

Výzkumné zprávy lze definovat jako dokumenty interní povahy, jež obsahují údaje o výzkumné činnosti, jejím postupu a dosažených výsledcích. Publikovány jsou řešitelským pracovištěm, odpovědným za řešení výzkumného úkolu (Bayer, Kozáková, 1985a). Jedná se o typ šedé literatury, jež není běžně dostupná na knižním trhu (Matušík, 2003c). Výzkumy, jež jsou alespoň částečně financovány ze státního rozpočtu ČR, lze dohledávat z *Informačního systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací*²⁷.

Disertační práce jsou rovněž dokumenty interní povahy a spadají tak do šedé literatury. Jsou psány za účelem získání akademického titulu (Bayer, Kozáková, 1985b). Tyto dokumenty jsou schraňovány v interních databázích daných akademických obcí. V současné době je stále více těchto dokumentů zpřístupňováno volně formou otevřeného přístupu (viz

¹⁸ Stránky portálu dostupné z: <http://www.ereading.cz/expert/>.

¹⁹ Stránky společnosti dostupné z: <http://www.albatrosmedia.cz/>.

²⁰ Stránky prodejce dostupné z: <http://www.palmknihy.cz/>.

²¹ Stránky obchodu dostupné z: <http://www.ebux.cz/>.

²² Stránky společnosti dostupné z: <http://www.euromedia.cz/>.

²³ Stránky obchodu dostupné z: <http://rajknih.cz/index.php?ct=0>.

²⁴ Stránky obchodu dostupné z: <http://eknihy.academia.cz/>.

²⁵ Stránky portálu dostupné z: <http://www.eknihyzdarma.cz/eshop-kategorie-detektivky.html>.

²⁶ Stránky portálu dostupné z: <http://www.eknihovna.cz/eknihy-zdarma/>.

²⁷ Stránky systému dostupné z: <http://www.isvav.cz/>.

dále) z institucionálních repozitářů. 41 vysokých škol využívá systém Theses.cz²⁸, kde jsou zpřístupňovány bibliografické záznamy, v některých případech i plné texty všech závěrečných prací ze zúčastněných institucí.

Jako materiály z konferencí jsou označovány všechny materiály z pracovních shromáždění odborníků, jejichž cílem je vzájemná výměna informací a zkušeností. (např. kongres, sympozium, kolokvium, seminář, konference,...) (Dewetterová, Kozáková, 1985). Tato setkání jsou jedním z prostředků rychlého sdělování nejnovějších poznatků mezi odborníky. Záznamy (příspěvky) z těchto setkání bývají často publikovány ve sbornících, u nichž rovněž stoupá trend volného zpřístupňování.

Cestovní zprávy jsou rovněž dokumenty interní povahy. Jedná se o zprávu, kterou pracovník vytvoří po návratu z pracovního výjezdu, obvykle zahraničního (Bayer, 1985).

Technické normy představují výsledek hledání nejvhodnějšího způsobu řešení opakujícího se úkolu (Prokop, 1985). Dokumenty není nutno pořizovat pouze v tištěné formě. Z databáze Úřadu pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví lze získat přístup k normám na základě licenčních poplatků. Částka se odvíjí od počtu uživatelů, kteří budou mít k systému přístup (1 uživatel/1.000 Kč – prohlížení, 3.500 Kč – prohlížení + tisk) (Přístup k ČSN normám, 2010).

Firemní literaturou se rozumí tiskoviny reklamního, propagačního, obchodního charakteru, jež informují o nových výrobcích a poskytovaných službách a přispívají k jejich propagaci a zajištění odbytu (Patočková, Karnetová, 1985). Tyto dokumenty jsou rovněž interní povahy a nelze je běžně na knižním trhu pořídit.

Audiovizuálními dokumenty jsou dokumenty, jejichž obsahem je zvukově obrazový záznam a vyžaduje technické zařízení k prohlížení (Celbová L., 2003). Příbuzné jsou dokumenty zvukové uložené např. na magnetofonových páskách, gramofonových deskách, CD-ROMech, DVD, ... Zajímavým zdrojem pro oba typy dokumentů může být databáze BFI (British Film Institute) National Library²⁹ (Chapman, 2001).

Grafické dokumenty se vyznačují dominantní převahou obrazové složky nad textem. Jedná se např. o fotografie, pohlednice, plakáty, scénografické dokumenty (výtvarné složky divadla zachyceny na grafických listech), apod. (Grafické dokumenty, 2013).

Mezi speciální zdroje patří také hudebniny tj. dokumenty s písemným (grafickým) zobrazením záznamu hudebního díla, kde základním prostředkem záznamu je notové písmo,

²⁸ Systém dostupný z: <http://theses.cz/>.

²⁹ Databáze dostupná z:

<http://bufvc.ac.uk/archives/index.php/collection/www.bfi.org.uk/filmtvinfo/library>.

může se však objevovat i text (Matušík, 2003a). Jedním typem hudebniny je partitura, kterou lze chápat jako notový zápis hudebního díla včetně příslušného textu, kde jsou uvedeny jednotlivé instrumentální/vokální party tak, aby mohly být sledovány souběžně (Matušík, 2003b). Dalším typem hudebnin jsou například klavírní výtahy divadelních her. Hudebniny české produkce lze sledovat v databázi Ohlášené knihy a hudebniny (ISN)³⁰.

Specifickou skupinu představují scénáře ať z prostředí divadla nebo kinematografie. Většinou se jedná o nepublikované dokumenty. Pro divadelní hry jsou specifická i libreta tj. literární podklady hudebních scénických uměleckých děl (Havlová, 2003). Výstavním katalogem se rozumí publikovaný seznam předmětů prezentovaných na výstavě, který obsahuje popis vystavovaných předmětů popř. odborné studie (Matušík, 2003d). Nejedná se přímo o nepublikovaný dokument, ale nepatří většinou mezi běžně dostupné dokumenty na knižním trhu. Pro jejich získání je potřeba výstavy obcházet, nebo kontaktovat přímo pořadatele/organizátory událostí.

3.7 Hodnocení efektivity akvizice

Ve své knize Jim Agee uvádí dva způsoby hodnocení efektivity akvizice: 1) soustředěné na uživatele 2) soustředěné na sbírku. V praxi jsou většinou tyto metody kombinovány podle potřeb dané knihovny. Takové hodnocení může posloužit jako základ pro aktualizaci akviziční politiky. Proces hodnocení akvizice ukáže například, zda akviziční činnost naplňuje stanovené cíle, identifikuje hodnotu různých formátů dokumentů pro danou sbírku, zda je potřeba aktualizovat akviziční/cirkulační politiku, poukáže na dokumenty, které potřebují opravit, přemístit nebo vyřadit, apod. (2007).

Hodnocení soustředěné na uživatele sleduje cirkulaci dokumentů, meziknihovní výpůjční službu, využívání konsorciálního přístupu a jiné oblasti, kde dochází k vypůjčování. Hodnocení zaměřené na sbírku věnuje svoji pozornost kvantitě dokumentů jak v beletrii, tak odborných oblastech, nebo frekvenci cirkulace titulů. Nevyužívané publikace jsou přerazovány do skladů a uvolňují místo žádanějším titulům. Poškozené dokumenty jsou posílány k opravě (Agee, 2007).

³⁰ Databáze dostupná z:

http://aleph.nkp.cz/F/NB5NLEGUYJ9FX7Q66LNTYJ3VFXS25NJB6VES74GEVY6L9PQY9G-56146?func=file&file_name=find-b&local_base=NKOK.

3.7.1 Připojení knihoven k sociálním sítím a akvizice

Jedním ze způsobů jak zefektivnit akvizici je připojení k sociálním sítím. Většina uživatelů se pohybuje na Twitteru nebo Facebooku, a proto by tam měly být knihovny také. Některé knihovny začaly využívat těchto nástrojů pro referenční a veřejné služby, které mají uživatelé rychle na dosah v jim známém prostředí, které navozuje pocit familiárnosti mezi knihovníky a uživateli. Uživatelé zde sdělují i své požadavky na rozšiřování fondu. Další výhodnou je nízká cena na provoz a snadná přístupnost (Petit, 2011).

Důkazem funkčního připojení k sociálním sítím je případ z New York Public Library, kdy hledali dobrovolníky na přepis 10.000 zdigitalizovaných restauračních menu. K propagaci využili své připojení k Facebooku a Twitteru. Za 3 měsíce bylo přepsáno 450.000 pokrmů z 8.500 menu tisíci dobrovolníků (Petit, 2011).

Avšak založení účtu na sociální síti není zárukou úspěchu. Web je poset desítkami opuštěných nebo málo využívaných stránek/účtů. Pro úspěch musí knihovna investovat značné množství personálního času a to i osobního, jelikož se v internetovém prostředí očekává rychlá odpověď. Před rozhodnutím, zda se také připojit k sociálním sítím, je tedy vhodné udělat průzkum podobných institucí připojených k některé ze sociálních sítí a zhodnotit jejich úspěšnost. Je potřeba zvážit, kolik fanoušků sledované instituce mají a kolik potencionálních fanoušků může mít knihovna, jež se chce zapojovat. Dále je potřeba zvážit, jak často by dokázala knihovna aktualizovat své příspěvky a jestli by její uživatelská skupina byla ochotna s nimi v takovém prostředí komunikovat (Petit, 2011).

Nicméně i úspěšná prezentace na sociální síti není zárukou, že požadavky na rozšiřování akvizice půjdou přes tento kanál, ale i tak zde knihovna může propagovat svůj fond a posílit interakci se svými uživateli spontánní přímou cestou a to může knihovně pomoci vybudovat silnější fond (Petit, 2011)

4 Praktická část

V této kapitole je analyzována akviziční činnost ve vybraných knihovnách. Knihovny jsou uspořádány abecedně. Všem institucím je věnováno několik totožných podkapitol: profil fondu, akviziční proces, financování, způsoby akvizice, e-zdroje, typy dokumentů, hodnocení efektivity a shrnutí každé instituce a její akviziční činnosti. Informace pro tuto část práce byly získávány pomocí dotazníků, osobních nebo telefonických rozhovorů s odpovědnými pracovníky v každé z knihoven, z výročních zpráv a nakonec také z dokumentů, které mi byly poskytnuty interně přímo knihovnami. Některé doplňkové informace byly získány také e-mailovou korespondencí. Znění dotazníků i těch, které nebyly nakonec vyplňovány přímo v internetových systémech (Vyplň to.cz³¹ a Click4survey.cz³²), se nacházejí v příloze pro upřesnění, co bylo v daných oblastech sledováno. (Většina otázek byla nepovinná.)

4.1 Knihovna Divadelního ústavu (DU)

Institut umění – Divadelní ústav

Celetná 17, Praha 1, 110 00

<http://www.idu.cz/cs/>

33

Institut umění – Divadelní ústav je státní příspěvková organizace zřízená Ministerstvem kultury. Tento název nese od roku 2007 v důsledku vyčlenění Institutu umění jako samostatného oddělení Divadelního ústavu. K vyčlenění došlo dva roky před změnou názvu s cílem přispívat k rozvoji a zvyšování společenské prestiže umění, takže podporuje komunikaci a výměnu informací o zkušenostech mezi uměleckými obory, věnuje se vzdělávací činnosti apod. (O nás, 2014). „*Divadelní ústav iniciuje a podílí se na mezinárodních projektech, propaguje a prezentuje české divadlo v zahraničí, vyvíjí vědeckou, dokumentační a sbírkovou činnost a v neposlední řadě vydává odbornou divadelní literaturu*“ (O nás, 2014). Jak uvedl akviziční pracovník knihovny p. Milan Černý: „*akvizice knihovny zasahuje do chodu Divadelního ústavu (nikoli Institutu umění).*“

³¹ Stránky systému dostupné z: <http://www.vyplnto.cz/>.

³² Stránky systému dostupné z: <http://click4survey.cz/>.

³³ Logo Institutu umění a Divadelního ústavu. Knihovna samostatné logo nemá. Zdroj: www.idu.cz/cs/.

Divadelní ústav v sobě ukrývá tato oddělení: Informačně dokumentační oddělení (dokumenty a informace o profesionální divadelní činnosti – inscenace³⁴, festivaly, výstavy,...), Videotéku, Knihovnu, Audiotéku, Bibliografické oddělení (analytické zpracování periodik), Oddělení sbírek a archivů (scénografická a fotografická sbírka a kolekce plakátů), Kabinet pro studium českého divadla, Ediční oddělení (Institut umění – Divadelní ústav, 2014a). Až na poslední dvě oddělení je potřeba do všech získávat dokumenty. Pokud by každé oddělení zařizovalo akvizici samostatně, mohly by vznikat nežádoucí duplikáty. Toto riziko je však v této instituci efektivně ošetřeno – jak uvedl p. M. Černý: „*správce jednotlivých příruček v odděleních je knihovna*,“ což znamená jen jednu akvizici na konkrétní typ dokumentů. Příručkami jsou myšleny stěžejní publikace, které příslušné oddělení stále využívá (příruční fond knih popř. seriálů). Speciální typy dokumentů jako např. grafické listy nebo fotografie sbírá pracoviště, jež má danou oblast na starosti, v tomto Oddělení sbírek a archivu.

4.1.1 Profil fondu

Tato knihovna byla založena pod Divadelním ústavem koncem 50. let minulého století za účelem kompletního sběru informací o českém divadle a výběrově i o zahraničním. „*V úplnosti uchovává knihovna samozřejmě publikace Divadelního ústavu, kterých bylo vydáno šest set*“ (Knihovna Divadelního ústavu, 2014). Svojí činností navazuje na Informačně dokumentační oddělení (Hantáková, 2013). Profil této instituce nebyl ovlivněn nijak výrazně ani dobou socialistickou a stále si zachoval své původní zaměření. Avšak současný sběr dokumentů a informací se nepatrně liší od let dřívějších. Ve fondu jsou tituly okrajově z výtvarného umění (včetně architektury), filmu, televizního a rozhlasového prostředí, etnografie a neposledně také z oblasti teorie a kritiky umění. Stěžejní část představují samozřejmě dokumenty o divadle, ale i hudbě a pohybovém umění. V současné době je však upouštěno od okrajových témat, kvůli finančnímu rozpočtu (viz dále) a hudba je omezena jen na hudební divadlo. V úplnosti zůstalo zachováno jen divadlo, pohybové umění a výběrově dokumenty z oblasti teorie a kritiky umění.

³⁴ „*Nastudované divadelní dílo, vzájemná syntéza inscenačních složek, jež je výsledkem tvůrčí činnosti režiséra. Určena k jednomu, častěji k opakovanému (od premiéry po derniéru) předvádění divákům v jednotlivých představeních.*“ (Divadelní inscenace, 1999)

V rámci profilování fondu nebylo uplatněno žádné časové hledisko. Knihovna se snaží o kompletní zmapování dokumentace z oblasti českého divadla, a proto časové hledisko není ani žádoucí. Ani pro informace o zahraničním divadle není stanoveno teritoriální hledisko.³⁵

4.1.2 Akviziční proces

V celém Institutu umění – Divadelním ústavu (dále jen IDU), pracuje 65 zaměstnanců na 53 úvazků. V Knihovně DU jsou povinnosti rozděleny mezi 7 pracovníků na 6,5 úvazku. (Institut umění - Divadelní ústav, 2014). Akviziční činnost v Knihovně Divadelního ústavu zajišťuje zejména p. Milan Černý, který je zaměstnán na celý úvazek, ale 7 hodin týdně pracuje u výpůjčního pultu a spravuje Audiotéku, jež od roku 2002 spadá pod knihovnu.

V e-mailové zprávě uvedl, že „zahraniční literaturu vybírá komise odborných pracovníků Kabinetu pro studium divadla IDU z nabídkových katalogů.“ Kabinet pro studium divadla IDU má 12 pracovníků, z nichž dva mají na starosti jen tvorbu odborného teoreticko-historického časopisu Divadelní revue³⁶. Stěžejním úkolem tohoto pracoviště je historický výzkum divadla na území dnešní České republiky (Kabinet pro studium českého divadla, 2014). Výběr nových publikací představuje tedy jen dílčí činnost, ale přesto se jedná o akviziční komisi pro danou knihovnu. Nicméně tato skupina lidí se za účelem akvizice nesešla zhruba už dva roky, kvůli omezenému finančnímu rozpočtu, jak uvedl p. M. Černý. Zahraniční literatura se nakupuje jen minimálně a hlavně podle zájmu uživatelů zejména odborníků, kteří sídlí ve stejné budově a někteří i ve stejné instituci. Ti velmi pomáhají s doplňováním fondu tím, že mají přehled o jeho současném stavu a o nových publikacích v oboru a upozorní akvizitéra na zajímavé tituly, které by mohly vhodně rozšířit stávající fond.

Zaměstnanci knihovny se neúčastní pravidelné konference Sekce pro akvizici³⁷ pořádané Sdružením knihoven. Své znalosti rozšiřují o poznatky například z konference Inforum³⁸, nebo Knihovny současnosti³⁹ (Institut umění - Divadelní ústav, 2014).

³⁵ Informace získány z webových stránek instituce, výročních zpráv a zejména dotazníku, který vyplnil p. Milan Černý.

³⁶ Dostupné z: <http://host.divadlo.cz/revue/>.

³⁷ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

³⁸ Stránky konference dostupné z: <http://www.inforum.cz/cs/>.

³⁹ Stránky konference dostupné z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/konference-knihovny-soucasnosti/clanek/konference-knihovny-soucasnosti/>.

Knihovna využívá automatizovaný knihovní systém Verbis⁴⁰ a internetový katalog Portaro⁴¹ od firmy Kp-Sys (Institut umění - Divadelní ústav, 2014). Celý akviziční proces se zpracovává pouze v tomto systému – v akvizičním modulu. „V roce 1997 získala knihovna grant Ministerstva kultury, který byl určen na retrospektivní katalogizaci. Zaměstnancům knihovny a externím pracovníkům se podařilo v letech 1997 až 2002 uložit do automatizovaného systému záznamy všech publikací a vydaných divadelních her z fondu knihovny. [...]Později byly průběžně retrospektivně zpracovány i nepublikované texty divadelních her a v současné době se intenzivně pracuje na retrospektivní katalogizaci katalogu periodik a drobných tisků“ (Hantáková, 2013, s. 1).

Pan M. Černý se v e-mailové zprávě vyjádřil k akvizičnímu programu takto: „[Knihovna] bohužel nemá vytvořený akviziční program, ani nikde doslovně zaneseny podmínky nákupu a doplňování fondu. Vše se odráží od množství finančních prostředků, v takovém případě hned po povinné akvizici „české divadlo“ se nakupují doplňkově i jednotky k tématům divadla zahraničního, opět s ohledem na důležitost a potřebu.“ Z této skutečnosti vyplývají větší nároky na schopnosti a znalosti akvizitéra v daném oboru.

4.1.3 Financování

Knihovna DU je financována z celkového rozpočtu Institutu umění – Divadelního ústavu, který se v loňském roce pohyboval okolo 19 milionů korun. Tato částka je určena zřizovatelem instituce a tím je Ministerstvo kultury ČR (Institut umění - Divadelní ústav, 2014). Z těchto peněz pak IDU vyčlení „příděl“ pro každé oddělení. Aktuální rozpočet Knihovny DU na akviziční činnost je 150.000 Kč, které by měly pokrýt všechny výdaje spojené s touto činností. Ve skutečnosti tato částka vystačí na nákup dokumentů o českém divadle a jen velmi výběrově o zahraničním. Interdisciplinární publikace nejsou zakupovány vůbec. Nakupován je vždy jen jeden výtisk, pouze skripta a texty českých divadelních her jsou pořizovány ve dvou výtiscích. Pokud na konci roku zbyde část peněz, p. M. Černý kontaktuje dodavatele, kteří mu dodají další exempláře. Maximálně se pořizují 3 výtisky od jednoho titulu.⁴² Co se nákupu databází týká, knihovna umožňuje konsorciální přístup jen do

⁴⁰ Více informací o systému dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-17>.

⁴¹ Více informací o katalogu dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35/produktovy-list-portaro>.

⁴² Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku a během rozhovoru.

české databáze Anopress⁴³ díky grantu VISK 8/A – Informační zdroje⁴⁴. Za tento konsorciální přístup je nutné uhradit 12.100 Kč, která se však nehradí z tohoto akvizičního rozpočtu, protože je určena zejména pro potřeby jiných oddělení (viz dále).

Doplňovány jsou zejména texty divadelních her nebo periodika. Ale například v roce 2013 nebyl do Audiofondu DU realizován jediný nákup. Darem knihovna obdržela 2 nahrávky mluveného slova a 3 hudebního divadla (Institut umění - Divadelní ústav, 2014).

Knihovna DU je tedy poměrně vázána na výměnu dokumentů s jinými institucemi nebo na dary ať už od organizací nebo jednotlivců. Ze svého omezeného rozpočtu dokáže pořídit ročně v průměru 1000 nových přírůstků a čísla k 95 periodikům (Knihovna Divadelního ústavu, 2014).

4.1.4 Způsoby akvizice

Knihovna do svého fondu získává publikace nákupem, výměnou, dary a publikační činností DU. Pan M. Černý v dotazníku uvedl, že nákupem je získáváno 85 – 90 % nových publikací, výměnou 5 – 10 % a darem 5 %. Nejdůležitější roli ve výběru nových dokumentů hraje návaznost na stávající fond a náklady spojené s pořízením titulu. Volby nových publikací výrazně ovlivňuje kartotéka deziderát, aktuálnost a původnost dokumentu, akviziční komise a účast v jiných institucích či organizacích.⁴⁵ Klíčovou roli hrají také pracovníci na jiných odděleních. Jejich požadavkům na fond se snaží knihovna maximálně vyhovět a důležité stěžejní publikace jsou pořizovány přímo do sbírek jednotlivých oddělení. Uživatel je pak po vznesení požadavku na výpůjčku daného titulu přesměrován na konkrétní pracoviště.⁴⁶

„Publikace české provenience byly zajišťovány průběžným nákupem na základě nakladatelských plánů, bibliografií, údajů v odborných časopisech, skrytých bibliografií i osobních doporučení. Nákup zahraničních publikací posuzovala akviziční komise tj. Kabinet pro studium českého divadla“ (Institut umění - Divadelní ústav, 2013, s. 28). Do dotazníku p. M. Černý uvedl dále tyto akviziční zdroje: webové stránky a knižní novinky jednotlivých nakladatelství, distributorů a knihkupců, knižní veletrhy a výstavy, seznamy antikvariátů, recenze publikací, účast na konferencích a členství v mezinárodní organizaci SIBMAS⁴⁷ (Mezinárodní organizace divadelních knihoven a muzeí, *International Association of*

⁴³ Dostupné z: <http://www.anopress.cz/>.

⁴⁴ Více informací na <http://visk.nkp.cz/VISK8A.htm>.

⁴⁵ Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku.

⁴⁶ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁴⁷ Národní středisko založené pod IDU dostupné z: <http://sibmas.idu.cz/cs/>.

Libraries and Museums of Performing Arts). Stěžejním zdrojem pro akviziční činnost této knihovny je Česká národní bibliografie. Ke sledování nové produkce jsou využívány také tyto zdroje: *Knižní noviny* vydávané velkoobchodem Kosmas, *Nové knihy*, které vycházejí jako příloha Literárních novin, a Databáze ohlášených knih a hudebnin (ISN) v České republice.⁴⁸

„*Dezideráta byla mimo jiné doplňována i z antikvariátů*“ (Institut umění - Divadelní ústav, 2013). Nákup nových publikací je prováděn nejčastěji přímo v knihkupectvích nebo na veletrzích apod. Méně častou alternativou jsou pak objednávky e-mailem nebo v e-shopech.⁴⁹ Neopominutelným a velmi důležitým kritériem pro nákup publikací je, že knihovna nesmí nakoupit od jednoho dodavatele za více než 50.000 Kč ročně. Pokud by byla částka přesazena, mělo by být vyhlášeno výběrové řízení, proto p. M. Černý důkladně sleduje výdaje u jednotlivých vydavatelů, distributorů,...⁵⁰

Dalším důležitým zdrojem přírůstků jsou dary. Knihovna DU se může sama rozhodovat o přijetí či nepřijetí daru včetně rozsahu přijaté nebo odmítnuté části. Pokud však někdo napíše do závěti, že svoji sbírku knih odkazuje knihovně, musí ji přijmout celou. V takovém případě se dostanou do fondu i tituly, které knihovna vlastní nebo neodpovídají jejímu profilu. Ty jsou pak využívány k výměně publikací, nabízeny volně k rozebrání uživatelům, členům organizace SIBMAS, nebo Knihovně DAMU, která během povodní v roce 2002 přišla o značnou část svého fondu⁵¹.⁵² Knihovna dostává dar minimálně 1x ročně různého rozsahu. Dárci bývají většinou odborníci sami, nebo jejich příbuzní darují dokumenty jako pozůstalost.⁵³

Nejvýznamnějším a největším darem je dar pí Jarmily Veltruské, která patří k největším znalcům středověkého divadla. V současné době žije ve Spojených státech, odkud zaslala svůj dar. Věnovala knihovně několik set svazků odborné zahraniční literatury z oblasti divadla a estetiky, jehož získání by nikdy nebylo pro knihovnu dostupné, a to nejen finančně (Knihovna Divadelního ústavu, 2014). Vzhledem k rozsahu tohoto daru musel být zpracováván po částech. Soupisy publikací v dané části jsou uveřejňovány na stránkách IDU i

⁴⁸ Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku.

⁴⁹ Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku.

⁵⁰ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁵¹ Více informací ve výročních zprávách Knihovny DAMU dostupných z: <http://www.amu.cz/cs/info-sluzby/knihovny-amu/knihovna-damu/vyrocní-zpravy>.

⁵² Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁵³ Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku.

v Novinkách IDU, kde lze dohledat všechny části. Celkem vzniklo sedm soupisů (poslední v letošním roce)⁵⁴ (Hoffmanová, 2014).

Knihovna je také zapojena do elektronické konference „*Akvizice – Knihovny: Konference pro zasílání nabídek vyřazených knih*“,⁵⁵ odkud občas rozšiřuje svůj fond. Většinou však Národní knihovna ČR pošle „před nabídku“ titulů, které odpovídají profilu a specializaci DU, přímo do Knihovny DU. Jedná se hlavně o starší zahraniční literaturu. Posledně byly takto získány i notové materiály, jež Národní knihovna vyřazovala z důvodu duplicitnosti.⁵⁶

Dalším stejně důležitým způsobem získávání dokumentů je výměna mezi institucemi. K výměně jsou využívány dokumenty z publikační činnosti DU, nebo z darů, které tematicky neodpovídají profilu fondu, nebo je již knihovna vlastní v dostatečném počtu exemplářů. Ze zahraničních je nejdůležitější Divadelní ústav Bratislava⁵⁷ a Kongresová knihovna^{58, 59}. Pan M. Černý v e-mailové zprávě uvedl, že tituly, které knihovna nezíská výměnou s Kongresovou knihovnou, se objednávají u dodavatelů nebo popřípadě nakupují na veletrzích. S Divadelním ústavem Bratislava probíhá také reciproční spolupráce na analytické úrovni, kdy jsou do Bibliografického oddělení zasílána bohemika ze slovenského tisku výměnou za články o slovenských umělcích a souborech v České republice (Institut umění - Divadelní ústav, 2014).

4.1.5 E-zdroje

Knihovna sama vytváří několik odlišných zajímavých databází a katalogů. Přístupy do nich jsou shromážděny do Virtuální studovny, do níž lze vstoupit přes portál www.divadlo.cz, nebo přímo přes stránky IDU. V obou případech je potřeba zvolit konkrétní databázi/katalog, ve kterém se má prohledávat. Nicméně záznamy jsou mezi sebou propojené. Například při hledání fotografií ke konkrétní inscenaci se ve vedlejší záložce nachází i kostýmní grafické listy. Obsah těchto databází se odvíjí od akviziční činnosti Knihovny DU.

⁵⁴Sedmá část (2014) knižního daru J. Veltruské dostupná z: <http://www.idu.cz/cs/soupis-knizniho-daru-pani-jarmily-veltruske-zavere>.

⁵⁵ Stránky konference dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/akvizice>.

⁵⁶ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁵⁷ Stránky ústavu dostupné z: <http://www.theatre.sk/>.

⁵⁸ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.loc.gov/>.

⁵⁹ Informace v e-mailové zprávě poskytl p. M. Černý.

Jedinou placenou databází v této knihovně je česká databáze *Anopress*, která je financována z grantu VISK 8A (viz výše). Nejvíce využívána je Bibliografickým a Informačně dokumentačním oddělením, která v této databázi zpětně dohledávají články o českém a slovenském divadle (Institut umění - Divadelní ústav, 2014).

Do knihovny nejsou pořizovány e-knihy a ani se v brzké době neplánuje jejich zavedení. Nicméně Knihovna DU se podílí na službě Elektronické knihy na objednávku (eBooks on Demand, EOD)⁶⁰ s Národní technickou knihovnou. „*Dokumenty z fondů knihovny Divadelního ústavu vydané v letech 1500–1900 si zájemce díky této službě může objednat jako elektronický dokument. Žádaný spis je zapůjčen k dalšímu zpracování do Národní technické knihovny, která také přebírá komunikaci s uživatelem. Dokumenty zdigitalizované touto cestou budou nadále zpřístupněny v elektronické knihovně DÚ (systém Kramerius)*⁶¹. [...]Katalogizační záznamy knih dostupných v rámci této nabídky jsou v elektronickém katalogu označeny logem EOD“ (Hantáková, 2013, s. 108). S téže knihovnou spolupracuje také na elektronickém dodávání dokumentů v rámci projektu Virtuální polytechnická knihovna, do jejíhož katalogu jsou zanesena všechna periodika dostupná v knihovně DU (Hantáková, 2013 s. 108).

4.1.6 Typy dokumentů

Typologie sbíraných dokumentů se odvíjí částečně od struktury celé instituce, zejména Divadelního ústavu. Bibliografické oddělení se zabývá analytickým zpracováním periodik, takže jsou do fondu pořizovány seriály (viz dále). Informačně-dokumentační oddělení se zabývá aktuálním děním o českém profesionálním divadle. Fond je tedy doplňován o písemné dokumenty a obrazové materiály jako například programy k jednotlivým inscenacím, nebo výstavní a scénografické katalogy.

Oddělení sbírek a archivu má na starosti scénografickou (tzv. grafické listy) a fotografickou sbírku a kolekce plakátů, které jsou také stále doplňovány, ale samotným oddělením. Videotéka se snaží zpřístupnit uživatelům audiovizuální záznamy inscenací a dalších dokumentů o divadle, s tím souvisí dokumenty na gramofonových deskách, magnetofonových páskách, CD a DVD nosičích apod. V r. 2012 byl zakoupen server, na který se přepisují záznamy z nestabilních nosičů, kde se pravděpodobně objeví formáty jako mp3 nebo avi. Toto oddělení však doplňuje své sbírky samostatně (Institut umění – Divadelní ústav, 2014a).

⁶⁰ Další informace k projektu dostupné z: <https://www.techlib.cz/cs/2939-ebooks-on-demand>.

⁶¹ Elektronická knihovna dostupná z: <http://kramerius.divadlo.cz/kramerius/Welcome.do>.

Od roku 2002 se Audiotéka nachází ve správě knihovny Divadelního ústavu. Obsahuje gramofonové desky, audiokazety a CD s nahrávkami různých hudebních žánrů a českého mluveného slova z oblasti divadla (Hantáková, 2013). Dokumenty z tohoto oboru již na gramofonových deskách nebo audiokazetách nevychází. Dalším důvodem, proč bylo odstoupeno od jejich průběžného doplňování, je, že je nelze vypůjčit absenčně pro jejich náchylnost k rychlému poškození.⁶² Doplňovány jsou pouze výjimečně. Například pokud v knihovně schází nějaká nahrávka z vícedílného titulu a objeví se kupříkladu v antikvariátu, akvizitér ji dokoupí.⁶³

Knihovna má za úkol sběr textů divadelních her, což zahrnuje divadelní scénáře nebo libreta. Ve fondu se nacházejí také hudebniny, nejčastěji klavírní výtahy z oper a operet, ale ty z finančních důvodů nejsou dále rozšiřovány. „*Jeho součástí jsou dlouhá léta doplňované všeobecné i speciální encyklopedie, slovníky a bibliografie pro informační službu uživatelům*“ (Knihovna Divadelního ústavu, 2014).

4.1.6.1 Periodika

K 1. lednu 2014 odebírá knihovna celkem 95 periodik z toho 52 tuzemských, 6 slovenských a 37 zahraničních. V seriálech z jiných zemí dominuje Velká Británie, po pěti titulech je odebíráno z Francie, Německa a Spojených států. Dále se objevují časopisy z Austrálie, Itálie, Rakouska a Belgie, ze slovanských zemí Rusko, Polsko, Maďarsko, Bulharsko a Rumunsko (Časopisy odebírané knihovnou DU v roce 2014, 2014).

Periodika odebíraná knihovnou jsou dále využívána v Bibliografickém oddělení, které k r. 2013 ze 130 českých a 60 zahraničních odborných periodik, elektronických zdrojů a deníků excerpovalo záznamy o divadelní činnosti (Institut umění - Divadelní ústav, 2014). K záznamům je od roku 2010 přidružován i plný text článků (Hantáková, 2013). Komplettnost odebíraných periodik se nepodařila zjistit vzhledem k nedokončenému retrospektivnímu zpracování periodického fondu.

⁶² Jen prezenčně jsou k dispozici také zdigitalizované dokumenty a vzácná nebo nepublikovaná CD. (Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.)

⁶³ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

4.1.7 Hodnocení efektivity

V Knihovně DU není nastavené žádné pravidelné sledování efektivity akvizice.⁶⁴ Nejlepším důkazem o úspěších a neúspěších rozšiřování fondu svědčí uživatelé – jejich slovní hodnocení během výpůjčního procesu a hlavně také jejich zájem o nové přírůstky.

Knihovna se sama neangažuje na žádné sociální síti a ani o tom výhledově neuvažuje. Ani Institut umění – Divadelní ústav nemá vlastní stránky na sociální síti.⁶⁵ Nicméně lze dohledat např. na Facebooku profil dlouhodobého projektu *Divadlo.cz*, který je vytvářen IDU. Avšak ani těchto stránek knihovna nevyužívá k propagaci nových přírůstků do fondu nebo jako prostor vyjadřování požadavků na akvizici. Nicméně na samotných stránkách projektu *Divadlo.cz* v pravém horním rohu je odkaz „*Infopult – Ptejte se*“, kde mohou uživatelé pokládat své dotazy i ohledně fondu knihovny, včetně požadavků na akvizici.⁶⁶

Přírůstky ve svém fondu knihovna uveřejňuje na stránkách informačního portálu českého divadla www.Divadlo.cz, v divadelním newsletteru, který IDU vydává 10x ročně, a pod vyhledávacím oknem v jakékoli databázi nebo katalogu Virtuální studovny. Na všech zmíněných přístupových místech je také uvedena možnost zasílání novinek e-mailem.

V roce 2013 sekci Novinek v katalogu Portaro navštívilo 144 uživatelů z přibližně 43.500 vstupů do katalogu. Tato hodnota je srovnatelná s počty vstupů do záložek „Nejlépe hodnocené tituly“, „Nejpůjčovanější“, „Nejsledovanější“ (Virtuální knihovna, 2013). Pan M. Černý uvedl, že se půjčuje 80% nových přírůstků. Odborníci jsou dobře informováni o nových přírůstcích a pravidelně sledují novinky ve fondu, které jsou pro jejich zaměření důležité. Nové tituly s čistě divadelní tematikou jsou půjčovány kompletně až na memoáry, které si uživatelé vyhledávají až zpětně, když pátrají o životě nějaké významné osobnosti. Mezi méně půjčované novinky patří mezioborové sborníky z Plzně nebo starší publikace získávané až zpětně. Dalším důkazem efektivní akvizice jsou například mezioborové publikace U. Eca o sémiotice (knihovna je vlastní v úplnosti), jež jsou velmi žádané.⁶⁷

4.1.8 Shrnutí

Za necelých 60 let své existence dokázala tato Knihovna nasbírat ze svého skromného rozpočtu přes 120.000 knihovních jednotek. Dnes patří k největším odborným veřejným knihovnám zaměřených na divadlo v Evropě. Své uživatele pravidelně informuje a stará se

⁶⁴ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁶⁵ Informace uvedl p. M. Černý v dotazníku.

⁶⁶ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

⁶⁷ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

o jejich informační potřeby. Do této péče lze zahrnout i soupisy⁶⁸ o nových přírůstcích do fondu, jejichž počet se pohybuje mezi 1200 až 1500 svazky. Soupisů je celkem pět. Čtyři jsou typologicky rozděleny⁶⁹ a jeden z nich je věnován seznamu aktuálně odebíraných periodik (Institut umění – Divadelní ústav, 2014a). Klíčem k efektivní akvizici a funkci knihovny vůbec je naslouchání lidem a snaha vyhovět jejich informačním potřebám, což tato knihovna a její zaměstnanci dokáží i přes drobné překážky, jakými může být omezený akviziční rozpočet.

⁶⁸ Všechny soupisy jsou dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/dokumenty-2>.

⁶⁹ Jsou to tyto soupisy: Přírůstky odborné zahraniční literatury, Přírůstky zahraniční literatury – divadelní hry, Nепublikované texty divadelních her a inscenační verze, Soupis časopisecky publikovaných divadelních textů.

4.2 Knihovna Národní galerie v Praze (NG)

Knihovna Národní galerie v Praze

Šternberský palác, Hradčanské náměstí 15,

Praha 1, 110 00

<http://www.ngprague.cz/knihovna-1>

Knihovna Národní galerie v Praze svojí činností spadá v rámci organizace Národní galerie v Praze do Sekce odborných činností, kam patří také Odbor registru, Oddělení restaurátorské, Oddělení fotografické dokumentace a Archiv (Národní galerie v Praze, 2014).

4.2.1 Profil fondu

Knihovna Národní galerie byla založena roku 1880 (Knihovna, 2014). Fond byl v té době zaměřený na výtvarné umění (grafiku, malířství, sochařství), architekturu, orientální umění, teorie a kritika umění, výstavní a aukční katalogy, bibliofily a ilustrované knihy, staré tisky. Okrajově byla zahrnuta literatura z oblasti topografie, dějin, filosofie a estetiky, památková péče, užité umění atd.⁷¹

V období socialismu však nastala změna v principech rozšiřování fondu. Knihovna musela zařazovat do fondu všechny dokumenty, které získala, i když neodpovídaly zcela jejímu zaměření. Musela být zařazena řada titulů sovětských autorů, tendenčních, někdy i tematicky vzdálených jako např. sociologie. Bylo také upuštěno od získávání bibliofilů a ilustrovaných knih⁷².

V současné době profil fondu odpovídá profilu při založení Knihovny NG, jen byl rozšířen o tato témata: fotografie, nová média, mezioborové práce, elektronické dokumenty, restaurátorství a památkovou péči. Okrajově jsou sbírány také dokumenty o múzických uměních (hudba, divadlo, film, pohybové umění), archeologii a etnografii. Během revize dochází k vyřazování knih z období socialismu, které vybočovaly ze souhrnu sbíraných oborů⁷³.

Knihovna se snaží v kompletnosti sbírat knižní produkci NG, jejích předchůdců a katalogy z výstav, jenž NG hostila. Některé starší věci (19. – 1. ½ 20. stol.) vlastní knihovna

⁷⁰ Logo Národní galerie v Praze i knihovny, zdroj: <http://www.ngprague.cz/knihovna-1>

⁷¹ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁷² Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁷³ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

jen v kopiích. Tato část fondu je průběžně i retrospektivně sbírána za účelem kompletní sbírky⁷⁴.

Aktualizace profilu se provádí v rámci vyhotovování koncepce rozvoje knihovny tj. cca jednou za 5 let). V mezidobí však knihovna reaguje na zájem svých uživatelů o nové obory a témata a ty pak zařazuje průběžně⁷⁵.

V profilu není omezen teritoriálním hlediskem. Pořizovány mohou být publikace z celého světa. Časové hledisko, co do obsahu dokumentů vymezeno není, co do stáří publikace se preferují novější tituly/vydání, ale jak uvedla pí zástupkyně ředitelky Marie Rumíšková do dotazníku: „*Ovšem pokud se nejedná o dosud nepřekonaný dokument, (např. o určitém malíři vyšla monografie v roce 1960, od té doby nic).*“⁷⁶

4.2.2 Akviziční proces

V Národní galerii pracuje celkem 250 zaměstnanců včetně ostrahy, úklidu apod., z nichž 75 odborných pracovníků pravidelně navštěvuje knihovnu (Národní galerie v Praze, 2014). Činnost v knihovně je rozdělená na pět úvazků, ale v současné době zde pracují jen čtyři lidé (pí ředitelka je na mateřské dovolené bez náhrady). Každý z nich se podílí na akvizici v rámci jimi spravovaných fondů (česká literatura, zahraniční literatura, periodika,...). Dílčí akvizice by dohromady vydala minimálně na jeden úvazek⁷⁷. Při knihovně není zřízena akviziční komise⁷⁸.

Zaměstnanci knihovny se neúčastní pravidelné konference Sekce pro akvizici⁷⁹ pořádané Sdružením knihoven. Své znalosti rozšiřují pravidelně na seminářích věnovaných katalogizaci a to hlavně starých tisků, dále navštěvují *Inforum*⁸⁰, *Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě*⁸¹.

⁷⁴ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁷⁵ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁷⁶ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁷⁷ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

⁷⁸ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

⁷⁹ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

⁸⁰ Stránky konference dostupné z: <http://www.inforum.cz/cs/>.

⁸¹ Stránky konference dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete/15.-konference-archivy-knihovny-muzea-v-digitalnim-svete-2014>.

Knihovna využívá automatizovaný knihovní systém Kp-Win s novým katalogem Portaro⁸² od firmy Kp-Sys. V systému Kp-Win má knihovna zpracováno více než 4/5 celého fondu (přibližně 83.000 ze 101.000 titulů) (Národní galerie v Praze, 2014). Nicméně celý akviziční proces se provádí ručně. Akviziční modul nebyl do knihovny ani zakoupen⁸³.

O akvizičním programu se vyčerpávajícím způsobem vyjádřila v e-mailové zprávě pí M. Rumíšková takto: „*Knihovna nemá vytvořený akviziční program. Akvizice je silně limitována dostupnými finančními prostředky, pevně stanovený program by, bohužel, dlouho nevydržel střet s realitou. Rámcový program spočívá ve snaze podchytit publikace relevantní pro práci našich odborných pracovníků.*“

4.2.3 Financování

Rozpočet NG určuje Ministerstvo kultury a podle sdělení pí M. Rumíškové určuje i obnos financí určených na nákup knih. Knihovna od ekonomické krize⁸⁴ v roce 2008 nezná výši svého akvizičního rozpočtu, s kterým by mohla libovolně nakládat. Musí žádat o každou objednávku zvlášť⁸⁵. Podle posledních čtyř výročních zpráv⁸⁶ (2011 – 2013) se náklady na pořizování nových přírůstků do fondu pohybují v rozmezí 200 až 350 tisíc korun. V loňském roce to byla z těchto let nejvyšší částka 320 tisíc korun (Národní galerie v Praze, 2014). V roce 2012 částka dosáhla hodnoty 244 tisíc korun (Národní galerie v Praze, 2013). Nákup monografií ani v jednom případě nepřesáhl hodnotu 60.000 korun. Tento typ publikací je v některých letech rozšiřován i pomocí grantů, které odebírá NG, v nichž jsou vyčleněné částky na pořizování knih. Největší náklady jsou spojené s pořizováním periodik, které se od roku 2010 ze 79% celkových nákladů vyšplhaly na 90% v loňském roce (v roce 2013 výdaje za periodika překročili částku 290 tisíc korun z celkových výdajů na knižní fond 320.657 Kč)⁸⁷. Částka za periodika zahrnuje i sborníky, monografie nebo jiné dokumenty vydávané na pokračování⁸⁸. Množství odebíraných periodik je však téměř stejné, samozřejmě jejich cena stoupá, ale nejvíce tyto rozdíly v nákladech tvoří soupis *Hollstein's Dutch & Flemish etchings*,

⁸² Více informací o katalogu dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35/produktovy-list-portaro>.

⁸³ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

⁸⁴ Více informací dostupných například z: <http://www.evropa2045.cz/hra/napoveda.php?kategorie=8&tema=172>.

⁸⁵ Tyto informace poskytla pí M. Rumíšková v dotazníku i e-mailové zprávě.

⁸⁶ Všechny výroční zprávy jsou dostupné z: <http://www.ngprague.cz/vyrocní-zprava>.

⁸⁷ Byly využity informace z výročních zpráv za léta 2010 – 2013 (viz soupis zdrojů)

⁸⁸ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

*engravings and woodcuts 1450 - 1700*⁸⁹, jehož svazek stojí 465 euro a počet svazků se každý rok liší (podrobněji viz dále)⁹⁰. Z těchto výdajů na rozšiřování fondu se ročně pořídí zhruba 1500 až 2200 přírůstků a okolo 100 aktivních periodik⁹¹.

Dalším výdajem stejně je v rámci projektu ELIZA⁹² (Elektronické informační zdroje pro humanitní a společenské vědy) konsorciální přístup k databázi Art source od společnosti Ebsco. (Národní galerie v Praze, 2014). S tímto výdajem musí knihovna počítat až do roku 2017, kdy končí tento projekt. (LR1307, 2014). Roční přístup stojí okolo 40.000 Kč⁹³.

4.2.4 Způsoby akvizice

Knihovna NG rozšiřuje své fondy nákupem, na základě reprodukčního práva a ediční činnosti NG, výměnou s jinými institucemi a pomocí darů. Nákupem je získáváno 10 % nových publikací, reprodukčním právem 11 % a ediční činností 5 %. Fond je rozšiřován z 22 % výměnou a z 52 % darem⁹⁴.

Při výběru nových publikací je kladen největší důraz na náklady, duplicitnost, návaznost na stávající fond a také na původnost dokumentu (o jaké se jedná vydání/verzi). Velkou roli hrají rovněž významní uživatelé knihovny (včetně zaměstnanců NG, kterým se snaží tato instituce především sloužit), kartotéka deziderat, jazyk, v kterém je publikace napsána, jednotlivé obory umění i interdisciplinární pojetí. Ohled je brán také na četnost běžných i starších výpůjček. Nejméně podstatným kritériem při výběru dokumentů je kvalita vyobrazení, zvukových nahrávek,... Ani akviziční komise nebo umělecké společnosti nejsou stěžejním hlediskem během rozšiřování fondu⁹⁵.

K akviziční činnosti Knihovna NG využívá nejčastěji informace z webových stránek muzeí, nakladatelů, distributorů nebo knihkupců (např. Amazon⁹⁶) a z odborných periodik. Velmi významnými a často frekventovanými zdroji akvizice zejména pro zahraniční literaturu jsou nakladatelské katalogy a ediční plány. Velký vliv na výběr mají kurátoři sbírky a recenze publikací. Jako akviziční zdroje slouží například také prospekty a letáky knižních novinek

⁸⁹ Časopis dostupný z: <http://www.hollstein.com/dutch-en-flemish.html>.

⁹⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

⁹¹ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁹² Více informací dostupných z: <http://www.muni.cz/research/projects/25123?lang=cs> nebo <http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=LR1307>.

⁹³ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁹⁴ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁹⁵ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

⁹⁶ Webové stránky velkoobchodce dostupné z: <http://www.amazon.com/>.

jednotlivých nakladatelství, distributorů nebo knihkupců, oborové nebo nabídkové seznamy. Knihovna získává přehled o nové produkci také z periodických publikací informujících o knižních novinkách jako např. Knižní noviny vydávané velkoobchodem Kosmas, který pí M. Rumíšková v dotazníku označila stěžejní pro tuzemské publikace, nebo z Portálu české literatury,⁹⁷ ale rovněž ze dvou databází: *České knihy – databáze vydaných titulů*⁹⁸, *Databáze ohlášených knih a hudebnin* (ISN)⁹⁹ v ČR. Z katalogů pak knihovna využívá World Cat¹⁰⁰, který je Knihovnou NG považován za stěžejní pro zahraniční dokumenty, nebo online katalog knihovny *Zentralinstitut für Kunstgeschichte München*¹⁰¹ (Centrální institut pro dějiny umění v Mnichově). Jako akviziční zdroj slouží knihovně i Oborová brána Art, seznamy antikvariátů, uživatelé, nebo knižní veletrhy a výstavy¹⁰².

Během nákupu se akvizitěři snaží v případě české produkce o podchycení všech relevantních titulů. Nákup zahraničních publikací je realizován výběrově na základě doporučení kurátorů nebo podle chybějících témat či konkrétních titulů¹⁰³. Tituly knihovna objednává v e-shopu nebo e-mailem. Velmi časté jsou rovněž nákupy přímo v knihkupectvích nebo veletrzích apod. Ve výjimečných případech jsou objednávky uskutečňovány prostřednictvím pošty nebo telefonicky. Nejčastěji nakupuje knihovna nové publikace v knihkupectvích a u distributorů. Velmi frekventované jsou různá nakladatelství, časté je rovněž doplňování fondu z antikvariátů. Nákup je také realizován během účasti na veletrzích, jen výjimečně během aukcí, výstav, konferencí či seminářů¹⁰⁴. Dokumenty, jejichž nákup je hrazen z grantů, vybírají sami řešitelé grantů. Nákup realizují dvěma způsoby: buďto prostřednictvím knihovny nebo sami publikaci pořídí a předají ji knihovně¹⁰⁵. V druhém případě jde vyúčtování mimo knihovnu (ta získává jen publikace), z toho vyplývá, že se tyto tituly neobjevují v roční statistice nákladů knihovny¹⁰⁶.

Knihovna NG rozšiřuje svůj fond také díky darům, které dokonce přesahují 50 % ve srovnání s jinými způsoby akvizice. Tato instituce má právo volby rozhodnout se, zda dar

⁹⁷ Dostupný z: <http://www.czechlit.cz/>.

⁹⁸ Dostupný z: <http://www.sckn.cz/ceskeknihy/>.

⁹⁹ Databáze dostupná z: <http://www.nkp.cz/katalogy-a-db/dalsi-databaze-nk-cr>.

¹⁰⁰ Katalog dostupný z: <http://www.worldcat.org/>.

¹⁰¹ Stránky institutu dostupné z: <http://www.zikg.eu/>.

¹⁰² Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹⁰³ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁰⁴ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹⁰⁵ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁰⁶ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

přijme a jakou jeho část. Jen ve výjimečných případech, kdy je např. v pozůstalosti uvedena podmínka přijmout celý dar. Několikrát to měsíce dostává knihovna drobnější dary tj. jednotlivé kusy. Rozsáhlejší dary do knihovny přijdou zhruba 3x ročně. Případy, kdy někdo daruje celou knihovnu, se stávají přibližně jednou za 5 let. Publikace nabyté tímto způsobem do Knihovny NG přicházejí obvykle z jiných institucí – zejména *Japan Foundation*¹⁰⁷ a *Korea Foundation*¹⁰⁸, od kurátorů nebo dalších zaměstnanců NG, kteří publikace získají za spolupráci nebo během návštěvy jiné instituce. Fond svými publikacemi rozšiřují samotní umělci, nakladatelé nebo autoři, kteří chtějí, aby jejich titul byl součástí Knihovny NG, jen výjimečně přijde dar z řad veřejnosti. Vzácně knihovna obdrží knihy z pozůstalosti kunsthistoriků, nebo z úklidů soukromých knihoven¹⁰⁹. Z darů jsou většinou zařazovány jen tituly, jež odpovídají profilu fondu a ještě nejsou v knihovně zastoupeny¹¹⁰.

Největším darem za poslední léta je dar významné historičky umění a spisovatelky PhDr. Evy Petrové. Odkázala v pozůstalosti svoji knihovnu do fondu NG. Její sbírka obsahuje více než 2.000 českých i zahraničních monografií, periodik a aukčních a výstavních katalogů. Sbírkou byla do knihovny předána v roce 2013. (Národní galerie v Praze, 2014). Podmínkou tohoto daru bylo jeho uchování jako celku¹¹¹.

Knihovna k akviziční činnosti využívá také „*Akvizice – Knihovny: Konference pro zasílání nabídek vyřazených knih*“¹¹². Tituly touto formou získává, ale nabízejí tam vyřazené tituly spíše městské knihovny, takže pravděpodobnost výskytu odborné umělecké publikace je poměrně nižší. Knihovna si častěji vybírá vyřazené tituly Národní knihovny ČR, které se zde také vyskytují. Letos poprvé bude Knihovna NG zde tituly i nabízet, jedná se o jednorázovou akci po revizi fondu. Vyřazené tituly také nabízí v konferenci v rámci Oborové brány Art ostatním členům, takže mnohdy ani do výše zmíněné elektronické konference nedorazí¹¹³.

Sbírkou dokumentů Knihovny NG je rozšiřována rovněž na základě reprodukčního práva. To znamená, že publikace, v nichž je reprodukováno dílo ze sbírek NG, získá knihovna do svého fondu. Počet výtisků se odvíjí od množství reprodukcí. Knihovna musí přijmout všechny tituly. Multiplikáty nebo nehodící se dokumenty jsou dále využívány k výměně.

¹⁰⁷ Stránky nadace dostupné z: <http://www.jpff.go.jp/e/>.

¹⁰⁸ Stránky nadace dostupné z: <http://en.kf.or.kr/?menu=482>.

¹⁰⁹ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹¹⁰ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

¹¹¹ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹¹² Stránky konference dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/akvizice>.

¹¹³ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

K výměně knihovna využívá publikací, které NG vydává nebo získané na základě reprodukčních práv, pokud získá více výtisků. K výměně slouží také nevhodné dary nebo tituly získané výměnou, které jsou již součástí fondu nebo neodpovídají profilu fondu¹¹⁴. Dokumenty jsou vyměňovány buďto na principu – tituly vydané NG za tituly vydané partnerem, nebo za účelem získání vytipovaných titulů, které doporučili kurátoři, nebo by vhodně doplňovaly některá témata. V druhém případě dochází k oslovení institucí, se kterými není navázána běžná spolupráce ohledně výměny¹¹⁵. Touto formou získávání dokumentů se do fondu dostává množství jedinečných zahraničních výstavních a sbírkových katalogů a odborných periodik (Národní galerie v Praze, 2014). V rámci ČR probíhá výměna přibližně s 10 institucemi (nejčastěji s Moravskou galerií v Brně¹¹⁶, Ústavem dějin umění¹¹⁷ při Akademii věd ČR, Knihovnou Uměleckoprůmyslového musea¹¹⁸ nebo se Seminářem dějin umění¹¹⁹ při Masarykově univerzitě v Brně) a cca s 80 zahraničními, z nichž nejpočetnější skupinu představuje Německo, dále Francie, Belgie, Nizozemsko nebo Japonsko. Výměna probíhá například také s Rakouskem, Itálií nebo se Spojenými státy. Mezi nejfrekventovanější zahraniční instituce patří *Staatliche Museen zu Berlin*¹²⁰ (Národní muzea v Berlíně), *National Gallery of Art Washington*¹²¹ (Národní galerie umění, Washington) nebo *Szépművészeti Múzeum*¹²² (Muzeum výtvarných umění) v Budapešti¹²³. Frekvence výměny je závislá na publikační činnosti NG ale i partnerských institucí¹²⁴.

4.2.5 E-zdroje

Knihovna NG nabízí svým uživatelům vedle přístupu do svého katalogu také databázi, která byla vybrána na základě doporučení odborných pracovníků, ceny a s tím související i možnost státních dotací, Art Source od společnosti Ebsco. Tato databáze patří k důležitým informačním zdrojům v oblasti výtvarného umění, architektury a příbuzných oborů. Přístup

¹¹⁴ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹¹⁵ Informace v e-mailové zprávě poskytla pí M. Rumíšková.

¹¹⁶ Stránky galerie dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/>.

¹¹⁷ Stránky ústavu dostupné z: <http://www.udu.cas.cz/cs/>.

¹¹⁸ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.knihovna.upm.cz/>.

¹¹⁹ Stránky semináře dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/dejum/>.

¹²⁰ Stránky muzea dostupné z: <http://www.smb.museum/home.html>.

¹²¹ Stránky galerie dostupné z: <http://www.nga.gov/content/ngaweb.html>.

¹²² Stránky muzea dostupné z: <http://www.szepmuveszeti.hu/>.

¹²³ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹²⁴ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

byl zajištěn díky spolupráci na projektu *Elektronické informační zdroje pro humanitní a společenské vědy* (ELIZA), který vznikl v rámci programu *Informace – základ výzkumu* vyhlášeném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Tento projekt skončí v roce 2017, do té doby bude mít Knihovna NG konsorciální přístup do této databáze (Národní galerie v Praze, 2014).

Knihovna by v budoucnosti chtěla rozšiřovat počet databází. Knihovna i uživatelé by měli zájem o databázi JSTOR¹²⁵ nebo o úžeji specializované databáze jako výsledky aukcí atd. Do současné databáze mohou uživatelé nahlížet pouze v knihovně a zaměstnanci NG kdekoli v rámci interní sítě NG. Cena zahraničních databází je ale velmi vysoká. Zřízení vzdáleného přístupu i jen pro Art Source by znamenalo navýšení konsorciálního přístupu a tím také změnu v ceníku služeb knihovny (zatím registrace zdarma, musela by knihovna zvážit zavedení registračního poplatku). Změny ohledně databází čekají na dořešení v rámci revize knihovního řádu¹²⁶.

Návštěvnost databází je zaznamenána v roční statistice vyhledávání. Současnou databázi vlastní knihovna teprve rok a na vyhodnocování zájmu o ni je ještě brzy. Tyto statistiky jsou také rozhodovacím kritériem při prodlužování nebo ukončování konsorciálních přístupů k databázím¹²⁷.

Knihovna e-knihy nepořizuje. Za příznivých podmínek by ráda tuto oblast prozkoumala. Pokud by si ji uživatelé oblíbili a osvědčila by se, udržovala by se jejich akvizice¹²⁸. Překážkou je zejména neochota investovat do technologií a právní hlediska (viz výše). Do Knihovny NG byly pořízeny čtečky v rámci Oborové brány Art, ale nebyly doposud uživatelům zpřístupněny, protože podmínky vypůjčování nejsou nijak ustanoveny ve výpůjčním řádu. Další překážkou je malé množství e-knih o umění na trhu. Z těchto hledisek vyplývá, že přínos, jenž by zavedení e-knih znamenalo, zatím nepřesahuje náklady a starosti s tím spojené. Nicméně knihovna si je vědoma blížícího se trendu a nechce se ochuzovat o potencionální čtenáře a počítá v budoucnosti s jejich zavedením, přestože kunsthistorici¹²⁹ zatím raději listují¹³⁰.

¹²⁵ Databáze dostupná z: http://www.jstor.org/?_redirected.

¹²⁶ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹²⁷ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹²⁸ Informace uvedla pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹²⁹ Odborníci zabývající se historií umění (kunst německy umění).

¹³⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

4.2.6 Typy dokumentů

Vedle odborných publikací a periodik lze v Knihovně NG vyhledat rozsáhlou sbírku výstavních a aukčních katalogů. Cestovní zprávy a materiály z konferencí a jiných odborných knihovnických akcí nejsou zpřístupňovány uživatelům, ale jsou vyčleněny v příruční knihovně v pracovně vedoucí Knihovny NG. Diplomové práce se ve fondu také vyskytují. Jedná se o případy, kdy student píše o NG, nebo k práci využil část jejich sbírky a rozhodl se knihovně jeden výtisk darovat. České dizertační práce získává knihovna na základě reprodukčního práva (viz výše). Zahraniční dizertační práce jsou jen výjimečně nakupovány a to v případě požadavku některého z kurátorů v rámci grantu. Jinak se nepořizují, jelikož obvykle vyjdou krátce po obhájení v knižní podobě, jež knihovna v případě potřeby opatří. Ve fondu jsou také staré mikrofilmy a mikrofiše, ale nejsou dále rozšiřovány. Čtečka je totiž téměř nefunkční a proto se snaží zaměstnanci tyto tituly nahrazovat¹³¹.

Bohaté a stále rozvíjené jsou příruční knihovny jednotlivých sbírek a odborných oddělení např. *Sbírka moderního a současného umění*, *Sbírka grafiky a kresby a zejména Sbírka orientálního umění*. V této velmi unikátní sbírce jsou dokumenty sbírány vedle angličtiny a dalších evropských jazyků i v původních jazycích jako např. japonštině, korejštině nebo čínštině. Tato sbírka je rozšiřována zejména pomocí darů, nejčastěji z *Japan Foundation*¹³² a *Korea Foundation*,¹³³ které zasílají dokumenty i v původních jazycích. V nich jsou psány často také výstavní katalogy. U této sbírky nevede knihovna cílenou akvizici a to zejména z důvodů jazykové bariéry. Zde dochází ke značné koordinaci s *Oddělením orientálního umění*, které pomáhá i s katalogizací dokumentů v orientálních jazycích a kde kurátoři sami hlídají zajímavé/nové publikace, jež ve fondu postrádají a v knihovně pak předloží své požadavky nebo objednávku sami vyřídí¹³⁴.

4.2.6.1 Periodika

Knihovna NG sbírá periodika české i zahraniční provenience již od roku 1860. (Národní galerie v Praze, 2014). Jejich odběr je zajišťován formou předplatného. Ke změnám v počtu odebíraných titulů jak uvedla pí M. Rumíšková v e-mailové zprávě: „*dochází především z důvodů finančních úspor, ukončení vydávání periodika, nespolehlivosti dodávek,*

¹³¹ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹³² Stránky nadace dostupné z: <http://www.jpff.go.jp/e/>.

¹³³ Stránky nadace dostupné z: <http://en.kf.or.kr/?menuno=482>.

¹³⁴ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

poklesu kvality obsahu. Nová periodika jsou zařazována dle jejich žádosti a také dostupnosti v jiných knihovnách v ČR (toto kritérium platí pro zahraniční tituly).“

V letošním roce Knihovna NG odebírá okolo 100 titulů periodik. Jedná se nejčastěji o periodika teoretická, zpravodajská, kulturní a historická. Poměr českých a zahraničních titulů je 1:20. Ze zahraničních periodik dominují tyto státy: Německo, Francie, Itálie, USA a orientální země, která jsou psána nejčastěji v angličtině, němčině a italštině. Odebírána jsou periodika také ve slovenštině, francouzštině, španělštině ale rovněž v maďarštině, rumunštině nebo japonštině, korejštině či čínštině. Dříve byla odebírána periodika v ruském a dalších slovanských jazycích jako např. v bulharštině, srbštině, slovinštině nebo chorvatštině, která již nejsou dále sledována. K této skupině patří i norština s finštinou, protože tyto země jsou si vědomy, že jejich jazyky příliš lidí neovládá a začali publikovat výhradně v angličtině¹³⁵.

Knihovna se snaží o naprostou kompletnost tištěných periodik. Chybějící čísla jsou zaviněna dodavatelem. I tyto mezery se snaží knihovna vyplnit. Mezi nejdéle odebíraná periodika patří například *Umění*, které bylo vydáváno od r. 1918 do 1949 a o 4 roky později bylo obnoveno pod jiným podnázvem, je knihovnou odebíráno dodnes. Z příkladů dále časopis *Zprávy památkové péče*, který je vydáván od r. 1937 nebo *Zeitschrift für Kunstgeschichte* (Časopis pro dějiny umění) publikovaný od r. 1932, jež jsou stále odebírány. U některých periodik je sledována kontinuita i v elektronickém prostředí např. *Oud Holland*¹³⁶ nebo *Journal of the Institute of Conservation*^{137 138}. Nejčastěji využívaná jsou starší česká periodika spíše přehledového rázu nebo bulletiny muzeí¹³⁹.

Mezi nejceněnější tituly ze sbírky periodik patří *Hollstein's Dutch & Flemish etchings, engravings and woodcuts 1450 - 1700*¹⁴⁰. Je zaměřený stěžejně na výtvarné umění holandské, vlámské a německé. Jedná se v podstatě o soupis uměleckých děl jednotlivých umělců, rodin nebo skupin umělců v rámci směrů či století, jež by bylo možné označit za obrazový slovník. Knihovna NG je pravděpodobně jediná, kdo tento soupis odebírá hluboko od 80./90. let 20. stol. Tento titul je v současné době vydáván i elektronicky, ale knihovna se snaží udržet

¹³⁵ Informace [během](#) rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹³⁶ Časopis dostupný z: <http://www.brill.com/oud-holland-quarterly-dutch-art-history>.

¹³⁷ Časopis dostupný z: <http://www.tandfonline.com/toc/rcon20/current#.U8bhhLFuYqI>.

¹³⁸ Informace [uvedla](#) pí M. Rumíšková v dotazníku.

¹³⁹ Informace [během](#) rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁴⁰ Časopis dostupný z: <http://www.hollstein.com/dutch-en-flemish.html>.

odebírání tištěné verze ze dvou důvodů – bojí se stálosti elektronických svazků a ve fondu se již nachází cca 100 tištěných svazků¹⁴¹.

4.2.7 Hodnocení efektivity

Knihovna nikterak nehodnotí efektivitu akvizice, jelikož by to vzhledem roztržštěnosti této činnosti mezi všechny zaměstnance knihovny a častým zásahům zvenčí (zejména ohledně rozpočtu) nebylo možné¹⁴². Z důvodů finančních nejistot nemůže knihovna ani plánovat akvizici natož ji pak hodnotit.

Knihovna NG nevyužívá připojení k sociální síti nadřazené instituce ani se sama na žádných sociálních sítích nepodílí. Do budoucna plánuje připojení k síti Facebook, ale úvahy byly prozatím pouze teoretické, jak uvedla v dotazníku pí M. Rumíšková.

Uživatelé mohou klást požadavky na rozšiřování fondu ústně, e-mailem nebo jinou písemnou formou. Avšak oficiální vyčleněné místo, kam směřovat své požadavky, knihovna nemá. Nejčastěji do knihovny chodí se svými požadavky kurátoři NG, obvykle se seznamem vytištěným na papíře¹⁴³.

V internetovém katalogu Portaro¹⁴⁴ se pod vyhledávacím oknem nachází seznam novinek ve fondu. V záložce *Seznamy* lze vygenerovat seznam přírůstků podle uživatelem nastaveného časového období pod názvem Novinky (NG v Praze, 2011). Velmi oblíbený mezi zaměstnanci i veřejností je 1. regál ve studovně, kde jsou vystaveny nové exempláře k prolistování. Během doby, kdy uživatelé čekají, než jim bude donesena publikace ze skladu, navštíví tento regál. Někteří dochází do knihovny cíleně jen k tomuto místu. Tyto publikace neustále kolují a okamžitě mizí z polic. Občas je nutné toto půjčování omezit, aby si titul mohlo prohlédnout více lidí. Pouze zaměstnanci si smějí dokumenty půjčovat mimo knihovnu, veřejnost pouze prezenčně a to z několika důvodů: knihovna byla veřejnosti otevřena až v 90. letech 20. století a stále se snaží sloužit především zaměstnancům; většina titulů se ve fondu nachází po 1 exempláři¹⁴⁵.

¹⁴¹ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁴² Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁴³ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

¹⁴⁴ Katalog Knihovny NG dostupný z: <http://vp.ngprague.cz:8088/index.php>.

¹⁴⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí M. Rumíšková.

4.2.8 Shrnutí

Knihovna NG dokázala za 134 let své existence nashromáždit přes 100.000 knihovních jednotek. Ve fondu si své dominantní postavení vybudovalo výtvarné umění, sochařství, památková péče, teorie a kritika umění, restaurátorství, příruční sbírky (viz výše). Unikátní je tato knihovna především svojí příruční sbírkou o orientálním umění (přibližně 5.000 svazků), která patří mezi největší u nás vedle sbírky orientálních rukopisů (1.200 svazků) v Národní knihovně ČR¹⁴⁶ a Tibetské knihovny¹⁴⁷ při Orientálním ústavu Akademie věd ČR. Je pravda, že akvizice rozdělená mezi všechny zaměstnance, může být občas chaotická a nejednotná, ale knihovna je malá – má pouze 5 zaměstnanců a činnosti mají striktně rozdělené (viz výše), takže nevzniká duplicita. Největším problémem na celém akvizičním procesu této knihovny je fakt, že musí tápat v nejistotě, zda smí tuhle publikaci objednat či nikoli, zda na ni zbývají ještě nějaké finance, a nemohou příliš plánovat, jakým směrem by chtěli svoji akvizici detailněji zaměřit a rozvrhnout si hospodaření s výdaji. Takové prostředí činí z akvizice mnohem náročnější úkol, než jakým je.

¹⁴⁶ Více informací dostupných z: <http://text.nkp.cz/sbirky/podle-typu-dokumentu/rukopisy-inkunabule-a-stare-tisky/katalogy-a-database>.

¹⁴⁷ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.orient.cas.cz/knihovna/tibetska-knihovna.html>.

4.3 Knihovna Národního filmového archivu (NFA)

Knihovna Národního filmového archivu

Bartolomějská 11, Praha 1, 110 00

<http://www.nfa.cz/knihovna.html>

148

Národní filmový archiv patří k deseti největším a nejstarším filmovým archivům ve světě (první moderní filmový archiv byl založen ve Stockholmu v roce 1933) (Janásková, 2014b). Jeho součástí je i knihovna, která spadá pod oddělení neaudiovizuálních sbírek stejně jako oddělení písemných archiválií, výzkumu a orální historie (Národní filmový archiv, 2014a). Nákup literatury, periodik a elektronických informačních zdrojů centrálně pro NFA zajišťuje knihovna. Stejně tak finanční prostředky na nákup všech zdrojů a dokumentů jsou sdruženy za všechna oddělení NFA do rozpočtu knihovny (Janásková, 2014c).

4.3.1 Profil fondu

Při založení knihovny v roce 1943 byl její profil čistě kinematografický. Zaměstnancům knihovny se dokonce podařilo z antikvariátů, soukromých sbírek a po druhé světové válce zaniklých filmových společnostech doplnit zpětně většinu filmových titulů od počátku kinematografie i její prehistorie (Janásková, 2014b).

„V padesátých a šedesátých letech 20. století měla filmová knihovna širší poslání a sloužila i jako odborová knihovna pro zaměstnance filmu, což se projevilo negativně na skladbě fondu“ (Janásková, 2014b). V 70. a 80. letech došlo k vyřazování nevhodných publikací s cílem vyprofilovat ho čistě odborně a zredukovat multiplikáty. Tehdy bylo vyřazeno na 30 000 knih (Janásková, 2014b). *„Z tohoto období pocházejí dvě sbírky: sbírka filmových výstřižků ze zahraničního tisku (1 170 svazků) s desítkami tisíc výstřižků a sbírka filmových popisků (18 000 jednotek) obsahující drobný propagační tisk k zahraniční filmové tvorbě. Obě sbírky a činnost zahraniční bibliografie na počátku devadesátých let byly zastaveny“* (Janásková, 2014b).

Profil fondu je stále stejný – film včetně oblastí, které se s tímto oborem prolínají jako například: filmová hudba, vztah filmu k dalším uměním a oborům, vývoj filmové techniky a technologií (Janásková, 2014c). Pouze knižní fond přesahuje profilem i do oblastí divadla, výtvarného umění, historie, fotografie a zfilmované beletrie (Knihovna Národního filmového archivu, 2014).

¹⁴⁸ Nové logo Národního filmového archivu i knihovny, zdroj: www.nfa.cz.

Z jazykového a teritoriálního hlediska se dokumenty české provenience doplňují v úplnosti, zahraniční pouze výběrově. Z cizích jazyků jsou sbírány dokumenty především v angličtině, němčině, případně v ruštině, francouzštině, španělštině a také ve slovenštině a polštině. Publikace v dalších jazycích přibývají v knihovně jen výjimečně formou darů nebo výměny u dokumentů s výhradní vazbou na českou filmovou tvorbu (Janásková, 2014c). Pracovní verze akviziční politiky se k teritoriálnímu hledisku vyjadřuje takto: „*Je dáována přednost doplňování dokumentů z těch zemí, v nichž jsou příslušné obory nejvíce rozvinuty, a dá se tedy předpokládat, že informační pramen bude obsahovat nejaktuálnější a nejhodnotnější informace*“ (Janásková, 2014c, s. 3).

Vzhledem k tomu, že se jedná o knihovnu archivu, hranice zastarávání informačních pramenů neexistuje (Janásková, 2014c).

4.3.2 Akviziční proces

V roce 2013 v celém Národním filmovém archivu pracovalo 122 zaměstnanců (Národní filmový archiv, 2014b). Na Knihovnu NFA pak připadá 9,6 úvazků. Akviziční činnost zajišťuje pí Renata Tahovská na celý úvazek. Paní ředitelka Pavla Janásková spravuje finance vyčleněné na akvizici. Rozšiřování fondu zaměstnanci mezi sebou konzultují, což i se spoluprací pí ředitelky P. Janáskové činí 2 úvazky¹⁴⁹.

Při knihovně neexistuje akviziční komise, je však zřízená jako samostatná jednotka, která slouží všem oddělením napříč celým NFA. Do knihovny zasahuje v případě mimořádných akvizic (viz dále). Od změny ředitele dochází k reorganizaci celé instituce. Během ní došlo k velkým personálním změnám a to i v případě akviziční komise. Podle tvrzení pí P. Janáskové nová akviziční komise nebyla doposud jmenována. Na webových stránkách o ní také není jediná zmínka¹⁵⁰.

V roce 2013 byla založena knihovní rada NFA, která se schází dvakrát do roka (Janásková, 2014b). Knihovní rada byla zřízena generálním ředitelem NFA k podpoře činnosti Knihovny NFA. Skládá se ze 7 zaměstnanců NFA, z nichž 3 jsou stálí (ředitel sekce neaudiovizuálních sbírek, vedoucí knihovny, vedoucí oddělení výzkumu) a 4 jsou jmenovaní. Knihovní rada má mnoho funkcí a tyto zasahují do akviziční činnosti: „*Knihovní rada schvaluje oborový profil a koncepci akvizice Knihovny NFA, [...] navrhuje zajištění elektronických informačních zdrojů, [...] sleduje čerpání rozpočtových limitů Knihovny NFA*“

¹⁴⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁵⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí ředitelka Pavla Janásková.

(Směrnice č. 1, 2013) Jak během rozhovoru pí ředitelka P. Janásková uvedla: „*Vše musí být konzultováno s Knihovní radou NFA.*“

Zaměstnanci knihovny se účastní konference Sekce o akvizici¹⁵¹, kterou pořádá Sdružení knihoven. Dále své znalosti rozšiřují například na konferenci Inforum¹⁵².

Knihovna využívá automatizovaný knihovní systém Advanced Rapid Library (ARL)¹⁵³ od společnosti Cosmotron. Akviziční proces je zpracováván v rámci tohoto systému a stranou je zachována kartotéka deziderát¹⁵⁴. Koncem roku 2013 bylo rekatalogizací zpracováno již 71,8 % fondu (Národní filmový archiv, 2014b).

Knihovna NFA nemá vytvořený akviziční program, ale pracuje na dokumentu „*Zásady akviziční politiky Knihovny Národního filmového archivu,*“ jejíž pracovní verze mi byla poskytnuta pí ředitelkou P. Janáskovou pro účely této práce.

4.3.3 Financování

Národní filmový archiv je zřizován Ministerstvem kultury ČR, které určuje rozpočet celého NFA. Knihovní rada předkládá generálnímu řediteli NFA návrh akvizičního rozpočtu, který musí generální ředitel schválit. Ten se již 10 let pohybuje okolo 400 tisíc korun. Nicméně z této částky lze pořídit čím dál tím méně titulů¹⁵⁵. Z tohoto důvodu si knihovna vede evidenci deziderat pro tituly, které nemůže ihned zakoupit. (Janásková, 2014c). Největším nákladem v rámci akvizičního rozpočtu jsou zahraniční periodika s hodnotou přibližně 200.000 Kč. Oproti tomu náklady na pořízení českých periodik se pohybují okolo 40.000 Kč, avšak knihovna odebírá podstatně více titulů zahraničních. Akviziční rozpočet pokryje ještě náklady na česká a zahraniční periodika a mimořádné akvizice tj. nákup publikací z pozůstalosti, na něž je vyčleněno cca 10.000 Kč¹⁵⁶. Zbývající finance pokryjí okolo 2.000 nových přírůstků (Janásková, 2014b) (v r. 2013 bylo 1920 nových knihovních jednotek) (Národní filmový archiv, 2014b).

K nákupu elektronických zdrojů se akviziční politika vyjadřuje takto: „*Plán na zajištění a financování EIZ (elektronických informačních zdrojů) pro NFA schvaluje Knihovní*

¹⁵¹ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

¹⁵² Stránky konference dostupné z: <http://www.inforum.cz/cs/>.

¹⁵³ Více informací o systému dostupných z: <http://www.cosmotron.cz/produkty/arl>.

¹⁵⁴ Informace uvedla pí R. Tahovská (akviziční pracovník) v dotazníku.

¹⁵⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁵⁶ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

rada NFA na návrh vedoucí Knihovny NFA. Nákup těchto EIZ (licenční poplatky, spoluúčasti v konsorciálních projektech apod.) je ošetřen smluvně a hrazen z rozpočtu Knihovny NFA. “ Avšak částka vynaložená na nákup databází nespadá do akvizičního rozpočtu. V současnosti hradí konsorciální přístupy v rámci tří projektů: 1) projekt *ELIZA* prostřednictvím Masarykovy univerzity v Brně umožňuje přístup do databází *Film Index Online* (FIO) a *Film and Television Literature Index With Full Text* (TTLIFT) od společnosti Ebsco za roční příspěvek, který v letošním roce dosáhl částky 42.000 Kč; 2) projekt v rámci programu *LR–Informace–základ výzkumu (2013–2017)* pod záštitou Národní knihovny ČR zprostředkovává přístup do databáze *Academic Search Complete* rovněž od společnosti Ebsco za poplatek 22.000 Kč (na r. 2014); 3) projekt VISK8-A (Veřejné informační služby knihoven) opět přes Národní knihovnu ČR zpřístupňuje knihovně na 12 měsíců česká databáze *Anopress* a mezinárodní databázi *Library PressDisplay*. Knihovna však hradí jen přístup za čtyři měsíce – u Anopressu částkou 12.100 Kč, u *Library PressDisplay* do letošního roku spadá splátka jen za jeden měsíc s částkou 4.356 Kč (Národní filmový archiv, 2014b).¹⁵⁷

Akviziční politika knihovny NFA určuje i počty zakoupených exemplářů. Odborné filmové zahraniční publikace včetně periodik mají být pořizovány pouze v jednom exempláři, v případě české provenience jsou to tři výtisky. Ostatní česká periodika jsou odebírána pouze po jednom výtisku a české filmové publikace, které nemají odborný ráz, po jednom až dvou exemplářích (Janásková, 2014c).

4.3.4 Způsoby akvizice

Knihovna rozšiřuje svůj fond nákupem u českých i zahraničních dodavatelů, smluvně s vydavateli (jedná se o publikace, na jejichž vzniku se svými sbírkami NFA podílel), publikační činností NFA, dary, výměnou s jinými institucemi, nákupní smlouvou a nabídkovou povinností (Janásková, 2014c). V loňském roce bylo získáno 47% publikací darem, nákup v ČR tvořil 25% a v zahraničí necelé 1%. Výměnou byl fond rozšířen o 1%, publikační činností NFA o 6%. Vlastní tvorba tj. přírůstky do sbírky separátů (výstřižky z periodik) představují 23% (Janásková, 2014a).

*„Velkým přínosem pro sbírky knihovny jsou neformální kontakty filmových historiků a vědeckých pracovníků archivu a členství NFA v Mezinárodní federaci filmových archivů“*¹⁵⁸

¹⁵⁷ Výši částek poskytl během rozhovoru a v e-mailové zprávě pí P. Janásková.

¹⁵⁸ Webové stránky federace dostupné z: <http://www.fiafnet.org/~fiafnet/index.html>.

(FIAF, *Fédération Internationale des Archives du Film*) a Asociaci evropských archivů¹⁵⁹ (ACE, *L'Association des Cinémathèques Européennes*) a účast NFA na filmových festivalech a akcích“ (Janásková, 2014b).

Největší prioritou při volbě nových publikací jsou jednotlivé obory umění, četnost běžných výpůjček, návaznost na stávající fond, jazykové hledisko (viz profil fondu). Stejně tak důležité jsou náklady spojené s pořízením, aktuálnost nebo původnost dokumentu (tj. o jaké se jedná vydání či verzi)¹⁶⁰. Neopomenutelní jsou také uživatelé knihovny a to zejména z řad zaměstnanců NFA, jimž se knihovna snaží vytvořit informační zázemí (Janásková, 2014c). Menší roli hraje kartotéka deziderat, účast v jiných institucích (např. FIAF) a ani akviziční komise není nejdůležitějším kritériem během rozšiřování fondu¹⁶¹. Knihovna nejčastěji při výběru nových titulů vybírá z nakladatelských katalogů, edičních plánů. Důležitým informačním zdrojem je rovněž komunikace s pořadateli nebo dokonce přítomnost zaměstnanců na filmových akcích¹⁶².

„Nákup je realizován přednostně u dodavatelů, kteří poskytují knihovně slevy, na základě celoroční objednávky v souladu se schváleným rozpočtem pro nákup literatury“ (Janásková, 2014c, s. 4). Slevu knihovně poskytuje například Knihkupectví Středisko společenských činností AV ČR/Academia ve výši 30% na publikace vlastní produkce a 20% na tituly jiných vydavatelů. Ze zahraničních dodavatelů například rakouský *Synema – Gesellschaft für Film und Medien*¹⁶³ poskytl na tituly z vlastní produkce slevu 50% včetně uhrazení výloh za dodání (3 tituly / 3 exempláře). Slevu nabízel také dodavatel *Amazon*, ale knihovna získala negativní zkušenost – tituly z objednávky z roku 2012 dobíhaly až v roce 2013 (Janásková, 2014a). Objednávky titulů jsou prováděny různými způsoby (telefonicky, poštou,...), ale mezi nejfrekventovanější patří e-shopy a předem nasmlouvaná knihkupectví, která poskytují slevu¹⁶⁴.

Nejdominantnější formou rozšiřování fondu jsou dary, o nichž má knihovna plné právo se rozhodovat, zda dar vůbec přijme a zda se ho ujme v kompletnosti nebo jen jeho

¹⁵⁹ V roce 1997 se stal NFA zakládajícím členem (Janásková, 2014). Stránky asociace dostupné z: <http://www.ace-film.eu/>.

¹⁶⁰ Informace uvedla pí R. Tahovská (akviziční pracovník) v dotazníku.

¹⁶¹ Informace uvedla pí R. Tahovská (akviziční pracovník) v dotazníku.

¹⁶² Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁶³ Stránky dodavatele dostupné z: <http://www.synema.at/>.

¹⁶⁴ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

části¹⁶⁵. V případě mimořádných akvizic tj. nákupu z pozůstalostí uzavírá NFA nákupní smlouvu s prodávajícím, což jsou většinou lidé, kteří působili ve filmu (filmoví kritici, režiséři,...) (Janásková, 2014c). Článek o knihovně z roku 2014 uvádí tyto příklady dárců: „Získali jsme tak publikace od filmových kritiků Galiny Kopaněvové, Jana Svobody, A. J. Liehma (283 publikací), Borise Jachnina, režisérů Pavla Hobla a Jiřího Lehovce, filmové historičky Marie Benešové a řady dalších“¹⁶⁶ (Janásková, 2014b).

Knihovna poměrně krátce k akviziční činnosti využívá také „Akvizice – Knihovny: Konference pro zasílání nabídek vyřazených knih“¹⁶⁷. Doposud však touto formou žádné tituly neobjednávala.¹⁶⁸

„Publikace a DVD z produkce NFA dostávala knihovna do fondu v pěti výtiscích. Řada nových knih, na jejichž vzniku se svými sbírkami NFA podílel, byla získána na základě uzavřených smluv s vydavateli přes obchodní odd. NFA“ (Janásková, 2014a, s. 2).

Pouze sbírka filmových scénářů je doplňována nabídkovou povinností, která je zajišťována ve spolupráci s oddělením nabídkové povinnosti NFA. Nabídková povinnost byla ustanovena v roce 2013 zákonem o audiovizí č. 496/2012 Sb., Hlava II § 6 Nabídková povinnost. Podle tohoto zákona je každý výrobce českého kinematografického díla povinen nabídnout NFA 2 nepoškozené rozmnoženiny, kopii literárního scénáře a propagační materiály (Janásková, 2014b).¹⁶⁹ Rozšiřována je také cíleným oslovováním producentů (Janásková, 2014c).

Budování fondu formou výměny je zajišťováno ve spolupráci s oddělením odbytu NFA (Janásková, 2014c). Pod tímto oddělením je i archiv nakladatelství, který má přehled o publikacích, které NFA vydal a poskytuje je pak k výměně. Knihovna tedy nebuduje fond výměny, ten má na starosti oddělení odbytu v rámci archivování publikací vydaných NFA¹⁷⁰. „Výměna publikací probíhala s Institutem umění – Divadelním ústavem a Slovenským filmovým ústavem“ (Janásková, 2014a, s. 2). Probíhá několikrát do roka. Stálý zájem o výměnu dokumentů mají většinou filmové instituce např. v Rakousku, Římě (např. Centrum

¹⁶⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁶⁶ U prvních čtyř jmenovaných se jednalo o knihovny z pozůstalosti. (Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.)

¹⁶⁷ Stránky konference dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/akvizice>.

¹⁶⁸ Informace během rozhovoru poskytla pí ředitelka P. Janásková.

¹⁶⁹ Celý zákon dostupný z: <http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=511>.

¹⁷⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

experimentální kinematografie [*Centro sperimentale di cinematografia*]¹⁷¹), Frankfurtu nad Mohanem nebo ve Varšavě (např. *Filmoteka narodowa*¹⁷²).¹⁷³

4.3.5 E-zdroje

Vedle katalogu, digitální knihovny a *Filmové ročenky* vydávané NFA dříve knižně dnes na CD-ROM umožňuje knihovna uživatelům přístup do těchto databází: *Film Index Online* (FIO), v němž jsou zahrnuty tři databáze – *Film Index International*, *FIAF Plus Text*, *American Film Institut Catalog*, a *Film and Television Literature Index With Full Text* (TTLIFT) od společnosti Ebsco v rámci projektu ELIZA, *Academic Search Complete* rovněž od společnosti Ebsco zprostředkovaně přes Národní knihovnu ČR. Díky grantu VISK8-A má knihovna přístup k české databázi *Anopress* a mezinárodní databázi *Library PressDisplay* do 31. 5. 2015 (viz výše) (Knihovna Národního filmového archivu, 2014).

Knihovna NFA ve výroční zprávě z r. 2012 uveřejnila počet vstupů do informačních zdrojů. Nejčastěji využívaný je on-line katalog knihovny – 22.044 vstupů, Digitální knihovnu NFA navštívilo ve zmíněném roce 10.617 uživatelů. Licencované databáze byly využívány o poznání méně: *Film Index Online* 184 vstupů, *FIAF Plus Text* 220 vstupů a databáze od společnosti Ebsco 456 návštěvníků. *Anopress* během září a listopadu r. 2012 navštívilo 61 uživatelů. Údaje o databázi *Library PressDisplay* se ve zprávě neobjevují, jen zmínka o zkušebním přístupu (Národní filmový archiv, 2013).

Paní ředitelka P. Janásková během rozhovoru uvedla, že je spokojena se současnými databázemi, které výborně pokrývají profilové zaměření knihovny. Tyto zdroje jsou v rámci zmiňovaných projektů zajištěny až do roku 2017 kromě *Anopressu*. Samozřejmě jsou i další zajímavé zdroje jako např. digitální archiv časopisu *Variety*¹⁷⁴, jež vychází přes sto let a další placené archivy periodik nebo vydavatelství. Knihovně však hrozí spíše finanční škrty, takže nic nového nehledá¹⁷⁵.

Knihovna svým uživatelům nenabízí e-knihy. Je si vědoma současných trendů a uzavřených smluv městských knihoven se společností *E-reading*¹⁷⁶. Této odborné knihovně

¹⁷¹ Stránky centra dostupné z: <http://www.fondazioneesc.it/>.

¹⁷² Stránky filmotéky dostupné z: <http://www.fn.org.pl/page/>.

¹⁷³ Informace během rozhovoru poskytla pí ředitelka P. Janásková.

¹⁷⁴ Archiv časopisu dostupný z: <http://www.varietyultimate.com/>.

¹⁷⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁷⁶ Stránky prodejce dostupné z: <http://www.ereading.cz/cs/>.

by však vyhovoval zdroj či dodavatel, který by nabízel úzce specializované e-knihy¹⁷⁷. Jedná se tedy o stejný problém jako v NG nebo UPM – nedostatek odborných titulů tohoto formátu.

4.3.6 Typy dokumentů

„Sbírka v současnosti obsahuje filmové monografie, sborníky, biografie filmových tvůrců, encyklopedie, festivalové katalogy a programy, tištěné materiály z filmových akcí, knižně vydané filmové scénáře, šedou filmovou literaturu, filmové ročenky zahraničních kinematografií, nevydané rukopisy děl filmových badatelů, školní práce ale i zfilmovanou beletrii a knižní tituly z dalších filmu blízkých oborů jako je fotografie, historie, výtvarné umění, sociologie, divadlo“ (Janásková, 2014b). Podle akviziční politiky je fond rozšiřován o dokumenty, jimž lze přidělit ISSN – periodika, časopisy, seriály, noviny; o publikace, jimž lze přidělit ISBN – knihy, monografie, sborníky, kolektivní monografie. Z nestandardních infomačních pramenů je knihovna obohacována o šedou a firemní literaturu, scénáře, výzkumné a vývojové zprávy, vysokoškolské kvalifikační práce (obvykle získávané darem od autorů), materiály z konferencí, separáty a zvláštní otisky. Tyto primární informační prameny mohou být získávány na libovolných nosičích. Vedle papírového nosiče narůstá počet dokumentů na elektronických nosičích a to jak na CD-ROM / DVD, tak volně dostupných na internetu a na chráněných serverech producentů a vydavatelství prostřednictvím zakoupené licence (Janásková, 2014c). Ve fondu se v současné době nachází kolem 10.000 filmových scénářů, 14.036 složek výstřižků z tuzemského tisku tzv. separátů, z mikrodokumentů 1.083 svitků a 1.330 mikrofiší (Knihovna Národního filmového archivu, 2014).

4.3.6.1 Periodika

„Nákup periodik je schvalován Knihovní radou NFA, řídí se kontinuitou odebíraných titulů a novými požadavky s ohledem na rozpočet Knihovny NFA“ (Janásková, 2014c, 5). Knihovna na r. 2014 odebírá 26 titulů českých periodik, z nichž 42% je odebíráno kompletně a 27% slouží na tvorbu separátů (např. deník Právo nebo Mladá Fronta Dnes, jež jsou sledovány již od 2. ½ 40. let 20. stol.). V letošním roce je předpláceno 54 zahraničních titulů, jež jsou až na tři výjimky odebírány v kompletnosti. Jednou je americký informativně kritický týdeník *Variety*¹⁷⁸ sledovaný knihovnou od r. 1907, jenž je využíván na tvorbu separátů a je zároveň nejdéle odebíraným periodikem v knihovně. 14 zahraničních periodik pochází ze Spojených států, 7 z Velké Británie, 6 z Francie, 5 z Německa a 4 ze Slovenska, z dalších

¹⁷⁷ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

¹⁷⁸ Stránky periodika dostupné z: <http://www.variety.com>.

zemí např. Írán, Dánsko, Bulharsko nebo Maďarsko. Ze zahraničních titulů je jazykově nejsilnější angličtina, za ní němčina a francouzština. Mezi početnější skupinu patří tituly ve slovenštině, italštině nebo ruštině (Knihovna Národního filmového archivu, 2014).

4.3.7 Hodnocení efektivity

Knihovna sama efektivitu akvizice nikterak nesleduje.¹⁷⁹ NFA není připojena k žádné sociální síti a v brzké budoucnosti to ani neplánuje¹⁸⁰.

Podmínky pro kladení požadavků na rozšiřování fondu jsou stanovené v akviziční politice. Právo předkládat požadavky na nákup literatury mají všichni odborní pracovníci NFA a registrovaní uživatelé NFA. Návrhy na doplňování neperiodické části fondu jsou předkládány průběžně Knihovně NFA. K jejich zadávání je určen online formulář na doplnění fondu knihovny DEZIDERÁTA v kontě registrovaného uživatele. Právo schválit tyto návrhy má vedoucí knihovny v souladu s rozpočtem knihovny (Janásková, 2014c).

O nových přírůstcích knihovna informuje v pravidelné rubrice *Z přírůstků Knihovny NFA* ve čtvrtletníku pro teorii, historii a estetiku filmu *Illuminace*¹⁸¹. „*Bibliografické soupisy filmové literatury za daný rok publikuje pod názvem ‚Informace o filmové literatuře‘ v srpnovém čísle periodika pro film a video ‚Filmový přehled‘ a v kapitole VII. ‚Publikace a periodika ve Filmové ročence‘*“ (Janásková, 2014b). Frekvence půjčování zejména zahraničních publikací se odvíjí od faktu, že jsou požizovány hlavně na přání kurátorů a ti si publikaci samozřejmě ihned vypůjčí.¹⁸²

4.3.8 Shrnutí

Knihovna NFA během 71 let své existence dokázala nashromáždit přes 121.000 knihovních jednotek. Za tu dobu se obsahem, rozsahem a zpracováním svých sbírek a šíří poskytovaných služeb stala v oboru filmu a kinematografie největší, jedinečnou a nezastupitelnou knihovnu tohoto druhu v České republice (Janásková, 2014b). Přestože knihovna sama efektivitu nehodnotí, ukazatelem může být její dobrá připravenost na rozličné informační potřeby svých uživatelů tím, že má vše, co je k filmu a kinematografii k dispozici, je ve fondu zastoupeno a jen čeká na své uživatele. O dobře odvedené práci a dostatečném množství finančních prostředků svědčí i počet odebíraných periodik v úplnosti (viz výše).

¹⁷⁹ Informace během rozhovoru uvedla pí P. Janásková.

¹⁸⁰ Informace uvedla pí R. Tahovská (akviziční pracovník) v dotazníku.

¹⁸¹ Časopis dostupný z: <http://www.iluminace.cz>.

¹⁸² Informace během rozhovoru poskytla pí ředitelka P. Janásková.

4.4 Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze (UPM)

Knihovna Uměleckoprůmyslového musea

ulice 17. listopadu 2, Praha 1, 110 00

www.knihovna.upm.cz

4.4.1 Profil fondu

Knihovna Uměleckoprůmyslového musea byla založena roku 1885 společně s museem a stala se tak první veřejnou uměleckou knihovnou v ČR (Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1999). Jako taková se zaměřovala na celé výtvarné umění a výběrově získávala i dokumenty z okrajových témat. V období socialismu zůstal profil fondu zachován, byl pouze omezen nákup zahraniční literatury. Získávána byla jen výměnou. Ze zahraničních periodik měla knihovna jako jedna z mála svolení nakupovat alespoň módní časopisy¹⁸⁴.

Dnešní profil fondu je téměř totožný s profilem při založení. Knihovna se výrazněji zabývá užitím uměním a designem oproti jiným složkám výtvarného umění, které je i nadále sbíráno. Snaží se shromáždit všechny stěžejní dokumenty k výtvarnému umění, ale jednak z finančních důvodů a jednak z důvodu velkého množství vydávaných dokumentů k této široké oblasti umění si nemohou dovolit sbírat tuto literaturu v komplexnosti¹⁸⁵. Z příbuzných oborů jsou shromažďovány dokumenty z teorie a kritiky umění, historie, pomocných věd historických, genealogie, archeologie, památkové péče, restaurátorství, typografie a z múzických umění film, divadlo, tanec i hudba, ale na ty v posledních letech už nezbyvají peníze (Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1999).¹⁸⁶

Profil fondu ovlivňují zaměstnanci muzea, kterým knihovna prvotně slouží. Ti částečně ovlivňují teritoriální hledisko, kdy preferují dokumenty ze zahraničních institucí, které se nejvíce podobají typu Uměleckoprůmyslového musea a jeho knihovny (např. Victoria and Albert Museum¹⁸⁷ v Londýně). Časové hledisko nastaveno není¹⁸⁸.

¹⁸³ logo uměleckoprůmyslového musea i knihovny, zdroj: www.knihovna.upm.cz.

¹⁸⁴ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

¹⁸⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

¹⁸⁶ Informaci o finanční situaci okrajových oborů sdělila během rozhovoru pí Š. Bláhová.

¹⁸⁷ Stránky musea dostupné z: <http://www.vam.ac.uk/>.

¹⁸⁸ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

4.4.2 Akviziční proces

Pod Uměleckoprůmyslovým museem pracuje 100 zaměstnanců, z nichž 18 spadá pod knihovnu včetně dozorů v knihovně (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Odborných pracovníků zbývá 14, kteří naplňují 9 úvazků. Čistě na akviziční činnost není nikdo zaměstnán. Tento proces zastřešuje pí ředitelka Šárka Bláhová, protože má na starosti finance, ale akvizice v této knihovně představuje spíše týmovou činnost, kdy se zaměstnanci mezi sebou radí a diskutují o zajímavých titulech na trhu a případně je i pořídí. Tato aktivita dohromady vydá přibližně na jeden úvazek, který je rozdělen mezi čtyři zaměstnance. Není do toho však zahrnuta výměna dokumentů. Tu zařizuje jeden pracovník, který tím naplní zhruba polovinu úvazku¹⁸⁹.

Zaměstnanci Knihovna UPM se účastnili konference Sekce o akvizici pořádané Sdružením knihoven,¹⁹⁰ posledních pár let však tuto akci nenavštěvují. Své znalosti rozšiřují například na konferenci Knihovny současnosti¹⁹¹ nebo na Seminárii knihovníků muzeí a galerií AMG¹⁹² (Asociace muzeí a galerií).

Při Knihovně UPM neexistuje akviziční komise ani nefunguje žádná koordinace s jinou institucí v rámci akvizice. Knihovna nemá žádný striktně vybudovaný akviziční program¹⁹³.

V knihovně je využíván automatizovaný knihovní systém Kp-Win s internetovým katalogem Portaro¹⁹⁴. Webové stránky inzerují, že v katalogu lze dohledat monografie od začátku 20. století, výstavní katalogy od roku 1995, výstavní katalogy z výstav pořádaných Uměleckoprůmyslovým museem od roku 1903 do současnosti, periodika od 80. (v některých případech až 90.) let 20. století, články z časopisů a sborníků od roku 1995 (Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1999). V systému jsou díky grantové podpoře zpracovány téměř všechny monografie a také už začala rekatalogizace výstavních katalogů. Celý akviziční proces se provádí ručně. Akviziční modul nebyl ani zakoupen jednak

¹⁸⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

¹⁹⁰ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

¹⁹¹ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/konference-knihovny-soucasnosti/clanek/konference-knihovny-soucasnosti/>.

¹⁹² Více informací dostupných z webových stránek asociace: <http://www.cz-museums.cz/news/amg/seminare/12971-38-seminar-frydek-mistek>.

¹⁹³ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

¹⁹⁴ Více informací o katalogu dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35/produktovy-list-portaro>.

z finančních důvodů a ani jej knihovna nepovažuje za nepostradatelný, jak uvedla pí ředitelka Šárka Bláhová.

4.4.3 Financování

Rozpočet celého Uměleckoprůmyslového musea včetně dotací na jednotlivé projekty jako například rekonstrukce budovy nebo retrospektivní zpracování fondu se v loňském roce přehoupl přes 72 milionů korun (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Tyto finance přiděluje museu Ministerstvo kultury ČR, které je jejím zřizovatelem. Zmíněnou částku pak UPM přerozdělí na projekty a jednotlivá oddělení a jejich činnosti tj. určuje i akviziční rozpočet knihovny. Ten se pohybuje okolo 300.000 korun. Jedná se spíše o orientační částku, aby zaměstnanci měli představu, kolik publikací ještě smějí pořídit a kdy je čas nákup trochu omezit. Paní Š. Bláhová během rozhovoru také uvedla: „*Je to orientační částka. V průběhu roku může přijít rozhodnutí jako například v loňském roce, že se akviziční rozpočet o 10% snižuje.*“ Ve zprávě o činnosti se pak objeví náklady vynaložené na rozšíření fondu.

300.000 korun není na první pohled malá částka, ale ani tak už nedokáže pokrýt dokumenty z okrajových oblastí. V roce 2012 bylo vynaloženo na nákup knižního fondu 361 630 Kč, z těchto peněz bylo pořízeno 473 knihovních jednotek. „*32 708 Kč na nákup knih bylo hrazeno z grantu Věda a výzkum*“ (Bláhová, 2013). Jedná se o granty, které čerpá celé UPM a v nich je vyčleněná částka určená na nákup publikací. Náklady na předplatné časopisů se pohybuje okolo 100.000 Kč, ale i tato částka je nenápadně snižována a mnohé tituly pak musí knihovna odříkávat¹⁹⁵. V loňském roce bylo na nákup knižního fondu vynaloženo už jen 254 353 Kč. Opět byly uvolněny nějaké finance v rámci grantu Věda a výzkum, z nichž knihovna zakoupila zahraniční publikace zejména pro potřeby pracovníků musea (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Jen stěží lze určit průměrný roční přírůstek nakoupených publikací. Počet jednotek se pohybuje v rozmezí od 800 do 400. Rovněž je těžké říci, zda má tato hodnota tendenci stoupat či klesat. Například v roce 2008 bylo koupí získáno 735 knihovních jednotek, o rok později 579, ale v roce 2010 zase 680. Totéž platí o rozpočtu, ale v současné době s ohledem na poslední čtyři roky postupně klesá – v roce 2010 bylo vynaloženo 433.390 Kč, v letošním roce může Knihovna počítat jen 300.000 bez záruky dalšího snížení¹⁹⁶.

¹⁹⁵ Uvedla při rozhovoru bývalá paní ředitelka Jarmila Okrouhlíková.

¹⁹⁶ Byly použity informace ze zpráv o činnosti za léta 2010 – 2012 (viz soupis zdrojů).

Částka za konsorciální přístupy k databázím od společnosti Ebsco a ProQuest klesá stejně jako rozpočet.¹⁹⁷ V tomto případě se však jedná o příjemnější zprávu. Přístup k databázím, který zprostředkovává Masarykova univerzita v Brně, je částečně hrazen z grantu *Elektronické informační zdroje pro humanitní a společenské vědy* (zkráceně ELIZA; kód projektu - LR1307) (LR1307, 2014). Částka hrazená knihovnou v roce 2013 dosáhla výše 21.750 Kč.¹⁹⁸

Z důvodů kapacitních a finančních škrťů Knihovna UPM pořizuje vždy jen jeden výtisk od každé publikace. Výjimku tvoří tituly vydané UPM, kde si obvykle ponechávají dva výtisky, ale v některých případech pouze jeden z důvodu nedostatku místa, někdy zase více do rezervy¹⁹⁹.

4.4.4 Způsoby akvizice

„Nákup publikací činil 25% celkového ročního přírůstku. Největší podíl (zhruba polovinu přírůstku) tvoří dary, takto získáváme především výstavní a aukční katalogy. Výměnou bylo získáno přibližně 19% ročního přírůstku. [...] Zbytek ročního přírůstku je tvořen publikacemi získanými za reprodukční práva nebo za zápůjčky exponátů ze sbírek UPM na výstavy“ (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Tato knihovna není v zákoně ustanovena jako příjemce povinného výtisku, pravděpodobně nebude ani v případě digitálního povinného výtisku.

Během výběru publikací je brán ohled na mnoho kritérií. Mezi ty nejdůležitější patří oborové zaměření publikace, tj. jedná-li se o oborový nebo interdisciplinární titul. Sledována je četnost běžných, ale i starších výpůjček. Brán je ohled také na návaznost stávajícího fondu. Nejdůležitějším faktorem je míra odbornosti dané publikace, její vědecká hodnota, protože knihovna se snaží sloužit především zaměstnancům UPM nebo profesionálům z jiných institucí²⁰⁰.

Jako akviziční zdroje využívá Knihovna UPM nakladatelské katalogy, periodické publikace informující o knižních novinkách, výrazně také odborná a vědecká periodika, kde se obvykle nachází stránka(y) s informacemi o nově vycházejících publikacích. Svoji roli při rozšiřování fondu hrají také uživatelé zejména pak z řad zaměstnanců musea. Pro získávání výstavních katalogů je nutné sledovat jednotlivé výstavy. Informace o nových výstavních

¹⁹⁷ Více informací ve zprávách o činnosti dostupných z:

<http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=zpravy>.

¹⁹⁸ Částku sdělila během rozhovoru pí Jarmila Okrouhlíková.

¹⁹⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²⁰⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí J. Okrouhlíková.

katalozích se v žádných edičních plánech vyhledat nedají. Akvizitěři musí obcházet jednotlivé výstavy. Přehled výstav knihovna nesleduje na žádném portálu, ale z vlastní zkušenosti už vědí, kdo bude pořádat výstavu a relativně by k ní mohl tisknout i katalog. U velkých institucí jako například Národní galerie nebo Rudolfinum, které často vydávají publikace, sledují webové stránky²⁰¹.

Nákup probíhá nejčastěji objednávkou v e-shopu, pak přímo v nakladatelstvích, knihkupectvích nebo veletrzích. Často je také využívána možnost nákupu pomocí e-mailové objednávky. Nejméně frekventovanými způsoby jsou telefonické a poštovní objednávky. Nákup probíhá nejčastěji prostřednictvím distributorů a na výstavách, až pak v knihkupectvích, které jsou frekventovanější než nákupy v nakladatelstvích. Nakonec knihovna rozšiřuje svůj fond v antikvariátech²⁰².

Dalším způsob rozšiřování fondu jsou dary, které tvoří v Knihovně UPM obvykle polovinu ročního přírůstku. Knihovna se může plně rozhodovat o přijetí a nepřijetí daru včetně množství přijatých publikací. Většinou dostává knihovna dary průběžně po jednotlivých exemplářích od příznivců nebo zaměstnanců musea. Občas obdrží knihovna sbírku z pozůstalosti, která bývá rozsáhlejší. Takový větší dar představovala pozůstalost Jindřicha Dostála-Adlera, který žil ve Švýcarsku²⁰³. Obsahovala 236 hodnotných publikací²⁰⁴.

Knihovna UPM rozšiřuje svůj fond příležitostně také pomocí konference „*Akvizice – Knihovny: konference pro zasílání nabídek vyřazených knih*“²⁰⁵. Paní Š. Bláhová uvedla, že se zde nacházejí publikace spíše technicky nebo obecně zaměřené a proto není tento zdroj ani příliš často sledován. Frekventovaněji jsou pak využívány cílené nabídkové seznamy vyřazených knih z oblasti umění od Národní knihovny, kterých si pak Knihovna UPM vybírá vhodné přírůstky²⁰⁶.

Fond je také obohacován o publikace, které vydá UPM. V případě, že Uměleckoprůmyslové museum zapůjčí své sbírkové předměty jiné instituci, Knihovna UPM bývá obdarována publikacemi od instituce, která si předměty zapůjčila. V roce 2012 za reprodukční práva získala 22 knihovních jednotek z 2090 nových přírůstků a 10 jednotek za zápůjčky sbírkových předmětů (Bláhová, 2013).

²⁰¹ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²⁰² Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²⁰³ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²⁰⁴ Přístup k informacím poskytla pí Jarmila Okrouhlíková.

²⁰⁵ Stránky konference dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/akvizice>.

²⁰⁶ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

Duplikátní jednotky získané na principu reprodukčního práva nebo darem, využívá knihovna k výměně publikací s jinými institucemi. O stálou výměnu má zájem 85 organizací, z toho 61 zahraničních. Výměna není vždy hojně využívána. Jedná se často o 1 výměnu ročně nebo za dva roky, ale zájem o publikace a kontakt s knihovnou přetrvávají. Mezi dominantnějšími státy patří například Slovensko, Německo, Rakousko, Velká Británie nebo Spojené státy. Zaměstnanci UPM nejvíce preferují dokumenty z institucí, které jsou typově nejvíce podobné Uměleckoprůmyslovému museu a jsou zároveň špičkami v oboru, což jsou Victoria and Albert Museum²⁰⁷ v Londýně nebo MAK Wien²⁰⁸ (Museum für angewandte Kunst, Muzeum užitého umění Vídeň)²⁰⁹.

4.4.5 E-zdroje

Vedle vlastního katalogu vytváří Knihovna UPM digitální knihovnu Kramérius, kde se snaží uchovat nejvýznamnější dokumenty pro další generace. Podílí se na tvorbě katalogu Virtuální polytechnické knihovny (VPK).²¹⁰

V roce 2013 Knihovna UPM v rámci konsorcia knihoven (projekt ELIZA Masarykovy univerzity Brno) získala přístup do bibliografické databáze Art and Design Collection firmy ProQuest, která obsahuje čtyři databáze²¹¹ – ARTbibliographies Modern (ABM), Avery Index to Architectural Periodicals, International Bibliography of Art (IBA), Design and Applied Arts Index (DAAI) a přístup do plnotextové databáze Academic Search Complete firmy EBSCO. Přístup do databází byl předplacen na rok 2014 částečně z fondu knihovny, částečně z institucionálního grantu Věda a výzkum (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). V rámci tohoto projektu je zajištěn přístup až do roku 2017, kdy tento projekt končí. Přestože jsou přístupy k databázím částečně financovány z grantu, je to příliš velký výdaj pro Knihovnu. Statistiky poskytovatele ukazují malou návštěvnost. Po ukončení tohoto projektu se knihovna bude muset databázím pravděpodobně vzdát a to zejména z finančních důvodů, jak uvedla během rozhovoru pí Š. Bláhová.

Částka za konsorciální přístup viz výše (kap. 3.5.3 Financování).

²⁰⁷ Stránky muzea dostupné z: <http://www.vam.ac.uk/>.

²⁰⁸ Stránky muzea dostupné z: <http://www.mak.at/aktuell>.

²⁰⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²¹⁰ Stránky VPK dostupné z: <http://www.techlib.cz/cs/2892-virtualni-polytechnicka-knihovna>.

²¹¹ Více informací o databázích dostupných z: <http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=databaze>.

Do Knihovny UPM byla pořízena čtečka e-knih v rámci účasti na projektu Oborové brány ART. Zájem o ní však není. E-knihy nejsou do fondu pořizovány, jednak kvůli nízkému zájmu a jednak kvůli nízkému počtu publikací z tohoto oboru²¹².

4.4.6 Typy dokumentů

Fondy Knihovny UPM obsahují důležité výtvarné encyklopedie a slovníky, odborné příručky i monografie, časopisy a sborníky, které prezenčně zpřístupňuje veřejnosti. Vlastní rozsáhlou sbírku výstavních, aukčních a firemních katalogů, která je intenzivně využívána (Okrouhlíková, 2013). V knihovně jsou také cestovní zprávy a materiály z konferencí a ostatních událostí, kterých se zaměstnanci účastní, ale nejsou zaznamenávány v systému Kp-Win a zpřístupňovány veřejnosti. Závěrečné práce nejsou cíleně sbírány, pouze výběrově. Knihovně se podařilo získat například soubor diplomových prací z Institutu tvůrčí fotografie při Slezské univerzitě v Opavě. Jinak se jedná o dary od uživatelů (jednotlivců), kteří v knihovně práci vytvářejí, a tematicky se obsahově dotýká umění. Nejpočetnější jazykovou skupinou po češtině je angličtina a za ní němčina. Slovenština překvapivě nezaujímá dominantní postavení²¹³.

„Ve fondech knihovny byla i velmi početná sbírka předloh zapsaná v celostátní evidenci sbírek (více než 34 tisíc listů), která sice v první třetině 20. století ztratila svůj původní význam, ale v poslední době se opět obnovuje zájem o její využívání“ (Okrouhlíková, 2013). *„Předlohy byly velké volné listy – kartony, na nichž byly reprodukovány významné umělecké památky, především dekorativního umění od architektonických detailů přes vzory pro dřevořezby, nástěnné malby až k textilním vzorům. Sloužily ke kopírování a k napodobování uměleckým řemeslníkům“* (Okrouhlíková, 2005, s. 320). V roce 1948 byly se sbírkami plakátů, starých tisků, drobných grafik a fotografií vyčleněny z fondu knihovny a přesunuty do sbírkotvorného oddělení do sbírky užité grafiky a fotografie (Okrouhlíková, 2005).

4.4.6.1 Periodika

V roce 2013 Knihovna UPM odebírala 210 periodik (časopisů a sborníků) z nichž 144 je vydáváno v České republice, zbytek jsou zahraniční tituly. Výraznou skupinu představuje například Německo s 15 tituly, které převažují nad publikacemi ze Spojených států (4) nebo z Velké Británie (5). Ale najdou se zde také časopisy z Koreje, Srbska, Švýcarska. (Knihovna

²¹² Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²¹³ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1999). Jazykově nejpočetnější skupinu tvoří angličtina, poté němčina, za ní slovenština a také francouzština. Ve fondu však lze nalézt časopisy v italském nebo španělském jazyce nebo slovanských jazycích. Nejčastěji se v knihovně nacházejí periodika o umění a vlastivědná. Většina periodik je sbírána v kompletnosti, ale ty nejstarší nejsou doposud zpracovány v systému Kp-Win. Nicméně se postupně pracuje na jejich zpracování a digitalizaci²¹⁴. Mezi nejfrekventovanější periodika patří například starší časopisy o architektuře²¹⁵.

4.4.7 Hodnocení efektivity

Knihovna sama nijak nesleduje ani nehodnotí efektivitu akvizice. Pí Š. Bláhová během rozhovoru uvedla: „*Něco méně významného se v letošním roce nepůjčí, ale za pár let si to někdo najde a ocení to. Ted' se například zpracovali staré monografie a začaly se hodně půjčovat, protože si je uživatelé mohou dohledat v katalogu. Umění nelze ani sledovat, protože tyto dokumenty neztrácí na hodnotě. Jejich informace příliš nezastarávají.*“

Knihovna se od roku 2010 angažuje na sociální síti Facebook²¹⁶, ale zatím je nevyužívá jako prostor k vyjádření požadavků na akvizici. O zřízení místa, kde by uživatelé mohli klást svá přání ohledně nových publikací, uvažuje knihovna zřídit. Zatím se projekt nachází v teoretické rovině, ale pravděpodobně bude zvolena nějaká schránka v prostorách knihovny. Na webových stránkách pravděpodobně takové místo nevznikne, aby nedošlo k přehlcení stránek přílišnými informacemi²¹⁷. Knihovna však plánuje nový grafický design pro své webové stránky (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Může se stát, že nakonec bude existovat i virtuální místo, kam se budou lidé smět obrátit se svými požadavky.

Knihovna uveřejňuje své přírůstky do fondu každý měsíc na svých webových stránkách, hned na úvodní straně (Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze, 1999). Dále novinky vystavují ve studovně první pondělí v měsíci, kdy mají uživatelé příležitost publikace prolistovat a prohlédnout. Toto prezentování přírůstků se stává velmi oblíbené, protože všechny publikace kromě příruční sbírky si uživatelé musí objednávat ke studiu²¹⁸. Oblíbené je zejména mezi zaměstnanci, kteří jediní mají privilegium si tituly půjčovat do

²¹⁴ Informace uvedla pí Š. Bláhová v dotazníku.

²¹⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²¹⁶ Facebookové stránky knihovny dostupné z:

<https://www.facebook.com/knihovnaUPM?ref=ts&fref=ts>.

²¹⁷ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²¹⁸ Informace poskytla během rozhovoru pí J. Okrouhlíková.

svých pracoven. Důkazem efektivity je zvyšující se frekvence výpůjček nových titulů (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014).

4.4.8 Shrnutí

Knihovna Uměleckoprůmyslového musea za svých 129 let existence dokázala nashromáždit sbírku o velikosti téměř 184.000 knihovních jednotek (Uměleckoprůmyslové museum v Praze, 2014). Tím se také stává největší knihovnou v České republice, která je specializovaná na literaturu o výtvarném umění (Okrouhlíková, 2013). Významná je zejména množstvím jedinečných finančně nákladných titulů, které získává díky rozsáhlé výměně s jinými organizacemi²¹⁹.

Hodnotit efektivitu akviziční činnosti této knihovny je skutečně složité. Složitost je způsobena širokým profilem knihovny (výtvarné umění skrývá mnoho dílčích oborů, viz úvod). Je tedy těžké podchytit všechny informační potřeby všech uživatelů, kteří mohou mít naprosto odlišné specializace. Pro tuto knihovnu jsou stěžejní zaměstnanci UPM a těm se snaží knihovnice maximálně vyhovět a publikace jim hned obstarat. Veřejnost je částečně až na druhém místě, ale přesto je velmi důležitá. Každá publikace má svého čtenáře. Je jen otázka, kdy přijde.

²¹⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí J. Okrouhlíková.

4.5 Závěr praktické části

4.5.1 Profil fondu

Každá z vybraných knihoven je jinak profilovaná a okrajovými tématy se prolínají a z toho důvodu byly pro tuto práci vybrány. Divadelní ústav je profilován čistě na múzická umění – stěžejně divadlo. Národní filmový archiv je rovněž zaměřen na múzická umění, ale detailně na film. Knihovna Uměleckoprůmyslového musea je profilována na celé výtvarné umění, ale výrazněji však na užité umění. Národní galerie se skutečně zaměřuje na celou oblast výtvarného umění, avšak ve fondu jsou zejména dokumenty odpovídající zaměření sbírek a oddělení NG. Okrajovými tématy jsou všechny tyto instituce provázané. Výraznější prolínání je patrné mezi DU a NFA např. rozhlasovými a televizními hrami. To samé platí o UPM a NG např. u památkové péče a restaurátorství. Všechny tyto knihovny však vlastní publikace zaměřené na teorii a kritiku umění a na jeho historii.

4.5.2 Akviziční proces

Akviziční proces se odvíjí od velikosti knihovny a jejích zaměstnanců. Práce v NFA je rozdělena mezi 9,6 úvazků, z nichž 1 oficiálně spravuje akvizici, a další 2 konzultují a pomáhají. Na Knihovnu UPM připadá 9 odborných úvazků. Čistě na akviziční činnost není nikdo zaměstnán, jedná se o týmovou práci 4 zaměstnanců, která dohromady naplňuje 1 úvazek (není zahrnuta výměna). Knihovně DU je chod zajišťován 6,5 úvazky a akviziční činnost naplňuje necelý jeden úvazek. V NG je činnost rozdělená na pět úvazků. Každý z nich spravuje dílčí fond (česká literatura, zahraniční literatura,...), kde provádí samostatně akvizici pro danou oblast. Tato dílčí akvizice vydá dohromady minimálně na 1 úvazek.

V DU zahraniční literaturu vybírá komise *Kabinetu pro studium divadla IDU*, která se však kvůli omezenému rozpočtu téměř dva roky nesešla. V NFA byla r. 2013 založena *Knihovní rada NFA*, jež schvaluje oborový profil a koncepci akvizice knihovny, nejedná se však o akviziční komisi. Při UPM a NG není zřízena akviziční komise.

Konference *Sekce o akvizici*²²⁰ se z vybraných knihoven v současné době účastní jen NFA. Oblíbená je konference *Inforum*²²¹. Konferenci *Knihovny současnosti*²²² navštěvuje DU

²²⁰ Více informací dostupných z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/odborne-sekce/sekce-pro-akvizici/clanek/sekce-pro-akvizici/>.

²²¹ Stránky konference dostupné z: <http://www.inforum.cz/cs/>.

a UPM. Vybranými knihovnami jsou dále navštěvované různé semináře zaměřené na oblast muzeí, galerií nebo archivů (viz výše).

Až na NFA všechny sledované instituce využívají produktů firmy *Kp-sys*²²³. NFA používá systém *Advanced Rapid Library* (ARL)²²⁴ od společnosti *Cosmotron*. Akviziční proces je zpracováván v rámci tohoto systému a vedle něj je vedena kartotéka deziderát. V tomto systému je zpracováno cca 72% fondu. DU využívá systém *Verbis*²²⁵ a internetový katalog *Portaro*²²⁶, kde zpracovává celý akviziční systém. Retrospektivní zpracování také ještě není dokončeno. NG a UPM používají systém *Kp-Win* s novým internetovým katalogem *Portaro*. Obě instituce provádí akvizici ručně a akviziční modul nepoživali. Ani v jedné není retrospektivní zpracování dokončené, ale NG se již blíží k cíli (má zaevidováno 4/5 fondu).

Ani jedna z knihoven nemá striktně vybudovaný akviziční program. Pouze NFA pracuje na dokumentu o akviziční politice, který se v této chvíli nachází pouze v pracovní verzi. Ostatní instituce jej nevytváří, protože by vzhledem k omezeným finančním prostředkům příliš dlouho nevydržel. Jejich hlavní prioritou (včetně NFA) je sloužit zaměstnancům nadřízených institucí, kteří nejvýrazněji ovlivňují rozšiřování fondu.

Během průzkumu nebyla zjištěna žádná koordinace v rámci akviziční činnosti.

4.5.3 Financování

V této oblasti jsou instituce naprosto odlišné. Seřazené sestupně zaujímají toto pořadí: 1. Národní filmový archiv může během akvizice nakládat s cca 400.000 Kč. Díky této částce a schopným zaměstnancům dokáže Knihovna NFA podchytit všechny dostupné dokumenty z oblasti filmu a kinematografie, odebírat zahraniční periodika v úplnosti a umožňovat uživatelům přístup do 7 databází. 2. Uměleckoprůmyslové museum ještě před 4 lety mohlo nakládat s částkou téměř stejně vysokou jako NFA. Nicméně v letošním roce se akviziční rozpočet pohybuje okolo 300.000 Kč bez záruky dalšího snižování. Tato skutečnost a nízká

²²² Stránky konference dostupné z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/konference-knihovny-soucasnosti/clanek/konference-knihovny-soucasnosti/>.

²²³ Stránky společnosti dostupné z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/>.

²²⁴ Více informací o systému dostupných z: <http://www.cosmotron.cz/produkty/arل>.

²²⁵ Více informací o systému dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-17>.

²²⁶ Více informací o katalogu dostupných z: <http://www.kpsys.cz/verbis/index.php/cs/ct-menu-item-16/ct-menu-item-35/produktovy-list-portaro>.

návštěvnost licencovaných databází povedou pravděpodobně Knihovnu UPM v dalších letech k jejich zrušení. 3. Divadelní ústav má na rozšiřování fondu vyčleněno jen 150.000 Kč, tedy o ½ méně než UPM. Knihovna se tedy musela omezit na nákup pouze českých publikací s výjimkou zahraničních periodik. Ostatní zahraniční tituly získává pouze výměnou nebo dary. 4. Z tohoto hlediska se v nejhorší situaci nachází Národní galerie, která předem nezná svůj rozpočet a musí žádat o schválení každé objednávky. V závěru jsou však výdaje téměř srovnatelné s rozpočtem UPM. Avšak bez ohledu na finanční rozpočet všech knihoven, až na DU všechny nejčastěji rozšiřují svůj fond pomocí darů (viz Tab. 3), za které jsou velmi vděčné.

UPM s NG doplňují fond také díky grantům, které přijímá přímo museum nebo galerie. Ve všech institucích bylo zaznamenáno, že byť se akviziční rozpočet výrazně nemění (by se neměnil), se stoupajícími cenami titulů, lze do knihoven pořídit stále méně přírůstků.

Největší rozdíl mezi těmito oborovými knihovnami a knihovnami veřejnými jsou počty exemplářů. Městské knihovny nakupují ve velkém, aby si mohlo co nejvíce uživatelů odnést publikaci domů. V tomto oboru je pořizovací cena publikací vysoká a některé lze získat jen výměnou nebo darem. Z těchto důvodů jsou pořizovány většinou jen po jednom exempláři (maximálně po 3) a nabízeny jen k prezenčnímu studiu s výjimkou zaměstnancům, kteří jsou pro tyto knihovny prioritou číslo jedna.

4.5.4 Způsoby akvizice

	povinný výtisk	nákup	dar	výměna	reprodukční právo	publikační činnost	separáty
DU	0%	85-90%	5%	5-10%		?	
NG	0%	10%	52%	22%	11%	5%	
NFA	0%	26%	47%	1%		6%	23%
UPM	0%	25%	50%	19%	6%	?	

Tab. 3: Způsoby akvizice

Reprodukční právo zahrnuje i tituly získané za zápůjčky sbírkových předmětů. Hodnoty označené otazníkem vyjadřují neznámé procentuální vyjádření tohoto způsobu akvizice, ale zároveň ukazuje, že knihovny dostávají výtisk s publikační činností nadřízené instituce. Separáty jsou výstřižky z českého tisku zařazené do složek. Ani jedna ze sledovaných knihoven není v zákoně ustanovena jako příjemce povinného výtisku, pravděpodobně nebudou ani v případě digitálního povinného výtisku (viz výše).

Každá z knihoven přistupuje individuálně a klade důraz na jiné zdroje a způsoby akvizice. Důležitým kritériem při výběru dokumentů jsou náklady, návaznost na stávající fond, požadavky důležitých uživatelů. Mezi nejstěžejnější informační zdroje patří odborná

periodika, která poukazují na nové publikace, dále také např. ediční plány. Většinou knihovny objednávají publikace v e-shopech nebo uskutečňují přímý nákup u dodavatelů/nakladatelů/knihkupců. Všechny sledované instituce se smějí svobodně rozhodovat o přijetí a nepřijetí daru i o tom, zda jej přijmou celý nebo jen jeho část. Výjimkou jsou pozůstalosti, kdy je v závěti uvedeno, že sbírka musí být přijatá celá. Pak musí knihovna vyhovět. Nehodící se tituly nebo multiplikáty jsou využívány často k výměně. Všechny sledované knihovny příležitostně sledují a rozšiřují svůj fond pomocí elektronické konference „*Akvizice – Knihovny: konference pro zasílání nabídek vyřazených knih*.”²²⁷ Jediná NG bude letos poprvé pravděpodobně své tituly zde i nabízet – jednorázově po revizi fondu. Rozšiřování fondu pomocí výměny využívají všechny zkoumané instituce, ale neoznačují tento způsob za častý. Nejrozsáhlejší síť institucí, s nimiž probíhá výměna má NG (80 zahraničních a 10 českých) a UPM (61 zahraničních a 24 českých).

4.5.5 E-zdroje

NFA, UPM využívají na zpřístupňování databází konsorciální přístup v rámci projektu ELIZA od Masarykovy univerzity a v rámci institucionálního grantu Věda a výzkum prostřednictvím Národní knihovny ČR. NG využívá jen dotací z prvního projektu. Všechny tři knihovny mají vybrané databáze zajištěné až do r. 2017, kdy tyto granty končí. Databáze jsou zpřístupněny přes konsorciální přístup, za který každá instituce platí jinou roční částku, podle toho jaké licencované zdroje odebírá. NFA a DU také využívají grantu z programu VISK8-A, díky němuž získávají přístup do databáze *Anopress* na 12 měsíců. NFA z téhož programu odebírá přístup do databáze *Library PressDisplay*.

Žádná z knihoven nenakupuje e-knihy. Do NG a UPM byly pořízeny elektronické čtečky v rámci Oborové brány ART, ale v UPM o ně není zájem a NG je nepůjčuje, protože to není ukotveno ve výpůjčním řádu. Knihovny odůvodňují nenakupování e-knih nedostatkem publikací z oboru na trhu a typologií uživatelů, kteří raději listují.

4.5.6 Typy dokumentů

Sbírané typy dokumentů jsou ve všech dokumentech podobné. Všichni sbírají monografie a periodika. UPM a NG se zaměřují na výstavní a aukční katalogy, DU a NFA zase na divadelní a filmové scénáře. Pro DU a NFA jsou častější DVD a CD-ROM nosiče.

²²⁷ Stránky konference dostupné z: <https://andrea.vc.cvut.cz/cgi-bin/mailman/listinfo/akvizice>.

DU je specifický sbírkou hudebnin, jež nejsou dále rozšiřovány, a rozsáhlou sbírkou fotografií z inscenací a scénografických listů. NG a NFA vlastní sbírku mikrodokumentů.

4.5.6.1 Periodika

Každá z knihoven se v rámci rozpočtu a svých možností snaží vybraná periodika odebírat v kompletnosti. Nejúspěšnější z tohoto hlediska je NFA. Periodika odebíraná UPM jsou z většiny kompletní a přínosná také zaměřením zejména na užité umění a architekturu. V této sledované oblasti je unikátní NG odebíráním periodika Hollstein (viz výše), které z finančních důvodů knihovny většinou nepožizují. Přínos v oblasti periodik přináší i DU s tituly, které sám vydává a rozsáhlou sbírkou periodik o divadle, která patří mezi největší v ČR.

4.5.7 Hodnocení efektivity

Žádná z knihoven nikterak nehodnotí efektivitu akvizice. V NG to není možné, protože není reálné vytvořit nějaký trvalý plán či akviziční politiku, podle které by bylo možné akvizici hodnotit. V DU ukazatelem je vysoká půjčovnost nových titulů. NFA kompletní sbírka dokumentů v oboru. V UPM spokojení zaměstnanci muzea.

Sociální síť využívá jen Knihovna UPM, ale zatím nikoli i k akvizičním účelům. Upozorňuje zde ale i na nové přírůstky. Stejně tak ostatní knihovny se snaží dostatečně informovat své uživatele o nových publikacích, a pokud je to možné umožnit jim si je i prolistovat – NG 1. regál ve studovně, UPM 1. pondělí v měsíci.

Vyčleněné místo na požadavky na akvizici má jen NFA. DU umožňuje uživatelům požadavky vznášet v rámci Infopultu. UPM uvažuje o zavedení schránky nebo nějaké jiné možnosti určené čistě těmto účelům. NG přijímá přání na rozšíření fondu nejčastěji z tištěných seznamů od kurátorů NG.

5 Přiblížení oborové brány Art

Projekt Oborové brány umění a architektura²²⁸ označovaný rovněž jako Oborová brána Art je ve své podstatě virtuální společenství knihoven. Navazuje na projekt *Virtuální umělecké knihovny*²²⁹ (VUK), který byl realizován v r. 2004 (Oborová brána Umění a architektura, 2014). Za zrodem VUK stály čtyři knihovny – UPM, NG, *Knihovna Moravské galerie v Brně*²³⁰ a *Knihovna Vysoké školy Umělecko-průmyslové v Praze*²³¹. Tento projekt vznikl s cílem nabídnout nové služby uživatelům zmíněných knihoven a zároveň prohloubit a rozšířit vzájemnou spolupráci těchto institucí (Hartmanová, 2005).

V rámci projektu *Virtuální umělecké knihovny* bylo potřeba knihovny dostatečně vybavit po technické stránce (Hartmanová, 2005). Během této fáze projektu byl zakoupen do všech knihoven s výjimkou UPM software Z39.50, který mohl později komplikovat zapojení jiných knihoven do oborové brány. Např. Knihovna Židovského muzea²³² se chtěla také stát členem Oborové brány ART, ale z důvodu postrádajícího protokolu Z39.50 se do projektu nakonec nezapojila²³³. Nákup softwaru a dalších technologií byl při vzniku VUK hrazen z grantu VISK8-B²³⁴ Jednotná informační brána (Hartmanová, 2005).

Očekávali, že jim protokol Z39.50 umožní koordinovat oborově zaměřenou akvizici zejména encyklopedické a periodické literatury, zahájit užší spolupráci v oblasti jak jmenně tak věcné katalogizace. V rámci věcného zpracování však panuje mezi knihovnami velká nejednotnost, kterou se snaží knihovny odstraňovat (Hartmanová, 2005).

Zmiňovaný protokol je důležitý také v tom směru, že umožnil všem zúčastněným knihovnám přispívat svými záznamy do *Souborného katalogu ČR*, kde se příliš publikací z unikátních fondů zejména muzeí a galerií neobjevuje. Důkaz o tom předkládá Tab. 4, jež zobrazuje sdílení záznamů do Souborného katalogu Knihovnou UPM (ABE 310), NG (ABE 400) a Knihovnou Moravské galerie v Brně (BOE 303). „Termínem nové záznamy rozumíme ty záznamy, ve kterých je buď knihovna jediným vlastníkem dokumentu, nebo dodala záznam

²²⁸ Oborová brána dostupná z: <http://art.jib.cz/>.

²²⁹ Dále již neaktualizované webové stránky VUK dostupné z:
<http://www.knihovna.upm.cz/prezentace/prezvuk-b/index.htm>.

²³⁰ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/knihovna/o-knihovne.aspx>.

²³¹ Stránky knihovny dostupné z: <https://www.umprum.cz/knihovna/>.

²³² Stránky knihovny dostupné z: <http://www.jewishmuseum.cz/cz/czlibrary.php>.

²³³ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²³⁴ Stránky programu dostupné z: <http://visk.nkp.cz/VISK8B.htm>.

do Souborného katalogu ČR v kvalitě, která nebyla jiným záznamem na téže dílo překonána“ (Hartmanová, 2005, s. 128). Tímto vkládáním záznamů do souborného katalogu se může nejen lépe rozšiřovat povědomí obyvatel o publikacích a fondech těchto knihoven, ale výrazně usnadnit a urychlit katalogizační proces, kdy nebude muset každá takto zaměřená knihovna vytvářet nové záznamy pro každou publikaci (Hartmanová, 2005).

Sigla knihovny	Počet záznamů v SK	Počet nových záznamů	Vyjádřeno v %
ABE 310	27 825	18 255	66
ABE 400	7 552	6 408	84
BOE 303	8 657	5 440	63

Tab. 4: Záznamy v Souborném katalogu ČR (Hartmanová, 2005, s. 127)

Knihovna UPM se stala koordinátorem projektu VUK. V této roli knihovna vedle účastnických funkcí a povinností metodicky vede ostatní knihovny při budování Virtuálního katalogu VUK a koordinuje práce při přípravě a tvorbě uměleckého tezauru. Všechny účastnické knihovny se podílí na tvorbě a aktualizacích Virtuálního katalogu VUK, dodržují standardy pro zpracování dokumentů, poskytují služby široké odborné veřejnosti, mohou průběžně měnit jejich nabídku i cenu. „Podílí se na zajišťování multilicencí pro VUK a zajišťují přístup uživatelů k elektronickým zdrojům za podmínek daných multilicencemi, účastní se koordinace akvizice a podílí se na přípravě a tvorbě uměleckého tezauru“ (Hartmanová, 2005, s. 129). Připojení do oborové brány znamená pro každou knihovnu možnost se zviditelnit a poukázat na nové přírůstky ve svém fondu a na blížící se akce pořádané některou z 9 účastníků, které si každá instituce v bráně aktualizuje sama²³⁵.

Cíle Oborové brány ART jsou téměř totožné se stanovenými cíli v projektu VUK. Jedná se o snahu virtuálně sjednotit fondy zúčastněných knihoven a zajistit přístup k fondům prostřednictvím katalogu, zkvalitnit služby nabízené cílové skupině uživatelů s uměleckým zaměřením. Projekt se dále snaží zefektivnit využití placených i volně dostupných informačních zdrojů a rozšiřovat jejich nabídku. Dalším cílem je usnadnění a urychlení katalogizačních procesů (viz výše). (Oborová brána Umění a architektura, 2014).

Virtuální umělecká knihovna byla provozována v rámci Jednotné informační brány²³⁶, jak je patrné z jejího financování (VISK8-B Jednotná informační brána) (Hartmanová, 2005). V roce 2007 se vyčlenila z Jednotné informační brány a přejmenovala a získala svůj současný název. V témže roce bylo do projektu zapojeno osm knihoven: UPM, NG, Knihovna

²³⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

²³⁶ Brána dostupné z: <http://www.jib.cz/V?RN=187801312>.

*Moravské galerie v Brně*²³⁷, *Knihovna Galerie výtvarného umění v Ostravě*²³⁸, *Knihovna Muzea umění v Olomouci*²³⁹, *Knihovna Akademie výtvarných umění v Praze*²⁴⁰, *Knihovna Národního technického muzea v Praze*²⁴¹ (Hartmanová, 2008). *Knihovna Západočeského muzea v Plzni*²⁴² se do projektu zapojila až v r. 2009 (Hartmanová, Novák, 2009). Oborová brána během své existence získala také tyto partnery: NFA (se projektu účastní pouze jako finanční partner)²⁴³, *ScaART*²⁴⁴, *abART*²⁴⁵, *Slovenská Národní Galerie*²⁴⁶, *Památky ČR*²⁴⁷. V současné době je financována částečně z Ministerstva kultury z programu VISK8-B, jež byl přejmenován na Rozvoj oborových bran, a částečně z členských příspěvků knihoven (Oborová brána Umění a architektura, 2014). Na rok 2012 bylo získáno 276.000 Kč, celkové náklady však byly 491.703 Kč. Devět zúčastněných knihoven se muselo podílet částkou 23.967 Kč (Bláhová, 2013).

Celková návštěvnost oborové brány ART v r. 2012 dosáhla 12.453 návštěv (Bláhová, 2013). Ze sledovaných knihoven DU není do projektu zapojen a v brzké době o tom ani neuvažuje.²⁴⁸ Pí ředitelka UPM Š. Bláhová uvedla, že v katalogu Art brány příliš nevyhledává a volí spíše Souborný katalog ČR.²⁴⁹ Pí ředitelka NFA P. Janásková se katalogem Art brány také často nebrouzdá. Profil této knihovny je úzce zaměřen na film a brána je specializována spíše na výtvarné umění. Nicméně existují oblasti, kde se tyto dva obory prolínají jako např. u animovaného filmu. Z tohoto důvodu usilovala pí P. Janásková o připojení katalogu NFA do Oborové brány, aby knihovna mohla rozšířit katalog brány o zajímavé dokumenty a zároveň zpropagovat jejich vlastní bohatý fond. Návrh však nebyl schválen generálním ředitelem NFA a knihovna se stala pouze finančním partnerem a její katalog je přidružen v sekci *Další*

²³⁷ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/vzdelavani/knihovna/o-knihovne.aspx>.

²³⁸ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.gvuo.cz/knihovna.htm>.

²³⁹ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.olmuart.cz/?nsm=52>.

²⁴⁰ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.avu.cz/category/avu-menu/akademie/specializovan%C3%A1-pracovi%C5%A1t%C4%9B/knihovna>.

²⁴¹ Stránky knihovny dostupné z: <http://www.ntm.cz/archiv-knihovna/knihovna-ntm>.

²⁴² Stránky knihovny dostupné z: <http://www.zcm.cz/knihovna>.

²⁴³ Informaci během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

²⁴⁴ Stránky dostupné z: <http://www.sca-art.cz/>.

²⁴⁵ Stránky dostupné z: <http://abart-full.artarchiv.cz/>.

²⁴⁶ Stránky galerie dostupné z: <http://www.sng.sk/>.

²⁴⁷ Stránky dostupné z: <http://www.soupispacek.cz>.

²⁴⁸ Informace během rozhovoru poskytl p. M. Černý.

²⁴⁹ Informace během rozhovoru poskytla pí Š. Bláhová.

knihovny ČR.²⁵⁰ Paní M. Rumíšková shledává oborovou bránu přínosnou a sama ji často využívá. Za její přínosy označila, že se jedná o jedno prostředí, které vyhledává v oborových knihovnách a umožňuje získávání informací o těchto institucích a jejich akcích. Nevýhody však vidí v závislosti na dotačních programech VISK, jejichž budoucnost nemusí být jistá. Žádná z knihoven neuvedla akviziční koordinaci s ostatními institucemi v rámci této oborové brány.

Z původního projektu Jednotné informační brány se mělo vyčlenit 25 oborových bran. K roku 2009 byly kromě Oborové brány umění a architektura zprovozněny pouze tyto brány: *Musica* (MUS)²⁵¹, *Knihovnictví a informační věda* (KIV)²⁵² a *Technika*²⁵³ (TECH) (Vymětal, 2010). Alternativou této oborové brány pro film může být *Evropská filmová brána*,²⁵⁴ na jejíž tvorbě se podílí za ČR Knihovna NFA.

²⁵⁰ Informace během rozhovoru poskytla pí P. Janásková.

²⁵¹ Stránky brány dostupné z: <http://mus.jib.cz/>.

²⁵² Stránky brány dostupné z: <http://kiv.jib.cz/>.

²⁵³ Stránky brány dostupné z: <http://tech.jib.cz/>.

²⁵⁴ Stránky brány dostupné z: <http://www.europeanfilmgateway.eu/>.

6 Závěr

6.1 Profilování

NFA a DU profil fondu neaktualizují, protože se snaží o kompletní pojetí dokumentů pro oblast české kinematografie a divadla. NG a UPM se snaží do profilu zařazovat nové formy výtvarného umění. Žádná z knihoven nemá nastavené časové hledisko, protože informace v umění nezastarávají oproti např. medicíně, v případě Knihovny NFA se jedná o instituci archivního typu. Teritoriální ani jazyková hlediska nejsou striktně nastavena, důležitějším kritériem při rozhodování o odběru zahraničních titulů je míra odbornosti a jistá prestiž dokumentů.

6.2 Akviziční proces

6.2.1 Akviziční program a koordinace

„Knihovny bez akviziční politiky jsou obchod bez obchodního plánu“ (Gregory, 2011, s. 33). Přes důležitost akviziční politiky/programu, kterou naznačuje uvedená citace, pouze NFA v současné době pracuje na vytvoření akviziční politiky. Ostatní knihovny nemají ani nevytvářejí žádný akviziční program. Důvodem jsou zejména omezené finance, kvůli nimž by akviziční politika nebyla udržitelná, jak uvedla p. M. Rumíšková (viz výše).

Během průzkumů nebyla zjištěna žádná funkční koordinace v rámci akvizičního procesu, přestože je koordinace jedním z cílů Oborové brány ART, do níž z vybraných knihoven není zapojena pouze Knihovna DU. Domnívám se, že v tomto směru mají knihovny jistou rezervu. Až na NFA mají všechny sledované instituce omezený rozpočet, který již nepokrývá okrajové dokumenty. U všech knihoven je větší pravděpodobnost, že bude rozpočet (opět) snižován než navyšován. Koordinace zahraničních periodik, jež představují často největší náklady na rozšiřování fondu, by ušetřila část financí, které by pak instituce mohly využít na nákup dokumentů, které by jinak skončily v kartotéce deziderát, nebo by od jejich pořízení bylo ustoupeno. Koordinace dle mého mínění může být částečným řešením nedostatku finančních prostředků.

6.2.2 Výběr informačních zdrojů a objednávky

Všechny sledované knihovny vlastní automatizovaný knihovní systém, ale pouze DU jej kompletně využívá k akviziční činnosti. NFA také vlastní akviziční modul, avšak stranou

vede kartotéku deziderát. UPM a NG modul nezakoupily a celý proces provádí ručně. Akviziční modul představuje výhodu, která urychluje akviziční proces a pomáhá jej tak zefektivnit. Z tohoto hlediska je v nejlepší pozici DU a za ním NFA.

6.2.3 Akvizitéri a další zaměstnanci

Akviziční činnost ve vybraných knihovnách naplňuje 1 člověk a ostatní s ním konzultují. Odlišná je pouze Knihovna NG, kde probíhá akvizice mezi všemi zaměstnanci knihovny v rámci jimi spravovaných úsecích/oblastech. Každý z akvizičních pracovníků se snaží rozvíjet své poznatky na různých seminářích a konferencích, aby svoji práci mohli vykonávat co nejefektivněji.

6.3 *Financování*

Sledované knihovny mají rozdělené finance pouze na monografie a periodika. U ostatních typů dokumentů jsou pouze stanové priority např. u DU a NFA jsou prioritami divadelní a filmové scénáře. Vzhledem k tomu, že většina sledovaných knihoven zná jen přibližnou výši svého akvizičního rozpočtu a NG ani to, si nemohou dovolit přesnější plánování nakládání s finančními prostředky.

6.4 *Způsoby získávání dokumentů*

Jak bylo uvedeno výše, nákup představuje nejčastější formu rozšiřování fondu. Toto tvrzení platí o sledovaných knihovnách pouze v případě DU, ostatní knihovny jsou téměř z 50% doplňovány díky darům (viz Tab. 3). Přijímání darů knihovnám mohl nový občanský zákoník (viz výše) zkomplikovat. Než se vyjasnilo, které knihovny jsou plátcí daně z příjmů za přijímání darů, knihovny tuto situaci řešily zapisováním darů do přírůstkového seznamu pod položku „Nalezeno ve sběru.“ Jednou z těchto knihoven byla i Knihovna UPM.²⁵⁵

Tvrzení o malém zájmu o mezinárodní výměnu (viz výše) není v tomto případě zcela pravdivé. NG udržuje stálou výměnu s 80 zahraničními institucemi a UPM s 61 zahraničními institucemi. U zbylých dvou knihoven (DU a NFA) není počet institucí tak úchvatný, přesto se jedná o prestižní instituce, které mají zájem o tuzemské dokumenty. Ani výměna dokumentů v rámci ČR není pasé – např. NG 10 institucí, UPM 24 institucí²⁵⁶.

Ani jedna ze sledovaných knihoven nemá ze zákona právo na povinný výtisk, ale vzhledem k jejich omezenému rozpočtu předpokládám, že by jej žádná z vybraných knihoven

²⁵⁵ Informace během rozhovoru poskytla pí J. Okrouhlíková.

²⁵⁶ U DU i NFA probíhá rovněž vnitrostátní výměna, pouze nebyl zjištěn přesný počet institucí.

neodmítla. Nepřítomnost povinného výtisku je knihovnám vynahrazena reprodukčním právem (NG a UPM), nebo nabídkovou povinností (NFA). Každá ze sledovaných knihoven bezplatně rozšiřuje svůj fond pomocí publikační činnosti nadřízených institucí. Chybějící tituly ve stávajícím fondu všechny vybrané knihovny doplňují z antikvariátů.

6.5 E-zdroje

Přestože dokumenty uveřejněné formou otevřeného přístupu mohou znamenat další zajímavý zdroj pro rozšiřování fondu (viz výše), žádná z vybraných knihoven se v rámci otevřeného přístupu neangažuje a ani touto formou nezískává dokumenty²⁵⁷. Tituly uveřejněné v rámci otevřeného přístupu lze v knihovnách nalézt jen v licencovaných databázích, které odebírají. Výrazně se však všechny sledované instituce s výjimkou NG zapojují do digitalizace svých fondů.

6.5.1 Databáze

Ve sledovaných knihovnách jsou odebírány databáze na základě konsorciálních přístupů. Tyto přístupy jsou částečně financovány ze státních dotací a i tak platí knihovny za konsorciální přístup, kterým získají přístup do více databází, cca 30.000 – 40.000 Kč. Tato částka pro UPM i tak představuje velký výdaj, který si pravděpodobně v dalších letech nebude moci dovolit. Vidím konsorciální přístup jako jediné finančně přijatelné řešení, jak mohou knihovny získat přístup k placeným zdrojům. Zřízení národního centra pro konsorciální přístup shledávám přínosným, jelikož by mohlo usnadnit žádání o dotace, jež by mohly být rovnoměrně rozděleny mezi všechny žadatele, a zajišťování přístupu.

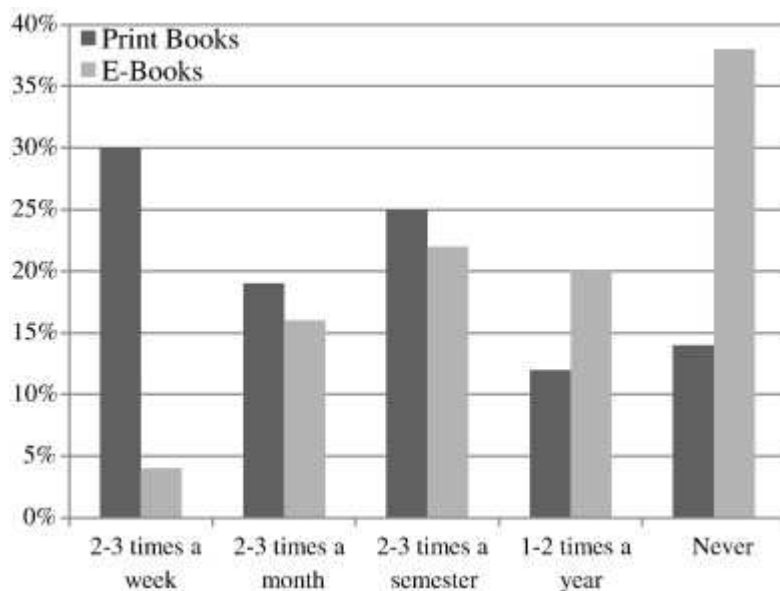
6.5.2 E-knihy

Všechny knihovny jsou si vědomy vzrůstajícího trendu e-knih, ale mezi jejich uživateli se touha po elektronických knihách nikterak výrazně neobjevila. DU a NFA se e-knihám prozatím nevěnují. NG a UPM mají v rámci projektu Oborové brány ART pořízené čtečky. NG je oficiálně ani nenabízí svým uživatelům z důvodu překážek jednak v rámci autorského zákona (viz výše) a jednak v neukotvení podmínek půjčování ve výpůjčním řádě NG. Počet odborných e-knih o umění a zájem o ně, není takový, aby převýšil náročnost jejich půjčování, proto sledované knihovny fond o tento typ dokumentů nerozšiřují.

²⁵⁷ Informace během rozhovoru a v rámci dotazníků poskytli zaměstnanci všech sledovaných knihoven.

Nejen umělecky zaměření uživatelé sledovaných knihoven raději listují. V r. 2013 na *Kent State University* (Ohio) přesněji v *Performing Art Library*²⁵⁸ proběhl průzkum na téma jaké typy dokumentů by ve zmíněné knihovně studenti upřednostňovali a jaké postrádají. Respondentů bylo 182 a jednalo se o studenty hudby, tance a divadla. Z šetření vyplynulo, že nejvíce respondentů si přeje posílit nákup partitur a hned na druhém místě tištěných knih, na třetím CD-ROMy a dále databáze s audio dokumenty a notovými dokumenty. Na poslední pozici se objevují e-knihy (Clark, 2013).

Následující tabulka (Tab. 5) ukazuje, jak často jsou vypůjčovány tištěné a elektronické knihy. Pozoruhodné jsou první a poslední hodnoty, které ukazují jednoznačný postoj studentů k e-knihám – téměř 40% respondentů si nikdy ve zmíněné knihovně nepůjčilo e-knihu (Clark, 2013). Ze srovnání tohoto výzkumu a informací zjištěných ve sledovaných knihovnách vyplývá, že zájem o e-knihy se tedy neodvíjí v tomto případě od zvyklostí dané země nebo nového trendu, ale lze usuzovat, že umělecké obory a jejich uživatelé preferují listování v tištěných knihách. E-knihy jsou jistě krokem vpřed, otázkou je, zda je jejich přínos jednoznačný i pro oblast umění, kde je povětšinou kladen větší důraz na vizuální stránku. Například biografii s reprodukcemi děl C. Moneta v černobílé čtečce příliš uživatelů pravděpodobně neocení.

Tab. 5: Frekvence půjčování tištěných a elektronických knih (Clark, 2013, s. 300)

²⁵⁸ Stránky univerzitní knihovny dostupné z:

<http://www2.kent.edu/library/about/branches/pal/index.cfm>; Ve fondu bylo v době průzkumu přes 25.000 knih, 3170 e-knih o hudbě, 1949 o divadle a 348 o tanci (Clark, 2013).

6.6 Typy dokumentů

V každé ze sledovaných knihoven lze nalézt alespoň jeden typ speciálních dokumentů. Nicméně cestovní zprávy nebo materiály z konferencí, jež získají zaměstnanci knihovny, nejsou k dispozici veřejnosti. Disertační a závěrečné práce se v knihovnách vyskytují spíše formou darů, pouze UPM vlastní soubor diplomových prací a to z Institutu tvůrčí fotografie při Slezské univerzitě v Opavě, které se jí příležitostně podařilo získat (Nejedná se o žádné cílené stálé rozšiřování fondu závěrečných prací.), nebo NG, jež na požádání kurátorů pořizuje zahraniční dizertační práce.

Vzhledem k rozmanitosti formátů typických pro umění jsem předpokládala rozmanitost typů dokumentů v knihovnách. Nicméně většina speciálních dokumentů nespadá do fondů vybraných knihoven, ale do jiných oddělení spadajících pod stejnou instituci. Např. scénografické listy nebo fotografie vlastní místo Knihovny DU Oddělení sbírek a archivu, nebo v případě UPM, jež vlastní rozsáhlou sbírku reprodukcí uměleckých děl, které však i se starými tisky a jinými grafickými dokumenty přešli pod Oddělení grafiky.

6.7 Hodnocení efektivity akvizice

Žádná ze sledovaných knihoven neprovádí hodnocení efektivity akvizice. Při dosazení získaných údajů z knihoven do způsobů hodnocení akvizice lze konstatovat, že NFA vytváří efektivní akvizici soustředěnou na sbírku, rovněž DU. Pokud do statistiky nebudou zahrnuti pracovníci nadřízených institucí, lze pouze o DU tvrdit, že vytváří efektivní akvizici soustředěnou na uživatele. Pokud budou zahrnuti pracovníci nadřízených institucí, všechny sledované knihovny vytváří efektivní akvizici soustředěnou na uživatele.

Domnívám se, že frekvence půjčování nových titulů se neodvívá jen od akviziční činnosti, ale také od toho, jak knihovna dokáže zpropagovat svůj fond a jeho nové přírůstky.

Pouze UPM je připojena k sociální síti – Facebooku, ale zatím jej nevyužívá jako místo, kde mohou uživatelé klást své požadavky na rozšiřování fondu. Avšak tato knihovna uvažuje o zřízení místa vyhrazeného těmto účelům, ale jedná se prozatím pouze o teoretickou rovinu. Je tedy možné, že nakonec zvolí i tuto variantu. NG výhledově zvažuje o připojení k téže síti. DU a NFA zatím o připojení k sociálním sítím ani neuvažují. Pokud je uživatelská komunita dané knihovny rozsáhlá, domnívám se, že by stálo za zvážení připojit se k sociálním sítím a pokusit se být svým uživatelům blíž.

Akviziční proces je ve své podstatě individuální záležitost, existují metodiky a různá doporučení jak tuto práci vykonávat. Avšak každý jsme jiný a i tak je každá knihovna jiná a

má jiné potřeby. Zaměstnanci knihovny se snaží co nejlépe přizpůsobit akviziční činnost v rámci svých schopností a možností právě těmto potřebám.

Závěrem bych chtěla říci, že je snadné soudit, ale je těžké tuto funkci v knihovnách vykonávat obzvlášť se stále častějšími finančními škrty. Proto nelze říci, která z nich je lepší nebo horší, každá z nich se jen snaží naložit se všemi možnostmi a příležitostmi, které se jim naskytanou, jak nejlépe umí.

Zdroje

- Art, philosophy of. In: *Encyclopædia Britannica Online* [online]. 2014 [cit. 2014-07-01]. Dostupné z: <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/36433/art-philosophy-of>.
- BLÁHOVÁ, Šárka. 2013. Zpráva o činnosti Knihovny Uměleckoprůmyslového musea za rok 2012. In: *Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze* [online]. 2013 [cit. 2014-07-05]. Dostupné z: <http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=zpravy12>.
- CELBOVÁ, Iva. 2003 Doplnění knihovního fondu. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001169&local_base=KTD.
- CELBOVÁ, Ludmila. 2003. Zvukově obrazový dokument. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-25]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000942&local_base=KTD.
- CELBOVÁ, Ludmila, HAVLOVÁ, Jaroslava. 2003. Elektronická kniha. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000866&local_base=KTD.
- CLARK, Joe C. 2013. Format Preferences of Performing Arts Students. In: *The Journal of Academic Librarianship*. 2013, **39**(3), s. 297-307. DOI: 10.1515/9783110800692.331, ISSN 0099-1333. Dostupné komerčně také ze ScienceDirect: <http://www.sciencedirect.com/>.
- Časopisy odebírané knihovnou DU v roce 2014. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. 2014 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/media/document/casopisy2014.pdf>.
- ČESKO. 2003. Vyhláška MK ČR č. 156/2003 Sb. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra - tiskárna, 2003, částka 156. ISSN 1211-1244.
- ČESKO. 2013. Zákon, kterým se mění zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra - tiskárna, 2013, částka 305. ISSN 1211-1244.

ČESKO. 2000. Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon) In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra - tiskárna, 2000, částka 46. ISSN 1211-1244.

ČESKO. 1995. Zákon č. 37/1995 ze dne 8. února 1995 o neperiodických publikacích. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Praha: Ministerstvo vnitra - tiskárna, 1995, částka 37. ISSN 1211-1244.

Divadlo. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 329. ISBN 80-902723-1-2.

Divadlo. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2014-07-12]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Divadlo>.

Divadelní inscenace. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 329. ISBN 80-902723-1-2.

Film. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 419. ISBN 80-902723-1-2.

Fotografie. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 436. ISBN 80-902723-1-2.

Grafické dokumenty. In: *Národní knihovna České republiky* [online]. 2013 [cit. 2014-07-19]. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/sbirky/podle-typu-dokumentu/graficke-dokumenty>.

Grafika. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 487. ISBN 80-902723-1-2.

GREGORY, Vicki L. 2011. *Collection development and management for 21st century library collections: an introduction*. New York: Neal-Schuman, ©2011. ISBN 978-1-55570-651-7.

HANTÁKOVÁ, Helena. 2013. Knihovna Divadelního ústavu a její služby. In: *Čtenář*, 2013, **65**(3), s. 106-109. ISSN 0011-2321. Dostupné také z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2013-roc-65/3-2013/knihovna-divadelniho-ustavu-a-jeji-sluzby-109-1421.htm>.

HARTMANOVÁ, Květa. 2005. Virtuální umělecká knihovna. In: *Knihovny současnosti 2005*. Brno: Sdružení knihoven ČR. s. 123-138. ISBN 80-86249-33-6. Dostupné také z: <http://www.sdruk.cz/sdruk/publikacni-cinnost/clanek/knihovny-soucasnosti-2005-sbornik>.

HAVLOVÁ, Jaroslava. 2003. Libreto. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit.

2014-06-26]. Dostupné z:

http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000013038&local_base=KTD.

HOFFMANOVÁ, Judita. 2014. Soupis knižního daru paní Jarmily Veltruské - závěrečná část (rok 2014). In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/soupis-knizniho-daru-pani-jarmily-veltruske-zavere>.

HOLDEN, Jesse. 2010. *Acquisitions in the new information universe: core competencies and ethical practices*. London: Facet, ©2010, xv, 135 s. ISBN 978-1-85604-739-5.

CHAPMAN, Liz. 2001. *Managing acquisitions in library and information services*. 2nd ed. London: Facet, 2001, x, 150 s. ISBN 1-85604-386-X.

Institut umění - Divadelní ústav [online]. ©2014a [cit. 2014-06-20]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/>.

INSTITUT UMĚNÍ - DIVADELNÍ ÚSTAV. 2014b. *Výroční zpráva za rok 2013*. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. ISBN 978-80-7008-325-3. Dostupné také z: http://www.idu.cz/media/document/vzidu_13_web2_small.pdf.

INSTITUT UMĚNÍ - DIVADELNÍ ÚSTAV. 2013. *Výroční zpráva za rok 2012*. Praha: Institut umění - Divadelní ústav. ISBN 978-80-7008-299-7. Dostupné také z: http://www.idu.cz/media/document/vzidu_2012_web2.pdf.

JANÁSKOVÁ, Pavla. 2014a. Analýza akviziční činnosti KNFA v roce 2013: pro knihovní radu. 2014, 4 s. Nepublikovaný dokument, poskytnutý pouze pro účely této práce.

JANÁSKOVÁ, Pavla. 2014b. Knihovna Národního filmového archivu a její sbírky. In: *Knihovna plus* [online], (1) [cit. 2014-07-16]. Dostupný z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovnaplus141/janask.htm>. ISSN 1801-5948.

JANÁSKOVÁ, Pavla. 2014c. Zásady akviziční politiky Knihovny Národního filmového archivu: pracovní verze. 2014, 5 s. Nepublikovaný dokument, poskytnutý pouze pro účely této práce.

JURMANOVÁ VOLEMANOVÁ, Věra. 2013. Půjčování e-knih z hlediska autorského práva. In: *Čtenář* [online]. 2013, **65**(2), s. 43-48. ISSN 0011-2321. Dostupný z: <http://ctenar.svkk1.cz/clanky/2013-roc-65/2-2013/pujcovani-e-knih-z-hlediska-autorskeho-prava-108-1391.htm>.

Kabinet pro studium českého divadla. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. ©2014 [cit. 2014-07-04]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/kabinet-pro-studium-ceskeho-divadla>.

Knihovna. In: *Národní galerie v Praze* [online]. © 2014 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.ngprague.cz/knihovna-1>.

Knihovna Divadelního ústavu. 2014. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. ©2014 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/knihovna-divadelniho-ustavu>.

Knihovna Národního filmového archivu. In: *Národní filmový archiv* [online]. 2014 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.nfa.cz/knihovna.html>.

Knihovna Uměleckoprůmyslového musea v Praze [online]. 1999 [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.knihovna.upm.cz/>.

Kresba. In: *Velký slovník naučný a/l: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 754. ISBN 80-902723-1-2.

LR1307 - Elektronické informační zdroje pro humanitní a společenské vědy (2013-2017, MSM/LR). In: *Informační systém výzkumu, experimentálního vývoje a inovací* [online]. 2014 [cit. 2014-07-15]. Dostupné z: <http://www.isvav.cz/projectDetail.do?rowId=LR1307>.

Malířství. In: *Velký slovník naučný m/ž: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 861. ISBN 80-902723-1-2.

MATUŠÍK, Zdeněk. 2003a. Hudebnina. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000985&local_base=KTD.

MATUŠÍK, Zdeněk. 2003b. Partitura. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-12]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001018&local_base=KTD.

MATUŠÍK, Zdeněk. 2003c. Šedá literatura. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-31]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001056&local_base=KTD.

MATUŠÍK, Zdeněk. 2003d. Výstavní katalog. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2014-07-23]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001075&local_base=KTD.

Národní filmový archiv [online]. © 2014a [cit. 2014-06-18]. Dostupné z: <http://www.nfa.cz/>.

NÁRODNÍ FILMOVÝ ARCHIV. 2014b. *Výroční zpráva Národního filmového archivu za rok 2013* [online]. 2014, 27 s. [cit. 2014-07-26]. Dostupné z: <http://www.nfa.cz/res/data/017/002150.pdf>.

NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE. 2014. *Výroční zpráva: 2013*. Praha: Národní galerie v Praze, 2014. ISBN 978-80-7035-556-5; ISSN 1213-7081. Dostupné také z: http://www.ngprague.cz/userfiles/filemanager/files/vzng2013_defnetn.pdf.

NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE. 2013. *Výroční zpráva: 2012*. Praha: Národní galerie v Praze, 2013. ISBN 978-80-7035-532-9; ISSN 1213-7081. Dostupné také z: http://www.ngprague.cz/gallery/6/2006-vzng2012_defnet.pdf.

NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE. 2012. *Výroční zpráva: 2011*. Praha: Národní galerie v Praze, 2012. ISBN 978-80-7035-505-3; ISSN 1213-7081. Dostupné také z: <http://www.ngprague.cz/gallery/5/1789-vzng2011net.pdf>.

NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE. 2011. *Výroční zpráva: 2010*. Praha: Národní galerie v Praze, 2010. ISBN 978-80-7035-477-3; ISSN 1213-7081. Dostupné také z: http://www.ngprague.cz/gallery/5/1510-vz_2010_net3.pdf.

Národní knihovna České republiky [online]. ©2014a [cit. 2014-07-12]. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/>.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2014b. *Výroční zpráva Národní knihovny České republiky: 2013* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2014, 116 s. [cit. 2014-07-21]. ISBN 978-80-7050-633-2; ISSN 1804-8625. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2013.pdf>.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2013. *Výroční zpráva Národní knihovny České republiky: 2012* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2013, 106 s. [cit. 2014-07-21]. ISBN 978-80-7050-622-6; ISSN 1804-8625. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2012.pdf>.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2012. *Výroční zpráva Národní knihovny České republiky: 2011* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2012, 112 s. [cit. 2014-07-21]. ISBN 978-80-7050-610-3; ISSN 1804-8625. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2011.pdf>.

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. 2011. *Výroční zpráva Národní knihovny České republiky: 2010* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2011, 98 s. [cit. 2014-07-21]. ISBN 978-80-7050-595-3; ISSN 1804-8625. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/vz2010.pdf>.

NG v Praze: Portaro katalog knihovny [online]. © 2010 - 2011 [cit. 2014-08-01].

Dostupné z: <http://vp.ngprague.cz:8088/index.php>

O nás. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. ©2014 [cit. 2014-07-02].

Dostupné z: <http://www.idu.cz/cs/o-nas>.

Oborová brána Umění a architektura [online]. © 2001-2014 [cit. 2014-06-18].

Dostupné z: <http://art.jib.cz/>.

OKROUHLÍKOVÁ, Jarmila. 2005. 120 let Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze. 1. část. In: *Čtenář*, 2005, **57**(10), s. 320-323. ISSN 0011-2321. Dostupné také z:

http://ctenar.svkk1.cz/files/pdf_2005/c1005.pdf.

OKROUHLÍKOVÁ, Jarmila. 2013. Z dějin Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea. In: *Duha* [online]. 2013, **27**(2) [cit. 2014-06-21]. ISSN 1804-4255. Dostupný z:

<http://duha.mzk.cz/clanky/z-dejin-knihovny-umeleckoprumsloveho-musea>.

OKROUHLÍKOVÁ, Jarmila. 2012. Zpráva o činnosti Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea za rok 2011. In: *Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze* [online]. 2012 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z:

<http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=zpravy11>.

OKROUHLÍKOVÁ, Jarmila. 2011. Zpráva o činnosti Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea za rok 2010. In: *Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea v Praze* [online]. 2011 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z:

<http://www.knihovna.upm.cz/index.php?page=zpravy10>.

PETIT, Joan. 2011. Twitter and Facebook for User Collection Requests. In: *Collection Management*. 2011, **36**(4), s. 253-258. DOI: 10.1080/01462679.2011.605830. Dostupné z:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01462679.2011.605830>.

Přístup k ČSN normám. In: *ÚNMZ: Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví* [online]. 2010 [cit. 2014-07-19]. Dostupné z:

<http://www.unmz.cz/urad/pristup-k-csn>.

Směrnice č. 1: Směrnice o knihovní radě NFA (2013). In: *Národní filmový archiv* [online]. 2013 [cit. 2014-07-17]. Dostupné z: <http://www.nfa.cz/res/data/015/002012.pdf>.

STÖCKLOVÁ, Anna. 2008. Akvizice. In: *Informační studia a knihovnictví v elektronických textech* [CD-ROM]. Praha: Univerzita Karlova, Ústav informačních studií a knihovnictví, 2008, 23 s.

STRAKA, Josef. 1982. *Budování informačních fondů. Díl 2, Metodika, technika, organizace*. 1. vyd. Praha: UVTEI, Institut pro mimoškolní vzdělávání, 1982, 131 s. Učební texty; Sv. 18.

STRAKA, Josef aj. 1985. *Budování informačních fondů. Díl 3, Speciální druhy dokumentů*. Praha: ÚVTEI, 1985, 183 s. Učební texty UVTEI; 23.

SVOBODA, Martin. 2014. In: *INFORUM 2014: 20. ročník konference o profesionálních informačních zdrojích, Praha 27.-28. května 2014* [online]. Praha: Albertina icode Praha, 2014. ISSN 1801–2213. Dostupný z: <http://www.inforum.cz/cs/sbornik>.

ULLMANNOVÁ, Renata. 1988. *Metodika budování informačních fondů v odborných knihovnách*. Praha: ÚVTEI, 1988, 216 s. Studijní texty; 21.

UMĚLECKOPRŮMYSLOVÉ MUSEUM V PRAZE. 2014. *Výroční zpráva 2013* [online]. 2014, 75 s. [cit. 2014-07-28]. Dostupné z: <http://www.upm.cz/index.php?language=cz&page=119>.

Umění. In: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Díl 26., U-Vusín*. V Praze: J. Otto, [1907]. s. 170. Dostupné také z: <https://archive.org/details/ottvslovnknauni41ottogoog>.

Umění. In: *Velký slovník naučný m/ž: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 1541. ISBN 80-902723-1-2.

Užité umění. In: *Velký slovník naučný m/ž: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 1553. ISBN 80-902723-1-2.

Virtuální studovna: Databáze a online služby Divadelního ústavu. In: *Institut umění - Divadelní ústav* [online]. 2013 [cit. 2014-07-10]. Dostupné z: <http://vis.idu.cz/Libros.aspx>.

Výtvarné umění. In: *Velký slovník naučný m/ž: encyklopedie Diderot*. 1. vyd. Praha: Diderot, 1999, s. 1618. ISBN 80-902723-1-2.